

„MÉLTÓN ÁLDJAM NEVEDET”

Uram a bűn bilincsei
Meggötve tartják szívem;
Oh add Reggelmed! s törvényed
Híven beteljesitem.
Oh mossa tiszta fehérre
Szegény bűnös lelkemet!
Hogy a dicsőült szentekkel
Méltón áldjam nevedet.

■

„Méltón áldjam nevedet”

■

■

Délvidéki Himnológiai Füzetek 3.

■

Főszerkesztő:

Dr. Miklós Réka (Zenta)

Szerkesztőbizottság:

Watzatka Ágnes (Budapest),

Dr. Franz Metz (München),

Dr. Barna Gábor (Szeged)

■

„Méltón áldjam nevedet”

■

Szerkesztette:
Miklós Réka

GERHARDUS
kiadó

Szeged, 2022

„Méltón áldjam nevedet”

Gerhardus Kiadó
Szeged, 2022
Felelős kiadó Dr. Janka Ferenc

Szerkesztő Miklós Réka
Műszaki szerkesztő, sorozat- és fedélterv
Beszédes István
A borítón Elme Imre 1870-ben írt kántorkönyvének
Virágvasárnapra szóló éneke, 58. old. (részlet)

Készült az EFO Nyomdában
60 példányban

ISSN 3003-9746 (Print)
ISSN 3003-9754 (Online)

ISBN 978-615-6531-10-0 (PDF)

TARTALOM

Előszó	7
BUKÁNÉ KASKÖTŐ MARIETTA (Budapest–Miskolc): Reform magyar módra: pillanatképek a Mátyás templom zenei életéből Bogisich Mihály működése idején (1882–1898)	9
MIKLÓS RÉKA (Zenta): Egy letűnt egyházzenei gyakorlat kordokumentuma: Elme Imre vasárnapi evangéliumi énekeket tartalmazó kántorkönyve 1870-ből	47
TARI LÁSZLÓ (Zenta): Adalékok Elme Imre kántor életrajzához	149
JENOVÁN FLÓRIÁN (Szaján): Énekek kísérték utolsó utamon. A halottbúcsúztatás hagyománya Szajánban	163
Abstracts, authors	187

■

■

ELŐSZÓ

A 19. századi magyar katolikus egyházzene fejlődése Magyarországon nem kis mértékben (dél)német befolyás alatt állt. Az egyszólamú, kísérletes népének, elsősorban a „normaének” magán viselte az osztrák későjozefinizmus nyomait; másrészt a bajor cecilianizmus is jelentkezett a század második felében a maga polifonikus kórusrepertoárjával, és a két irányzat, még ha nem is tudott összeolvadni, sokáig egymást kiegészítve (kikerülve?) haladt; általánosságban elmondható, hogy a különböző irányzatok belső ellentéteikkel együtt formálták olyanná újratelepült vidékünk egyházzenejét, amilyenné az évszázadok alatt alakult.

Érdekes módon a cecilianizmus eszméi szórványosan a déli részeken már azelőtt gyakorlatba léptek, mielőtt Budapesten gyökeret vertek volna. Elsősorban Léh Jakab regenschori nevét kell itt megemlítenünk, akinek a Cecília kórusa a *Missa de Angelis* miseordináriumot már annak helyreállított dallamával énekelte Újvidéken a Mária Neve templomban; sőt mi több, még jóval a hivatalos publikáció, azaz az 1908-as *Graduale Romanum* megjelenése előtt! A cecilianizmus és jozefnista hagyomány ötvöződésének egyfajta példája érhető tetten Kalocsán is. Érdekes fejlődési vonal indul ki innét, szintén vidékre: Hennig Alajos *Cantiones Sacrae*-ben leköszölt kórusművei még a II. Vatikáni zsinatig is gyakorlatban voltak, ahogyan ezt vidéki plébániai kottatárok (pl. Topolya, Kúla stb.) bizonyítják. Az egész monarchia területén a 19. században egyházzenei transzferjelenségeknek lehetünk tanúi, s ezekben döntő jelentőségüvé duzzad az Egerben tevékenykedő Zsaskovszky fivérek befolyása. Az *Énekkönyv*, az *Énektár*, a *Manuale* és számos kiadásaik kántorgenerációknak biztosították a napi elhangzó repertoárt. Egyes énekek, dallamok később élt kántorok által írt másolatai és átdolgozásai a Zsaskovszky fivérek hatásáról tanúskodnak még a 20. század első felében is.

Kötetünk első írása Budapestre kalauzol minket, az Országos Magyar Cecília Egyesület térnyerésének idejére, ahol Bogisich Mihály működése nyomán egyrészt nyilvánvalóan visszakerülhetnek az értékes egyházi énekek az énekeskönyvbe; másrészt létrejön a Mátyás templomban egy, a cecilianizmus elvei alapján működtetett egyházzenei központ, melyben nem

csak a bajor, hanem a helyi zeneszerzők munkája is mindinkább jelen lesz a műsorokban és ünnepi énekrendekben. A cecilianizmus magyarországi terjedésében a szerző a kíséretes népének és a polifón kórusmuzsika, az ún. Palestrina stílus nyilvánvaló konfliktusára is kitér, ezzel mintegy a 20. századi magyar cecilianizmus ütköző zónáit is előrevilágítja.

A következő két írás Elme Imre (1847–1914) zentai, majd temerini kántor szellemi hagyatékát tárgyalja, a közelmúltban feltárt források kapcsán. Az Elm(e) család tagjai valószínűleg német gyökerekkel rendelkeztek, a Tolna és Baranya határán levő Döbrököz településről származnak. Elm László kántortanító családjával innen költözött Mélykútra, majd ezt követően Temerinbe. Fiának, Imrének 1870-ben, magyarul írt kántorkönyve egy ötkötetes ciklus egyik darabja. A kántorkönyv egy vasárnapi evangéliumi népének-gyűjtemény, mely a teljes egyházi évet lefedi. A vidékünk állományában található források között – mind korát, mind teljességét tekintve – Elme Imre könyve hiánypótlónak számít. Elsőként sorozatunk vállalkozik a teljes szöveg közlésére. Kötetünk címét („*Méltón áldjam nevedet*”) szintén e kántorkönyvből kölcsönöztük.

Az utolsó írás az Észak-Bánátban található Szaján faluba kalauzol el, és pedig napjaink búcsúztató énekgyakorlatába. Bár a búcsúztatók gyakorlatát az egyházi rendelkezések drasztikusan leépítették, ez a szokás napjainkban is virágzik. Szaján az élő példa rá, hogy a népi vallásosság milyen hosszú ideig képes táplálni egy közösségi rítust: a temetést itt ma sem szokás búcsúztató nélkül tartani. A szerző maga is kántori gyakorlattal rendelkezik; tanulmánya forrásalannyal készített interjúkra, kéziratok kántori forrásokra, valamint a szerző további kutatásaira támaszkodik.

Kívánunk olvasóinknak kellemes időtöltést, feltöltődést az időbarangolásban!

A szerkesztőség nevében,
Miklós Réka

Zenta, 2022. nov. 10.

REFORM MAGYAR MÓDRA: PILLANATKÉPEK
A MÁTYÁS TEMPLOM ZENEI ÉLETÉBŐL BOGISICH
MIHÁLY MŰKÖDÉSE IDEJÉN (1882–1898)

BUKÁNÉ KASKÖTŐ MARIETTA

A századforduló legnagyobb horderejű egyházzenei reformáramlatának, a cecilianizmusnak első nyomai a magyar egyházzenei életben az 1860-as évek elejétől jelentkeztek az ország több pontján, szórványos jelleggel.¹ A zeneszerzői hitelesség és az epigonizmus, az egyszerűség és a banalitás ellentétpárjai szegélyezték a 19. századi egyházzene megújításának útját. A reformok középpontjában egységesen – mégis területenként eltérő súllyal – a gregorián énekkészlet és a 16. századi vokális polifónia újjáélesztése állt.² Az eltérő európai központokból érkező irányzatok a magyar egyházzenei közéletben stílári és esztétikai ellentmondásokat szültek, melyek a 19. és a 20. század fordulóján éleződtek ki.³ E konfliktusok előzményei azonban már jóval korábbra visszavezethetők. A háttérben húzódó folyamatok rekonstruálására megközelítőleg az 1850 és 1897 közötti időszak vonatkozásában érdemes vállalkozni. A magyar katolikus egyházzenei élet úgynevezett prececiliánus időszakának egyház-, intézmény- és repertoártörténeti áttekintéséhez szükségesnek látszik a korabeli

¹ Elsőként Kalocsa, Eger, Szatmárnémeti és Újvidék egyházzenei életének képviselői mutattak érdeklődést az új reformeszmények iránt. Lásd még B. Kaskötő Marietta, *Musica Sacra Hungariae. A cecilianizmus magyarországi története 1897-től 1950-ig*, PhD disszertáció, Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem 2020 (Kézirat. A továbbiakban: Disszertáció.). 1–24.

² Schwermer, Johannes, *Der Cäcilianismus*. In: Karl Gustav Fellerer (szerk.), *Geschichte der katholischen Kirchenmusik II – Vom Tridentium bis zur Gegenwart* [A katolikus egyházzene története II – A tridenti zsinattól napjainkig], Kassel 1976, 226–236.

³ Jól érzékelhető az említett ellentmondás Harmat Artúr a főváros nagyobb templomainak zenei életét bemutató tanulmányán keresztül is. Eszerint ugyanis több egyházi vegyeskar is zenekari misék megszólaltatása mellett kötelezte el magát, szemben a ceciliánus ideológia által közvetített a cappella eszménnyel. Harmat Artúr, *Hazai katolikus egyházi zenénk ezer éve*. In: Maros Rudolfné Harmat Jerry (szerk.), Harmat Artúr. *Emlékkönyv születésének 100. évfordulójára*, Budapest 1985, 12–78. és 73–75.

liturgikus énekkészlet stílárís és esztétikai szempontú elemzése. Akárcsak a mozgalom 20. századi recepciójának tanulmányozásánál, úgy a 19. századi vizsgálódások során is a korabeli (egyház)zenei sajtóorgánumok, a lokális és a regionális archívumok, levéltárak, inventáriumok és historia domusok anyagai nyújtanak kiindulópontot. E forráscsoportok elemzése révén nem csupán a vizsgálat tárgyához szűkebb módon kapcsolódó régió vagy intézmény egyházzenei életéről vonhatók le hasznos tanulságok, de rekonstruálhatóvá válik az idegen, jellemzően bajor eredetű egyházzenei áramlatok befogadásának folyamata is.

Bár a 19. század magyar katolikus egyházzenei életét feltérképező kutatások még korántsem tekinthetők lezártnak, már a vizsgálatok e pontján jól körülhatárolhatóak azok a főbb stílusirányok, amelyek meghatározhatták a 19. század második felének magyar katolikus egyházzenei ideálját. Amint arra már korábban például Dobszay László (1935–2011) is rámutatott, a magyar egyházzenei repertoár 19. századi revíziója és megújítása a Franz Xaver Witt (1834–1888), majd Franz Xaver Haberl (1840–1910) kezében összpontosuló bajor cecilánus irányvonalhoz kapcsolódott, és adaptálta annak minden stilisztikai és esztétikai következetlenségét.⁴ Az epigonizmus hátterében egyértelműen nagy súllyal estek latba az egyházzeneszek személyes kapcsolatai: erről tanúskodnak például Witt és Haberl magyar kollégáikkal váltott levelei.⁵

⁴ Dobszay László, Solesmes, a cecilianizmus, hagyomány és megújulás. In: Kovács Andrea (szerk.), *Hagyomány és megújulás a liturgiában és zenéjében*. A Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Egyházzene Tanszéke újraindításának 20. évfordulóján tartott szimpózium előadásai. Budapest, 2010. szeptember 8–10., Budapest 2012, 117–122.

⁵ A regensburgi Bischöfliche Zentralbibliothek, Proskesche Musikabteilungban az 1866–1903 közötti periódusból, huszonhat magyar vagy Magyarországon működő írótól negyvenöt levél őrződött meg. Ezek tanúsága szerint a magyar egyházzenei élet képviselői tehát az elsők között mutattak érdeklődést az új reformeszmény iránt. A Proskesche Musikabteilung der Bischöflichen Zentralbibliothek Regensburg állományának legjelentősebb idevágó levelei (a jelzetszámok a levélíró és a keletkezés név- és számadataiból tevődnek össze): Glatt1888.09.13 / Glatt1889.07.08 / Glatt1896.11.07 / Glatt1896.11–12. – 1896.11.25 [javítva: kézirásos bejegyzés] / Glatt1901.06.22 / Kersch1902?.07.26 / Nitsch1875.09.08 / Nitsch1878.11.23.

A magyar egyházzenei élet egyes személyeihez kötődő ceciliánus szálak azonban sokáig nem bizonyultak elég erősnek ahhoz, hogy azokból egy, az egész országot átfonó reformhálózat szövödjön. A Cecília-mozgalom 1897-es intézményesült formában történő fellépéséig, az Országos Magyar Cecília Egyesület (a továbbiakban OMCE) megalapításáig, a magyar egyházzenei életben csak elszórtan, egy-egy nagyobb, jellemzően vidéki katolikus egyházi központban jelentek meg a reform első nyomai.⁶ Kezdetben – zavarba ejtő módon – az egyházzenei megújulás iránt mutatott érdeklődés sokkal mérsékeltebb volt a fővárosi gyülekezetekben, mint Eger, Kalocsa, Pécs vagy Szatmárnémeti bajor kapcsolatokkal rendelkező egyházzeneszei körében. Az 1866-ban alakult Budai Egyházi Zeneegylet idővel azonban mégis a magyar katolikus egyházzenei gyakorlat megújításának egyik bázisintézményévé lépett elő. A zeneegylet vezetője, Szautner Zsigmond (1844–1910) 1888 tavaszán a bajor Musica Sacrában kétrészes budapesti beszámolót tett közzé. Írása alapján arra következtethetünk, hogy a belvárosi főplébániatemplom karnagyaként liturgikus repertoárjának összeállítása során a ceciliánus reformeszméket vette alapul.⁷ Az egyházi zeneművek kiválasztásánál a bajor ceciliánus komponisták – mint például Carl Greith (1828–1887), Johann Evangelist Habert (1833–1896), Moritz Brosig (1815–1887) és Witt – szerzeményeire, valamint Bogisich Mihály (1839–1919) népének-feldolgozásaira összpontosított.⁸ A megújult reper-

⁶ Eger, Kalocsa, Pécs és Szatmárnémeti bajor kapcsolatokkal rendelkező egyházzeneszei mutattak leghamarabb fogékonyságot a ceciliánus reformeszmény iránt.

⁷ Szautner Augusz Antal, Liszt Ferenc és Kneifel Antal (1884 decembere és 1885 februárja között a Budavári Koronázó, azaz Mátyás templom karnagya és orgonistája) ceciliánus kompozíciók terjesztéséhez kötődő munkásságát emeli ki, mint a főváros egyházzenei életének megújítását leginkább előmozdító törekvéseket. Sigmund Szautner, Aus Budapest in Ungarn. In: *Musica sacra XXI/4*. (1888. április), 53–55., itt: 54.; Horváth Ágnes, A pesti főtemplom zenei élete a XIX. század közepén, Bräuer Ferenc karnagyi működésének tükrében (1839–1871), DLA disszertáció, Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem 2012 (Kézirat). 366. Lásd még: Sigmund Szautner, Aus Budapest in Ungarn. (Schluß). In: *Musica sacra XXI/5*. (1888. május), 64–65.

⁸ Szautner, u.a., 54.

toárral Szautner saját bevallása szerint a bécsi klasszika képviselőinek csak nehezen halványodó népszerűségét igyekezett visszaszorítani. A főváros egyházzenei életét bíráló kritikai megjegyzései arról árulkodnak, hogy híven követte a regensburgi ceciliánus ‚a cappella’ ideált, amely az orgonakíséret kivételével teljes egészében mellőzte a hangszeres zenét.

Szautner mellett a pesti születésű belvárosi káplán, majd 1896-tól címzetes pristinai püspök, Bogisich Mihály kezében összpontosultak a budapesti reformtörekvések. Zenei és teológiai tanulmányai, szakmai felkészültsége, valamint külföldi kapcsolatai egyaránt kellő alapot teremtettek ahhoz, hogy ne csak a főváros liturgikus zenei gyakorlatának, hanem a magyar egyházzene megújításának vezéralakjává váljon. Ehhez nagyban hozzájárult, hogy a Nemzeti Zenedét megalapító Mátray Gábor (1797–1875) egykori növendékeként fiatal korától a főváros zenei közéletének aktív szereplői közé tartozott.⁹ Az országot átfogó egyházzenei megújulás vezéralakjává azután vált, hogy 1880 tavaszán felvették a Magyar Tudományos Akadémia Nyelv- és Széptudományi Osztálya, Széptudományi Alosztályának levelező tagjai közé.¹⁰ Az 1870-es évektől megjelent, feltehetően németországi tanulmányúttal¹¹ által inspirált publikációiban – *Melyik a valódi egyházi zene?*

⁹ 1871–78-ig a budai Ének- és Zeneakadémia, 1876–82-ig a Nemzeti Zenede titkári posztját látta el, majd 1881-től a budapesti egyetemen az általános és egyházi zenetörténet magántanára volt. Takács Emma, Bogisich Mihály. In: Diós István–Viczián János (szerk.), *Magyar Katolikus Lexikon. I.*, Budapest 1993, 886–887. Vö. Bene Zoltán, *Az újságíró és könyvtáros Mátray Gábor*. Szakdolgozat, Szegedi Tudományegyetem 2002. (Kézirat). <http://mek.oszk.hu/03200/03237>, lehvívás: 2022.03.02.; és Prokopp Gyula, Liszt Ferenc – Bogisich Mihályról. In: *Vigília XXVIII/4* (1963. április): 255–56., itt: 256.

¹⁰ Fekete Gézőné (szerk.), *A Magyar Tudományos Akadémia tagjai 1825–1973*, Budapest 1975, 33–34.

¹¹ Bogisich 1880-ban megjelent útibeszámolója alapján 1874-ben Regensburgban Szautner Zsigmonddal az ötödik és 1880-ban Augsburgban a nyolcadik Allgemeiner Deutscher Cäcilienverein-nagygyűlésen (a továbbiakban ACV), valamint 1880. július 8. és augusztus 12. között a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium támogatásával (Augsburg, Linz, Nürnberg, Frankfurt, Koblenz, Darmstadt, Speyer, Heidelberg, Stuttgart, Ulm, Würzburg, Bonn, Köln, Aachen és Mainz érintésével) németországi tanulmányúton vett részt. Bogisich Mihály, *Egyházzenei jegyzeteim. Töredékek uti naplóból*, Budapest 1880, 23. Mindezek

(1878), *A keresztény egyház ősi zenéje* (1879), *Egyházzenei jegyzeteim. Töredékek uti [sic] naplóból* (1880), *A magyar egyházi énekek a 18. századból. Akadémiai székfoglaló* (1882) – a reform alaptéziseivel kapcsolatos kérdésekre kereste a választ.¹²

Bogisich zenetörténeti tárgyú írásai a kortárs szakirodalom közegeiben nyilvánvalóan hiánypótló alkotásoknak számítottak. Jóllehet módszertanilag még nem voltak eléggé kiforrottak, mégis – Szemethy Géza (1868–1946) tanulmányaival együtt – fontos kiindulópontját képezték az 1940-es évek derekától kibontakozó népekkutatásnak.¹³ Az ideális egyházzenei gyakorlatról és annak repertoárjáról alkotott elképzelése – összhangban Szauner meggyőződésével – a bajor minta minden kritikát mellőző átvételén alapult. A ceciliánus reformeszmék tehát a századforduló idején kettős értelemben is utánzásként vonultak be a magyar egyházzenei élet mindennapjaiba: egyszerre beszélhetünk a 16. századi vokális ellenpontgyakorlat másolásának tükrében zenetörténeti, míg a németországi modell vonatkozásában gyakorlati átvételről.

Bogisich reformelképzeléseit a leginkább egzakt módon a már említett, 1880-ból való *Egyházzenei jegyzeteim. Töredékek uti [sic] naplóból*

mellett a Mátyás templom historia domusában Bogisich sajátkezűleg bejegyzett önéletrajzában egy 1881-es tanulmányútról is tesz említést. *Historia domus I.* 1882–1898. 93. számozott oldal. Ugyanakkor több magyar nyelvű szekunder irodalom ír (forráshivatkozás megjelölése nélkül) Bogisich az ACV 1868-as alapítóülésén való személyes jelenlétéről, illetve egy Szaunerrel közös 1878-as regensburgi útról. Vö. Köncse Kriszta, *Kersch Ferenc (1853–1910) egyházzenei tevékenysége*, DLA disszertáció, Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem 2009. (Kézirat). 23–24. és Horváth Ágnes, Szauner Zsigmond. Beszámoló Budapestről, a magyar egyházzenei reformtörékvésekről. In: *Magyar Egyházzene XXIV* (2016/2017), 71–76., itt: 71.

¹² Bogisich Mihály, *Melyik a valódi egyházi zene?*, Budapest 1878 / Uő., *A keresztény egyház ősi zenéje*, Eger 1879 / Uő. *Egyházzenei jegyzeteim. Töredékek uti naplóból*, Budapest 1880 / Uő. *A magyar egyházi énekek a 18. századból*, Akadémiai székfoglaló, Budapest 1881. A magyar népekkutatás helyező kutatásainak eredményeit ugyanakkor gyakorlati jellegű kiadványokban is összegezte: 1888-ban és 1897-ben *Őseink buzgósa* címmel megjelent ima- és énekeskönyvében addig többségében ismeretlen népekeket közölt előbb vegyeskari letétben, majd 1897-ben már csak egyszólamú változatban.

címmel közreadott beszámolójában összegezte. Az 1880. július 8. és augusztus 12. között, a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium támogatásával megvalósult németországi tanulmányút tapasztalatairól a hazai és a nemzetközi egyházzenei gyakorlat párhuzamba állításával értekezett a szerző.¹³ Útinaplójában felvázolt gondolatait a magyar egyházzene aktuális körülményeiről a realitás és az illuzórikus célkitűzések sajátos elegye hatja át. Pedagógiai célkitűzései, amelyek elsősorban a papnevelő intézetek tantervi struktúrájának átalakítására, a gregoriánoktatás előtérbe helyezésére irányultak, az (egyház)zenei oktatás 1920-as években végbement reformjainak előfutáiraiként foghatók fel. A korabeli magyarországi és római egyházzenei gyakorlat között párhuzamot vonva a gregoriánoktatás középpontba helyezésében látta a reform akadálytalan terjesztésének biztosítékát:

¹³ Szemethy az 1902–1903 közötti periódusban a *Katholikus Egyházi Zeneközlöny* rendszeres szerzőjeként az ősi magyar népekekről is publikált. Többek között: Szemethy Géza, A régi magyar egyházi énekekről, I. In: *Katholikus Egyházi Zeneközlöny* X/8. (1903. október), 115–116. Szemethy Géza életével és munkásságával kapcsolatban bővebben lásd még: Emödi András, Dr. Szemethy Géza (1868–1948). In: Uő. (szerk.), *KRE 100. Tanulmányok a Királyhágómelléki Református Egyházkerület megalakulásának századik évfordulójára*, Nagyvárad 2020, 482–503.

A megkezdett népekkutatások folytatói az 1940-es évek derekától: Papp Géza (1915–2013), Gacs Béla Emilián O.S.B. (1912–1988), Petróci Sándor (1918–1998), Volly István (1907–1992) és Domokos Pál Péter (1901–1992) voltak. Vö. Papp Géza–Papp Ágnes, A katolikus egyházi népének a 18. században. In: *Zenei repertoár és zenei gyakorlat a 18. századi Magyarországon. Műhelytanulmányok a 18. század zenetörténetéhez* (2), Szacsvai Kim Katalin (szerk.), Budapest 2017, 149–191. A németajkúak számára Babócsay János (évszámai nem azonosíthatók névazonosság miatt teljes bizonyossággal a rendelkezésre álló források alapján), bátaszéki kántor szerkesztette Buchner Antal (1882–1950) és Szendrei Imre (1887–1967) közreműködésével a 375 orgonakiséretes dallamot tartalmazó népénekárt *Alleluja. Gebetbuch für katholische Christen mit allen notwendigen Gebeten und Sammlung alter und neuer Kirchenlieder fürs deutsche katholische Volk* címmel (Budapest 1939).

¹⁴ Bogisich Mihály, *Egyházzeneészeti jegyzeteim. Töredékek uti naplóból*, Budapest 1880, 23.

Az orgonászok [Rómában] pedig elő- vagy utójáték gyanánt a Norma, Trovatore vagy Son[n]ambula édes dallamait mekegtetik zongorakiséret alakjában. E gyászos helyzeten segíteni kell. [...] Azért tehát üdvözölni kell a „Schola gregoriana” létrejöttét, s azt minden erővel támogatni. [...] A magyar főpapság legnagyobb része nemcsak[,] hogy nem szereti, – de sőt ellenszenvvel viseltetik az egyházi zene iránt. És méltán. Azon zenét, mely csengő, pengő, pergő lármájával az éneket egészen elfödi, melyben egyikét hegedűs fülszaggató nyiszálása, a fuvola és pikola [sic] rekedt sipákolása, a legtöbb esetben hangolatlan orgona dörömbölése s egy két éhen halni készülő cseh trombitás recsegése fejbódító chaosszá tömörül: azon zenét szeretni nem lehet. – Ha ezen zenéhez még az ünnepnapi „solennis vesperásokat” mellékeljük, ugy valósággal meg kell futnunk ezen istenkáromló „muzsika” elől. Operai elő és utójátékok nálunk nincsenek, – de ezeket méltóképp helyettesítik a hatalmas „intrád”-ák s „tus”-ok, melyekkel a papságot ki- és bekísérik. Hogy miért türetek meg ezen, az egyház méltóságát vérig sértő botrányos állapot, azt feszegetni állásom tiltja.¹⁵

Az idézett sorokból egyértelműen kiolvashatók a reform terjedését akadályozó legfőbb tényezők, amelyekre tizenöt évvel később, 1895 márciusában egy ismeretlen szerzőségű, magyar témájú tudósítás is felhívta a figyelmet a *Musica Sacra* hasábjain.¹⁶ A reform magyarországi kudarcát kiváltó okok között nevezte meg a recenzens az általános oktatás és a hitélet stabilitásának hiányát, az egyházi vezetők és a laikusok ellenállását, az egyházzeneileg képzetlen opera- és színházi énekesek és hangszerjátékosok szertartásokon való részvételének engedélyezését, az egyházzenei repertoár stílusbeli ellentmondásait és a magyar sajtó következetlen megnyilvánulásait.¹⁷ Habár jól dokumentálta a korabeli magyarországi ceciliánus szemléletet, az egyoldalú bírálat megfogalmazója ezúttal sem számolt a mozgalom esztétikai és ideológiai ellentmondásaival. Mindenesetre Bogisich 1880-ban úgy

¹⁵ Az idézet az eredeti írásmód megtartásával került közlésre. Uo., 44–45.

¹⁶ N.N., Vermischte Nachrichten und Mitteilungen. Res Hungaricae. In: *Musica Sacra XXVIII/3* (1895. március): 40. A közlemény tartalma alapján nem kizárt, hogy a cikk szerzője akár Bogisich is lehetett.

vélte, hogy az ő terveit követve tíz év leforgása alatt kivitelezhető lehetett volna a reformok bevezetése és megszilárdítása a magyar egyházzenei életben.¹⁸ Elképzelésének irrealitásáról tanúskodnak adataink a cecilianizmus magyarországi történetéről, amelyek közül a leginkább sokatmondó, hogy tizenhét év választotta el egymástól a tervek megfogalmazását és a mozgalom magyarországi képviselőit egységbe foglaló bázisszervezet kialakítását. Joggal merülhet fel tehát a kérdés: milyen tényezők késleltethették ilyen jelentős mértékben a reform intézményesült formában történő magyarországi megjelenését? Egyáltalán: a Cecília-mozgalom magyarországi történetének egésze felől megközelítve a kérdést, valóban az átmeneti megtorpanás időszakaként kell-e értékelnünk e bő másfél évtizedet?

A felvetett kérdések megválaszolásához hasznos tanulságokkal szolgál az 1882 és 1898 közötti periódus, azaz Bogisich Mátyás templomban eltöltött szolgálati idejének vizsgálata.¹⁹ A magyar egyházzene-történet egésze felől

¹⁷ Az 1895 tavaszán azonos címmel megjelent cikk folytatásában a szerző ezúttal is kivételként tesz említést Pécs városa és a kalocsai jezsuiták egyházzenei reformok terén elért eredményeiről, mint az általános magyar egyházzenei gyakorlat ellenpólusairól. Jóllehet utóbbi liturgikus gyakorlatában is feltűntek a ceciliánus ideológiával össze nem egyeztethető darabok, például Anton Diabelli (1781–1858) D-dúr miséje, Hennig Alajos (1826–1902) munkásságát követően. Mi több, az említett kompozíció kapcsán – dokumentálva a magyar szaksajtó következetlen megnyilatkozásait – egy, a recenziens által meg nem nevezett magyar lap elismerő kritikát jelentetett meg. N.N., *Res Hungaricae*. In: *Musica sacra XXVIII/7-8* (1895. július): 96–98; itt: 98.

¹⁸ „A nálunk teljesen parlagon heverő egyházi zenét, minden anyagi áldozat nélkül, a meglévő szellemi s anyagi erővel egy évtized alatt Németország fenséges egyházi zenéje mellé emelhetjük.” Bogisich, *Egyházzeneészeti jegyzeteim*, 71.

¹⁹ A Mátyás templom zenei életének teljeskörű feldolgozására elsőként Sugár Viktor vállalkozott: Sugár Viktor, *Nagyboldogasszonyról nevezett budavári koronázó főtemplom (Mátyás templom) épülete, egyházi zenéje és orgonái a múltban és jelenben*, Budapest 1932. A legfrissebb témába vágó munka Szalay Olga tollából jelent meg: ez a nagyívű áttekintés a Mátyás templom történetét feldolgozó monumentális kötetnek a része. Szalay Olga, A templom zenei élete 1773 és 1873 között. In: Farbak Péter et al. (szerk.), *Mátyás-templom. A budavári Nagyboldogasszony-templom*

szemlélve fény derül az OMCE megalakulásának közvetlen előzményeire, miközben Bogisich egyházzenei pályafutásának egyik jelentős periódusa is rendkívül adatgazdagon tárul a kutató elé. Az 1882. június 28-án választás útján elnyert Mátyás templomi kinevezés az egyházzenei reformok iránt elkötelezett pap-zeneszerző számára új lehetőségeket teremtett:²⁰ a főváros kiemelt jelentőségű templomának plébánosaként addigra kiforrott reform-elképzelései végre a gyakorlati megvalósítás stádiumába léphettek.

A Mátyás templom zenei életének rekonstruálásához e másfél évtizedben három forráscsoport nyújt kiindulópontot: szakítva az 1880-as évek előtt megfigyelhető gyakorlattal, a plébánia historia domusa Bogisich idején figyelemre méltó részletességgel dokumentálta a templom zenei eseményeit. Emellett értékes zenei vonatkozású dokumentumokat őriz a Plébániahivatal levéltári anyaga is, amely alátámasztja és alkalmanként kiegészíti Bogisich historia domusbeli feljegyzéseit.²¹ Harmadik forráscsoportként élénk tárul

évszázadai (1246–2013), Budapest 2015, 223–226. Továbbá: Szalay Olga, Az ének- és zenekar működése a „sanyarú száműzés” éveiben. In: Farbaký et al. (szerk.), *Mátyás-templom*, 260–266. Uő.: Az ének- és zenekar a millenium utáni évtizedekben (1896–1945). In: Farbaký et al. (szerk.), *Mátyás-templom*, 547–554.

Kiemelkedő jelentőséggel bír Tardy László témában folytatott, Magyar Zenetörténeti Osztály felkérésére elvégzett alapkutatása, amely során a templom historia domusát és kottatári anyagát helyezte vizsgálatainak középpontjába. E munkálatok eredményeként készítette el hiánypótló szándékkal a templom 19. századi kottaanyagának jegyzékét. Tardy László, *A budavári Nagyboldogasszony-templom zenei élete a XIX. században*, Kézirat, 1984. 12.; 20. MTA ZTI [Előtanulmányok a Magyarország Zenetörténete című sorozat 19. századi kötetéhez.] 1–4 melléklet: (1) A budavári Nagyboldogasszony-templom zenei élete: I. A Historia domus adatai. 8–17.; (2) Hazai szerzők munkái a XIX. századból a budavári Nagyboldogasszony-templom kottatárában. 18–49. [a továbbiakban lásd: Tardy-katalógus]; (3) [Trexler-anyag] 50–58.; (4) A budavári Nagyboldogasszony-templom XIX. századi kottaanyagának jegyzéke. Külföldi szerzők. 59–71.

²⁰ *Historia domus I.* 1882–1898. 89–90. számozott oldal.

²¹ Itt szeretnék köszönetet mondani a Mátyás templom Plébániahivatala munkatársainak, Skublics Máriának és Schanda Melindának a kutatás során nyújtott segítségért.

a templom archivális kottatári anyaga, benne Bogisich vegyes- és férfikarra készült kórusműveivel és átírataival.

A felsorolt forráscsoportok alapján arra következtethetünk, hogy Bogisich összetett módon vállalkozott a templom zenei életének megújítására. Konceptiózus intézkedéseinek sorában a magyar nyelv használatának ügye központi szerepet kapott: az egyházzenei reformok iránti elkötelezettség a cecilianizmus magyarországi történetében először magyar nemzeti értékeket előtérbe állító szemlélettel társult.²² A budavári plébános ugyanis kiemelt figyelmet szentelt a magyar anyanyelv kérdésének a prédikációk és a templomi énekek esetében egyaránt. Bogisich a budavári hívek kifejezett kérésére hivatkozva nyújtotta be kérelmét a bíboros-hercegprímáshoz, melyben a nagyböjti szentbeszédnek anyanyelven történő megtartását, valamint a köz- és vasárnapi liturgiák magyar nyelvű éneklését indítványozta.²³ Az 1882. december 13-án kelt jóváhagyó válasz jegyében „1883. év újév napjától kezdve tehát a szombat délutáni s vasárnapi litániák [magyar nyelven] tartatnak, valamint a hétköznapi áldásos misék alatt a hívek magyar nyelven énekelnek.”²⁴

Változtatásokat eszközölt a zenei együttesek összetételében, illetve létszámában is, és újonnan felvett „a cappella” kompozíciókkal és népénekfeldolgozásokkal tette sokszínűbbé a repertoárt. Kiderült, hogy a templom zenei profiljának megújítása csak új anyagi források bevonásával lehetséges. Ehhez Bogisich korábbi kapcsolataira támaszkodott: Trefort Ágoston vallás- és közoktatásügyi miniszter 1883. augusztus 20-án kelt határozatában előbb 500 forintot, majd 1884. január 1-jétől kezdődően – egészen 1888 augusztusában bekövetkezett haláláig – évi 1500 forintot adományozott a templomi együttesek átalakítására és az országos jellegű ünnepek kivi-

²² Zavarba ejtő módon e szemlélet csak meglehetősen későn talált új követőkre: az 1930-as évek elején fellépő, Kodály tanítványainak köréből származó harmadik ceciliánus nemzedék tagjai helyeztek kiemelt súlyt arra, hogy a német repertoár átvétele helyett új, színvonalas magyar alkotások képezzék a megújult egyházzenei repertoár gerincét. B. Kaskötő, *Disszertáció*, 47–69.

²³ *Historia domus I. 1882–1898*. 93. számozott oldal 2. bejegyzés.

²⁴ *Historia domus I. 1882–1898*. 94. számozott oldal 1. bejegyzés.

telezésére.²⁵ E támogatásnak köszönhetően vállalkozhatott Bogisich arra, hogy az általa elképzelt egyházzenei ideált minél reprezentatívabb keretek között, úgynevezett egyházzene-történeti énekelőadások formájában ismertethesse meg a nagyközönséggel.²⁶

Jelenlegi ismereteink szerint Bogisich beiktatásának idején alacsony szakmai színvonal jellemezte a Mátyás templom zenei életét. Az akkoriban működő regens chori, Váray Ferenc elődje, Adler György 1862. március 29-én bekövetkezett halála után kapta meg organista, kántor és zeneigazgatói

- ²⁵ Plébániai Levéltár 1883/11 (A jelzetszám az alábbi adatokból tevődik össze: a dokumentumot őrző palliumon szereplő évszám és a dokumentum sarkában ismeretlen kéz által feltüntetett ceruzás bejegyzés száma és ha van, betűjele) és *Historia domus I. 1882–1898*. 80. számozott oldal 1. bejegyzés. Lásd még a támogatás tényével kapcsolatban évenként kiadott miniszeri rendeletek Plébániai Levéltárban őrzött példányait 1884/59 és 1886/12 számmal „Rendelkezés az egyházi zene [színvonalának] emelésére folyósított anyagi támogatásról” tárggyal. Trefort halálát követően utódja, Csáky Albin is engedélyt adott a korábbi összeg vállalalpból történő utalványozására, amiről 1888 decemberében állapotott meg Bogisich és Csáky. *Historia domus I. 1882–1898*. 80. számozott oldal 3. bejegyzés.
- ²⁶ Összesen tizenhárom különböző műsorfüzet őrződött meg a Plébániai Levéltár 1882 és 1898 közötti állományában a Bogisich által szervezett énekelőadások kapcsán: 1883/1a-d műsorfüzet a nagypénteki egyházi énekelőadáshoz (négy azonos példány); 1884/48a-b műsorfüzet a nagypénteki egyházi énekelőadáshoz (két azonos példány); 1887/13a-b műsorfüzet a nagypénteki egyházi énekelőadáshoz (két azonos példány); 1889/2 műsorfüzet az első „egyház-zenetörténeti ének és zeneelőadás”-hoz (1889. október 17.); 1890/4a-b (két azonos példány) műsorfüzet a nagypénteki egyházi énekelőadáshoz; 1890/160b és 1890/167a (két azonos példány) a második „egyház-zenetörténeti ének- és zeneelőadás” műsorfüzete; 1892/84 és 1892/127a-b (három azonos példány) műsorfüzet a nagypénteki egyházi énekelőadáshoz; 1894/173a-d műsorfüzet a nagypénteki egyházi énekelőadáshoz (először nagyalakú formátumban, négy azonos példány); 1895/38a-c műsorfüzet a nagypénteki egyházi énekelőadáshoz (három azonos példány, illetve 1895/131a-d jelzeten négy további azonos példány); 1896/58a-d műsorfüzet a millenium emlékére és a magyar szent korona tiszteletére rendezett (1896. június 5-6-7.) egyház-zenetörténeti énekelőadáshoz (másodszor nagyalakú formátumban, négy azonos példány); 1897/96a-d műsorfüzet a nagypénteki egyházi énekelőadáshoz (négy azonos példány); 1898/81a-c műsorfüzet a nagypénteki egyházi énekelőadáshoz (három azonos példány).

kinevezését.²⁷ Az Adler idején elért zenei nívó azonban minden bizonnyal fokozatos hanyatlásnak indult, mely folyamatban jelentős szerepet játszott Váray elhúzódó, egyre súlyosbodó tüdőbetegsége.²⁸ Mindemellett az 1867-ben beiktatott plébános, Ráth József feljegyzéseiben a zenei életre vonatkozó adatok megritkulásából arra következtethetünk, hogy a színvonalas egyházzene távolról sem kapott akkora hangsúlyt a templom életének mindennapjaiban, mint korábban Adler vagy később a Bogisich által kinevezett Szauner Zsigmond és Vavrincz Mór (1858–1913) működése idején.²⁹

Jól tükrözik az 1882 és 1898 közötti időszakban bekövetkezett szemléltváltást a templom zenei életében nyomon követhető személyi változások is. A *historia domus* krónikája szerint a Bogisich kinevezése idején már meglehetősen rossz egészségi állapotú Váray feladatainak ellátását több alkalommal csak helyettesek bevonásával tudta biztosítani. Így például 1883 nyáron Váray kifejezett kérésére Bogisich látta el a szertartások alatt a karmesteri teendőket, míg az oltárnál Báró Hornig Károly (1840–1917) szardonai választott püspök és minisztériumi osztálytanácsos teljesített szolgálatot.³⁰ E szükség szülte helyzetet azonban Bogisich lehetőségé formálta át: az 1883. március 23-án megrendezett *Nagypénteki egyházi énekelőadás* műsorát már a ceciliánus reform jegyében állította össze. A megújulás szándékát tükrözi ugyanis, hogy a bajor cecilianizmus vezéralakjától, Witt-től is szerepeltek kórusművek Szauner együttesének, a Budai Ének- és

²⁷ Számos szekunder forrás tévesen, 1867-re teszi Adler halálának évét. Azonban a Budavári Nagyboldogasszony-templom halotti anyakönyvének adatai egyértelműen az 1862-es évet valószínűsítik. Ennek nem mond ellent, hogy Váray 1862-es kinevezéséről ír Bogisich is a Váray-nekrológban, ami a *historia domus*-ban olvasható. In: *Budavári Nagyboldogasszony-templom halotti anyakönyv VI. (1852–1866)* 94. oldal és *Historia domus I. 1882–1898.* 104. számozott oldal 2. bejegyzés.

²⁸ *Historia domus I. 1882–1898.* 104. számozott oldal 2. bejegyzés.

²⁹ Adler igyekezett gazdag, a kor stiláris és esztétikai ízlésének megfelelő repertoárt műsoron tartani. Ennek érdekében, a Tardy László által készített 19. századi műjegyzék tanúsága szerint, jelentős mennyiségű saját kompozícióval is gyarapította a templom kottatárát. Tardy-katalógus, 18–20.

³⁰ *Historia domus I. 1882–1898.* 65. számozott oldal 2. bejegyzés.

Zeneakadémia Énekkarának nagypénteki műsorán.³¹ Bogisich karnagyként szerzett tapasztalatai nagyban hozzájárulhattak a templom együtteseinek 1883-tól dokumentálható újjászervezéséhez.³² A vérfrissítés első fázisa 1884 elején zárult le, amiről a *historia domus*ban Karolina Augustza császár- és királyné 1884. február 9-i gyászmiséje kapcsán értesülhetünk.³³ Eszerint ugyanis a megújult ének- és zenekar első ízben állt a nyilvánosság elé. Ám a zenei együttesek összetételével és létszámával, egyáltalán a megújulás folyamatával kapcsolatban meglehetősen hiányos és egymásnak ellentmondó adatokat lehet olvasni a rendelkezésre álló elsődleges forrásokban és a szakirodalomban.

Bár Bogisich figyelemre méltóan gondosan dokumentálta a templom zenei életének történéseit, a *historia domus*ban mégis csupán egyetlen alkalommal olvasható számszerűsített adat a közreműködő előadói apparátusról. Az 1883. december 31-én kelt bejegyzés szerint az Erzsébet királyné születésnapja alkalmából végzett liturgián húsz főből álló vegyeskar

³¹ U.o. lásd még: Plébániai Levéltár 1883/1a-d. A Mátyas templom és a Budai Ének- és Zeneakadémia apparátusainak együttműködés-történetét feltérképező szakirodalom tudomásom szerint nem áll rendelkezésre, és az eddig áttekintett elsődleges források sem teszik egyelőre lehetővé e folyamat pontos rekonstrukcióját. Szintén kérdéses a nagypénteki énekelőadások hagyományának kezdő időpontja: Szalay Olga már említett áttekintésében azt sejteti ugyanis, hogy Bogisich egy elődeitől megörökölt tradíciót vitt tovább, ám kutatásaim jelenlegi stádiumában sem a *historia domus*ból, sem a Plébániai Levéltárból nem került elő e feltételezést egyértelműen alátámasztó dokumentáció. Vö. Szalay, *Az ének- és zenekar működése a „sanyarú száműzés” éveiben*, 261.

³² A személyi változások kapcsán tizennégy ügyszerűzés őrződött meg a Plébániahivatal Levéltárában: 1883/57; 1883/42; 1884/29; 1884/34; 1884/51; 1884/55; 1886/93; 1886/135; 1887/11; 1888/34; 1888/79; 1891/106; 1891/107; 1894/33. Váray elhúzódó – betegsége miatti – távolléte okán az együttesek személyi ügyeinek és kifizetésének rendezése is Bogisich kezébe került, amint arról a Fővárosi Tanács által kibocsátott 55758/1884-I-es számú határozat is tanúskodik. Plébániai Levéltár 1884/34.

³³ „Ez alkalommal működött először az általam újjászervezett ének s zenekar először.” – tudósít Bogisich. *Historia domus I. 1882–1898*. 67. számozott oldal 5. bejegyzés.

szólaltatta meg Bogisich 17. századi népénekekre készült átiratait.³⁴ Ez az információ azonban némiképp szemben áll azzal a leírással, amelyet Legány Dezső közölt 1986-os kötetében.³⁵ Legány ugyanis arról számolt be – egy Bogisichtól származó, 1883 őszén benyújtott tervezetre hivatkozva –, hogy a budavári plébános Trefort kifejezett kérésére regensburgi mintát követve, húszfős fiúkórus felállítását helyezte kilátásba.³⁶ Ennél jóval nagyobb létszámú vokális együttes közreműködéséről tanúskodnak több esetben is a kottatári bejegyzések,³⁷ a regensburgi ideál elérése azonban pusztán vágyálom maradt:³⁸ a fennmaradt dokumentáció szerint ugyanis valószínűsíthetően női énekkari tagok látták el a magas szólamokat, sőt a vokális anyaghoz gyakorta zenekari kíséret társult.³⁹

Bogisich beadványából merítette Legány az értesüléseit abban az esetben is, amikor a templom zenei együtteseinek összetételét ismertette: a tizenhat főből álló együttes egy-egy szoprán, alt, tenor és basszus énekest, az orgonista pozíciót egy személyben betöltő regens chorit, valamint két-két első- és másodhegedűst, klarinétost és trombitást, illetve egy-egy brácsást, vadászkürtöst és üstdobjátékost foglalt magában.⁴⁰ Az itt látott összetétel és létszám alig mutat különbséget az 1771. október 1-i keltezéssel fennmaradt

³⁴ *Historia domus I. 1882–1898.* 67. számozott oldal 4. bejegyzés.

³⁵ Legány Dezső, *Liszt Ferenc Magyarországon 1874–1886*, Budapest 1986, 186.

³⁶ Az említett beadványból nem őrződött meg másolat a Plébániai Levéltárban.

³⁷ A kottatárban található Bogisich átiratok szólamkottáinak száma, illetve a kéziratos tisztázat fedőlapjának belső oldalán álló, valószínűsíthetően Bogisich-tól származó ceruzás bejegyzés szerint szólamonként huszonegy példánnyal számolt a másoló például Bogisich 1886-ból való *Üdvöztőnknek Szent Anyja* (B 31-es jelzet) című népének-feldolgozása esetében is.

³⁸ Mindössze 1883 novemberében, Erzsébet királyné névnapjén működött közre bizonyíthatóan fiúgyermekekből és felnőtt férfiakkal álló kórus. Az együttes a Budai Állami Férfi Tanítóképző Intézet és Gyakorló Iskola növendékeiből szerveződött. Plébániai Levéltár 1882/1.

³⁹ Mint például a kottatárban B 3-as jelzetszámon található, *Angyaloknak nagyságos asszonya* címet viselő Bogisich-feldolgozás esetében.

⁴⁰ Szalay Olga Legány közlését vette át. Szalay, *Az ének- és zenekar működése a „sanyarú száműzés” éveiben*, 266.

Regulációban, azaz a templomi zenészek és énekesek alapszabályzatában rögzített állapotokkal szemben.⁴¹ Időrendben a következő idevágó adatsor Sugár Viktor 1932-es monográfiájában olvasható. Amennyiben hitelesnek tekinthetők e kiadvány adatai,⁴² úgy az 1884 és 1885 közötti időszakban a három első hegedű, két második hegedű, egy-egy brácsa, cselló, bőgő, két-két klarinét és kürt, egy üstdob szólamból, valamint a három-három szoprán és alt, két-két tenor és basszus énekesből és egy orgonista-karnagyból álló együttes összetétele a megújulás első fázisa után sem mutatott komolyabb eltérést.⁴³

Ekkoriban az 1884. december 20-án elhunyt Váray utódja, Kneifel Antal látta el a karnagy teendőket ideiglenes zeneigazgatóként. Kneifel már 1884. augusztus 18-án, a Ferenc József születésnapja alkalmából tartott ünnepélyes nagymisén is helyettesítette az akkorra vélhetően nagybeteg regens chorit.⁴⁴ Az új karnagy jól ismerhette a Mátyás templom együttesének munkásságát, ugyanis krisztinavárosi kántor és orgonista pozíciója

⁴¹ Az 1771-es szabályzat az alábbi apparátust rögzíti: tizennégy fős összlétszám, amiből négy fő alkotta a vokális együttest (egy-egy discant, alt, tenor és basszus énekes), a regens chori és orgonista személye azonos volt, míg a további kilenc muzsikus a zenekar tagja volt (két-két első- és másodhegedűs, oboista és trombitás, illetve egy üstdobjátékos). Sugár, *Nagyboldogasszonyról nevezett budavári koronázó főtemplom* [...], 6–7.

⁴² Feltételezhetően Sugár saját primer kutatásain alapulnak a közölt adatok; forrásmegjelölést, szakirodalmi hivatkozást azonban csak elvétele tartalmaz a kiadvány.

⁴³ A kórus és zenekar összetételével kapcsolatos újabb kori világos kimutatás csak 1913-ból maradt fenn: a Székesfővárosi Tanács ugyanis ekkor rendezte A/1913 104.630, 130.804, 156.164 XIV. ü. o. jelzetű határozataival és ezekkel egyidőben kibocsátott szabályzatával a Mátyás templom zenei együttesének viszonyait. Az ekkor látott összetételben felfedezhető szembevetendő különbség a korábbi kísérletek hozadékaként értékelhető: Sugár adatsora alapján ugyanis a karnagy pozíció mellett megjelent a helyettes karnagy és orgonista státusz, az énekkar és a zenekar létszáma pedig egyaránt jelentős mértékben emelkedett. Énekkar: négy szólamvezető, tizenkét nő és tizenkét férfi énekes; zenekar: hat hegedűs, két brácsás, két csellós, két nagybőgős, két klarinétos, két kürtös, egy üstdobos. Sugár, *Nagyboldogasszonyról nevezett budavári koronázó főtemplom*, 9. és 11.

⁴⁴ *Historia domus I. 1882–1898.* 70. számozott oldal 1. bejegyzés.

mellett huszonkét éven át volt a budavári templom szerződött énekese.⁴⁵ Ám karmesterként betöltött Mátyás templomi szolgálati ideje tragikusan rövid időre nyúlt. Amint arról a *historia domus*ból értesülhetünk, Kneifel 1885. február 24-én reggel 9 órakor a templom mögött szélütés következtében összeesett, majd röviddel ezután krisztinavárosi lakásában elhunyt.⁴⁶

Ezt követően azonban jelentkező híján a kántori és a zeneigazgatói állás jó ideig betöltetlen maradt annak ellenére, hogy a Fővárosi Tanács 1885 szeptemberében és októberében is nyilvános pályázatot hirdetett.⁴⁷ Bogisich számára plébánosi teendői nyilvánvalóan nem teheték lehetővé, hogy egyszemélyben a zenei vezetés feladatkörét is felelősségteljesen elláthassa, így ideiglenes karnagy kinevezése mellett döntött. Miután a Tanács döntése alapján a kántori és a zeneigazgatói teendők elvégzése után járó javadalmazás összegével Bogisich saját hatáskörében szabadon rendelkezhetett, az egyházzenei reformok tekintetében azonos szemléletet valló Szautner Zsigmondot, a Budai Ének- és Zeneakadémia, illetve a Budai Egyházi Zeneegylet igazgatóját bízta meg ideiglenesen a zeneigazgatói és karmesteri teendőkkel.⁴⁸ Akárcsak Kneifel esetében, úgy Szautner előtt sem voltak ismeretlenek a Mátyás templom zenei együttesei. A kapocs ezúttal a Budai Egyházi Zeneegylet volt, ahol Bogisich csaknem másfél évtizeden keresztül töltött be titkári és magánénekesi pozíciót.⁴⁹ Ennek jegyében

⁴⁵ *Historia domus I. 1882–1898.* 105. számozott oldal 1. bejegyzés.

⁴⁶ Bogisich tudósítása szerint épp aznap érkezett meg a Fővárosi Tanácstól a hivatalos határozat Kneifel kinevezéséről. *Historia domus I. 1882–1898.* 104. számozott oldal 2. bejegyzés.

⁴⁷ *Historia domus I. 1882–1898.* 105. számozott oldal 1. bejegyzés. A karnagyi pozícióval szemben érzékelhető érdektelenség több okra is visszavezethető: amint arra Tardy László is rámutatott, ezek közé tartozott a számkivetett helyzet, ami a templom 1875 októbere óta tartó restaurációs munkálatai miatt állt fenn (1893-ig a Helyőrségi templomban működött az ének- és a zenekar), másrészt az alacsony zeneigazgatói díjazás. Tardy, *A budavári Nagyboldogasszony-templom zenei élete a XIX. században*, 5.

⁴⁸ *Historia domus I. 1882–1898.* 105. számozott oldal 1. bejegyzés. Szautner első ízben 1885. május 5-én állt nyilvánosság elé a Mátyás templom együttesének ideiglenes zeneigazgatójaként: Littler Requiemjét vezényelte Mária Anna Pia császárné gyászliturgiáján. *Historia domus I. 1882–1898.* 72. számozott oldal 1. bejegyzés.

Bogisich meglehetősen szoros kapcsolatrendszer épített ki a Mátyás templom és a Zeneegylet, valamint a szintén Szautner vezette Budai Ének- és Zeneakadémia között. Az eredményes együttműködés bizonyítéka a Budai Zeneakadémia Énekkarának az egyházi énekelőadások alkalmain történő rendszeres közreműködése, valamint Trefort 1883. augusztus 20-án kelt jóváhagyó nyilatkozata is, amelynek értelmében a zeneelőadások a Budai Egyházi Zeneegylet vezetése alá kerültek.⁵⁰ Mi több, Bogisich már említett, 1883 őszén készült minisztériumi beadványában a templomi énekkar és a Budai Egyházi Zeneegylet egybeolvasztásának lehetőségét is fontolóra vette, mérlegelve az azzal járó előnyöket.⁵¹

Az egyesüléssel kapcsolatos további tervekről, annak megvalósításáról nem árulnak el semmit a rendelkezésre álló források. Az viszont nyilvánvaló volt, hogy Szautner két vezetői pozíció birtokosaként nem vállalhatta huzamosabb ideig a templom zenei életének koordinálását. Bogisich végül rátalált az ideális jelöltre: a Fővárosi Tanács 1886. október 7-én, Bogisich előzetes, 1886/93-as számú felterjesztése nyomán kelt határozatával fiatal és szakmája iránt elhivatott, agilis karnagyot jelölt ki a Mátyás templom regens chori posztjára Vavrincz Mór személyében.⁵² Vavrincz munkássága nem lehetett ismeretlen a templom zenei együttese előtt: 1886 nagypéntekjén ugyanis egy 1697-ből való Mária-siralom Bogisichtől származó átírata mellett a megerősített ének- és zenekar Vavrincz *Stabat Mater* oratóriumát szólaltatta meg.⁵³

⁴⁹ Legány, *Liszt Ferenc Magyarországon 1874–1886*, 186. és Horváth Ágnes, A Budai Ének- és Zeneakadémia jubileuma. In: *Parlando* (2017. április). http://www.parlando.hu/2017/2017-4/Horvath_Agnes-Budai_Zeneakademia.pdf, lehvívás: 2022.03.02.

⁵⁰ Plébániai Levéltár 1883/11.

⁵¹ Bogisich jó diplomáciai érzékére vall, hogy felvetését a minisztérium számára vélhetően meghatározó, materiális természetű érvekkel támasztotta alá: beadványában ugyanis a Zeneegylet 900 forintra rúgó alaptökéjére, a Liszt által adományozott zeneműtárra és az egyesület gazdag hangszerparkjára hivatkozott. Legány, *Liszt Ferenc Magyarországon 1874–1886*, 186.

⁵² *Historia domus I. 1882–1898*. 105. számozott oldal 1. bejegyzés.

A zeneszerzőként és karnagyként egyaránt tehetséges Vavrinecz és az egyházzenei reformok iránt elkötelezett Bogisich együttműködése új korszakot nyitott a Mátyás templom történetében. Közös munkásságuk leginkább figyelemre méltó hozadéka, amely hosszútávon a magyar egyházzenei közízlést is új utakra terelte, a repertoár összeállításán keresztül ragadható meg. Ha párhuzamot vonok korábbi, 20. századi egyházzenei történeti kutatásaim eredményeivel, jól látható, hogy ugyanazok a vonások határozták meg a 19. század második felének egyházzenei arculatát, mint amelyek a Cecília-mozgalom intézményesült formában történő magyarországi fellépését követő időszak egyházzenejét is áthatották.⁵⁴ A korabeli katolikus egyházzenei központok énekkészletét vizsgáló kutatásaim alapján saját olvasatomban négy főbb stílárís-esztétikai irányvonal különíthető el a 19. század második felére jellemző magyar katolikus egyházzenei ideálon belül. Az első ezek közül a bécsi klasszika, amelyen belül jellemzően Joseph Haydn (1732–1809), Wolfgang Amadeus Mozart (1756–1791), és Ludwig van Beethoven (1770–1827) vallásos tárgyú alkotásait részesítették előnyben. A második csoportot a bajor ceciliánus szerzők és az őket imitáló magyar egyházzeneszek újonnan komponált szerzeményei alkotják,⁵⁵ míg harmadik

⁵³ *Historia domus I. 1882–1898.* 73. számozott oldal 1. bejegyzés. Wladár Róbert közlése szerint e kompozícióval pályázta meg Vavrinecz a Mátyás templom karnagyi pozícióját. Wladár Róbert, *A király orgonája. Történelmi visszapillantás a koronázó Mátyás-templom multjára* [sic] *s az ősi keresztény egyházi zene fejlődésére*, Budapest 1909, 32. Vö. Szalay, *Az ének- és zenekar működése a „sanyarú száműzés” éveiben*, 264. Sugár Viktor mindezekkel szemben két Vavrinecz-mise előadásáról ad hírt. Sugár, *Nagyboldogasszonyról nevezett budavári koronázó főtemplom* [...], 10. Szintén Sugár tesz elsőként említést az ismert szekunder források körében arról, hogy Vavrinecz a kórus működéséről naplót vezetett. Sugár, u.o. Ám az említett napló lelőhelye tudomásom szerint ismeretlen.

⁵⁴ B. Kaskötő, *Disszertáció*, 263–302.

⁵⁵ A bajor ceciliánus szál nyilvánvaló bizonyítéka például Bogisich *Őseink buzgósa* című kiadványa 1897-es átdolgozott változatának „Miseénekek” fejezete, amelyben a Witt jegyzéke által legitimált szerzők közül is szerepel egy-egy Johann Georg Mettenleiter (1812–1858) és Michael Haydn (1737–1806) misekompozíció a magyar kútfők mellett: Mettenleiter zenéje a mise eredeti latin, míg Michael Haydné Tárkányi Béla (1821–1886) magyar nyelvű szövegével jelent meg.

típusként az utóbbiak számára – elméletben – mintaadó 16. századi vokális polifon alkotások jelölhetőek meg.⁵⁶ A negyedik vonulatot – a Cecília-mozgalom magyarországi történetének egésze felől szemlélve – merőben újszerű megközelítésmód jellemezte: Bogisich Mihály munkássága révén ugyanis az ősi magyar népénekészlet került előtérbe.

A templom 19. századból megőrződött kottatári anyaga és historia domusa alapján rekonstruált repertoár stílusában és apparátusában egyaránt kimutatható ez a rétegezettség. Kijelenthető, hogy a Mátyás templom zenei praxisát ugyanaz a stilisztikai sokszínűség jellemezte, amely a késő 19. századi magyar katolikus egyházzenei életet is meghatározta. (Lásd **1. táblázat.**) A zenekart és énekes szólistákat foglalkoztató alkotások számotvető jelenléte azt bizonyítja, hogy a ceciliánus kánonnal összhangban álló „a cappella” kompozíciók felvétele mellett a hagyományok továbbvitele is

⁵⁶ Bár a kalocsai jezsuita templom liturgikus gyakorlatában 1864-től már biztosan kimutathatók a magyarországi Palestrina-recepció korai jelei Hennig Alajos jezsuita szerzetes és zeneszerző – Liszt unokatestvére – működése nyomán, mégsem formálódott általános gyakorlattá. Alábbi derül ki a Magyar Kórus 1948 októberi számában megjelent Zenetörténeti jegyzetből: „A 19. század derekán mintha lassankint kezdene megújulni egyházi muzsikánk. A kalocsai jezsuita templomban 1864-ben már éneklük a XVI. század remekeit, s nem utolsó sorban Palestrinát. P. Hennig Alajos példája azonban nem talál egyhamar követőre, még a székesegyházakban sem.” Krónikás, Palestrina Magyarországon. Zenetörténeti jegyzetek. In: *Magyar Kórus XVIII/3.* (1948. október), 1490–1491. Vö. Lakatos Andor, *Jezsuita oktatás-nevelés Kalocsán (1860–1948).* In: Molnár Antal–Szilágyi Csaba (szerk.): *Múlt és jövő. A magyar jezsuiták száz éve (1909–2009) és ami abból következik. Jubileumi konferencia Budapest 2009.* október 16–17., Budapest 2010, 75–93. Szintén a bajor ceciliánus ideál korai megjelenésének bizonyítéka az ifj. Zsasskovszky Endre (1824–1882) és Zsasskovszky Ferenc (1819–1887) szerkesztésében 1876-ban napvilágot látott kiadvány, amely az addig megjelent kötetek tükrében új stílári irányvonalat képviselt; mint különféle korok műveiből összeállított antológia a következő címmel jelent meg: *Palesztrina. A latin egyházi énekkarok gyöngyei a 16. századtól a legújabb korig a szent zenészet klasszikus s kitűnőbb műveiből szemelve. A katolikus tanuló ifjúság, énekegyletek és a műnek kedvelői számára.* Eger 1876. E kiadvány mérföldkő és fontos történeti bizonyíték a 19. századi magyar egyházzenei történet ezen időszakában. Tanúsítja, hogy a magyar egyházzenei köztudatban megjelent a Cecília-mozgalom ideológiai bázisa: a 16. századi vokális polifónia recepciójának felélénkítése és jellemző stílári jegyeinek adaptálása.

meghatározó része volt Bogisich és Vavrincez reform-konceptiójának. Ennek következtében tehát még a cecilianizmus mellett elkötelezett Bogisich Mihály működése idején is jól megfér a ceciliánusok által javasolt kórusművek mellett a pécsi regens chori, Georg Lickl (1769–1843) *Requiemje* vagy Luigi Cherubini (1760–1842) szóló énekhangra és zenekarra komponált *Ave Mariája*. Szembetűnő, hogy Bogisich már működése kezdetétől fogva ügyelt arra, hogy az általa összeállított zenei repertoár klasszikus vonulatát az általa elképzelt reformeszménnyel összhangban hol jellemzően bajor ceciliánus kompozíciókkal, hol saját népének-feldolgozásaival ellensúlyozza. Ezen túlmenően a fennmaradt dokumentáción keresztül folyamatában is kirajzolódni látszik, hogyan hagyta el fokozatosan az idegen ceciliánus szerzeményeket. Helyükre ugyanis Vavrincez kinevezését követően mindinkább az új regens chori alkotásai kerültek.

Szerző	Cím
Beethoven, Ludwig van Bogisich Mihály	Busslied, op. 48/6 [Vezeklő dal] Vegyes- és férfikari népénekfeldolgozások: Angyaloknak nagyságos asszonya; Bűnösöknek kegyes segítség; Énekek Szent István királyról; Imádlak téged; Imádlak tégedet láthatatlan Istenség; Jézus Mária dicsőséges nevek; Oh nagy szeretetnek felgerjedt tüzes lángja; Régi magyar Mária siralmak (A boldogságos Szűz siralmát); Szent Erzsébet asszonyról; Szűz Mária kegyes anya, Szentháromság leánya;
Cherubini, Luigi	Ave Maria
Erkel Ferenc	Mise, C-dúr Király-himnusz

Feigler [?]	Győző	Ünnepi mise, G-dúr
		Gregorián énekek
Hahn, Bernard [?]		Ünnepi mise
Haydn, Joseph		Mise, B-dúr [?]
Hořak, Vaclav Emanuel [?]		Ünnepi mise, D-dúr
Hummel, Johann Nepomuk		Te Deum
Incsek, [?]		Hatszólamú Libera
Kreutz, [?]		Requiem
Krüger, [?]		Mise, C-dúr
Lickl, Johann Georg		Requiem
Littler, [?]		Requiem
Lüttel [?]		Requiem
Seyler, Carl		Ünnepi mise, C-dúr [No. 21?]
Tuček, Vincenc (Tomáš Václav)		Hatszólamú Libera
		Requiem
Váray Ferenc		Tantum ergo
Vavrinecz Mór		Requiem
		Stabat mater-oratórium
		Ünnepi mise, D-dúr
		Ünnepi mise, e-moll
Vogel, Johann Chritoph [?]		Libera
Zsaskovszky Endre		Mise, D-dúr

1. táblázat: A Mátyás templom liturgikus repertoárja Bogisich Mihály működése idején a Historia Domus adatai alapján

Bogisich szolgálatának már első reprezentatív eseményei is jól tükrözik reform-koncepcióját. Az I. Ferenc József és Erzsébet királyné névnapja alkalmából 1882. október 4-én és november 19-én tartott ünnepi szertartásokhoz Bogisich különlenyomatokat készíttetett. A miseénekek szövegeit tartalmazó kisalakú füzetek címoldalán a „rég magyar templomi énekek” megszólaltatását helyezte a középpontba, vagyis a nyilvánosság előtt vállalta

az 1850-es évekből örökölt, jellemzően szólistákat és zenekari apparátust foglalkoztató repertoár visszaszorítását.⁵⁷ E szándék jegyében az említett októberi alkalmon az énekrendet csaknem teljes egészében Bogisich nép-ének-feldolgozásai tették ki, amelyeket vegyes és férfikari együttes szólaltatott meg felváltva.⁵⁸ Mindössze a Zsaskovszky Endre B-dúr miséjéből származó Credo tétel képviselte a korábbi évtizedek klasszicizáló stílusát. A következő, novemberi alkalmon szólóének-számok kapcsolódtak a bécsi klasszicizmus és a romantika irányvonalához, amelyek előadói között ott találjuk Bogisich-ot is.⁵⁹ A műsor stílárís ellenpólusát ezúttal is Bogisich

⁵⁷ A népénekek szövegei mellett a misetételek alatt megszólaló műalkotásokról és előadóiról, a népénekek forrásairól is informálják az olvasót. Bogisich precíz, történési igényességgel végzett munkásságára vall, hogy a közzétett énekszövegek fölött a forráshelyek pontos megjelölése is szerepel. Innen tudható, hogy két 17. századi forrás, az 1651-es *Cantus Catholici* és Náray György 1695-ös *Lyra coelestis* című gyűjteményéből merítette az említett két alkalmon elhangzott dallamokat. Plébániai Levéltár 1882/1 és 1882/2.

⁵⁸ Népepek-feldolgozásainak férfikari letétjeit – ezzel a letétformával is a ceciliánus ideált követve – 1882-től a *Religio* című lap mellékleteként publikálta (véltetően a bajor *Musica Sacra* mintájára), hiszen erre alkalmas orgánnummal még nem rendelkezett akkoriban a magyar egyházzenei közélet. Az első huzamosabb ideig működő egyházzenei lap, a *Katolikus Egyházi Zeneközlöny* 1893 decemberében jelent meg először. Tardy, *A budavári Nagyboldogasszony-templom zenei élete a XIX. században*, 5. és B. Kaskötő, Disszertáció, 70–102.

⁵⁹ Ezek közé tartozott Beethoven *Busslied* című alkotása (Sechs Lieder von Gellert, op. 48/6), amely *Vezeklődal* címmel kedvelt, gyakran műsorra tűzött darabja volt a repertoárnak, valamint Adolphe Adam (1803–1856; a műsorfűzetben neve Ádám Adolffként szerepel) véltetően *Hymne à la vierge* című („Ah! szüz [sic] Anyánk” szövegkezdettel; a műsorfűzet kizárólag magyar nyelvű fordításban közölt szöveget) 1860 körül szóló énekhangra és orgonakíséretre komponált műve szólhatott meg a *Graduale* tétel helyén. A szólista előbbi esetében Bogisich Mihály, utóbbinál Váray Johanna volt. Bogisich több alkalommal – jellemzően a nagypénteki egyházi énekelőadásokon és a császári család miseszándékain – működött közre énekes szólistaként: például 1884-ben Jeremiás proféta könyörgését és Giovanni Battista Martini (1706–1784) *Miserere*-jét szólaltatta meg. Elizabeth Forbes, „Adam, Adolphe” in: *Grove Music Online*. <https://www.oxfordmusiconline.com/grovemusic/view/10.1093/gmo/9781561592630.001.0001/omo-9781561592630-e-0000045660?r>

népének-feldolgozásai képezték. Az előadói apparátus megválasztásánál egyértelműen a bajor ceciliánus ideál volt a mintaadó: a fiúkból és felnőtt férfiakból álló együttes a Budai Állami Férfi Tanítóképző Intézet és Gyakorló Iskola növendékeiből alakult, a műveket Izák János (1859–?),⁶⁰ az intézet tanára tanította be.⁶¹

A bajor ceciliánus ideál az egyházzenei előadások repertoárjának összetételében is megjelent: eleinte – vélhetően az egyszerű letétforma miatt – Witt-szerzeményei képviselték ezt az irányvonalat. Erről tanúskodik például az 1884-es nagypénteki egyházi énekeloadás műsora is, amelyen Witt *Popule meus* és *Stabat mater* című kórusművei szólaltak meg a Budai Zeneakadémia énekkarának előadásában Szautner vezénylete mellett.⁶² Idővel az újjászervezett templomi énekkar szakmai felkészültsége lehetővé tette a 16. századi vokális polifónia nagyobb szabású alkotásainak megszólaltatását is. Bogisich ezirányú törekvései a magyarországi Palestrina-recepció történetében is kiemelkedő jelentőséggel bírtak. 1890. március 25-én, a budavári plébánia ideiglenes működési helyeként funkcionáló Helyőrségi templomban ugyanis hazánkban először szólalt meg Palestrina *Missa papae Marcelli* című kompozíciója. Figyelemre méltó König Gusztáv (1855–1907) római katolikus áldozópap tudósítása az eseményről, amelyben a ceciliánus reform szemszögéből méltatta a kórus működését:

key=MGpkF2&result=1#omo-9781561592630-e-0000045660-div1-4, lehívás: 2022.02.25. és *Historia domus I. 1882–1898*. 68. számozott oldal 2. bejegyzés és 76. számozott oldal 2. bejegyzés. Vö. Plébániai Levéltár 1882/1; 1884/48a-b; 1887/13a-b.

⁶⁰ A selmecbányai születésű kántortanító 1881-ben Bartalus István növendékeként szerzett zenetanári oklevelet korábbi tanulmányainak kiegészítése gyanánt a budapesti Paedagogiumban. Ezt követően három éven át, 1881 és 1883 között oktatott ének-zenét a Budai Tanítóképzőben és annak gyakorló iskolájában. 1883-ban Máramaroszigetre került, 1900 és 1913 között Losoncon tanított ének-zene, valamint egyházi zene és ének tárgyakat. N.N., „II. A tanártestület munkássága. 1. A tanártestület és elfoglaltsága” és N.N., „Izák János,” in: Brunowszky Rezső (szerk.): *A Losonczy M.[agyar] Kir.[ályi] Állami Elemi Népiskolai Tanítóképző-Intézet Értesítője az 1913-1914. iskolaévről*, Losonc 1914, 6–7., itt: 6. és 9–10., itt: 9.

⁶¹ Plébániai Levéltár 1882/1.

⁶² Plébániai Levéltár 1884/48a.

„Az egyházi zenének a frivolitásig való hanyatlása folytán ugyanis már a tridenti zsinaton foglalkoztak azzal a gondolattal, hogy visszatérve a Gergely-féle homophon karének tiszta forrásához a polyphonia az isteni tisztelet köréből mindenkorra kizárassék. Palesztrinának [sic] jutott a dicsőség, hogy utolsó kísérletben fölépíthesse a Gregorianum szilárd anyagából a polyphoniának harmonikus bárkáját, hogy az izléstelenség nagy özönvizéből megmentse az egyháznak és a művészetnek a legszebb kincsek egyikét. [...] Aki tudja, milyen állapotban van nálunk az egyházi zene, nem fogja eléggé méltányolhatni a budavári karnak működését, amelyben egy szebb jövőnek hajnalát látjuk derengeni [...]”⁶³

A korabeli sajtóvisszhang, amely Bogisich népénekeket és 16. századi polifon kórusműveket előtérbe helyező működését övezte, azt sugallja, hogy Bogisich reformszemlélete kedvező fogadtatásban részesült.⁶⁴ Am a ceciliánus reformot jellemző stílis-esztétikai ellentmondás továbbra is meghatározta az egyházzenei megújulás magyarországi viszonyait. A Má-

⁶³ Az idézett sorok az eredeti írásmód megtartásával kerültek közlésre. A lap egy példánya meglehetősen rossz állapotban 1890/179 jelzetszámmal a Plébániai Levéltárban is megőrződött. König Gusztáv, „*Missa Papae Marcelli*”. (Előadott Magyarországon először a budavári helyőrségi templomban 1890. március 25.). In: *Magyar Állam Egyetemes Politikai Napilap*. (Idők tanuja.) 1890. március 29. (XXXI/73) számozatlan oldalak. A megújult egyházzenei repertoárra első ízben az 1888-as nagypénteki énekeloadás apropóján figyelt fel a sajtó Bogisich visszaemlékezése szerint. *Historia domus I. 1882–1898*. 78. számozott oldal 1. bejegyzés.

⁶⁴ Ezt bizonyítja a *Magyar Ujság*. Politikai és közgazdasági napilap egy számának a Plébániai Levéltárban 1892/161-es jelzetszámmal fennmaradt példánya is. A 1892-es nagypénteki énekeloadásról szóló tudósítás szerint Palestrina, Lassus, Beethoven, Bogisich és Vavrincez kompozíciók alkották a repertoár stílisarisan heterogén arculatát. N.N., Egyházi énekeloadás a budavári helyőrségi templomban. In: *Magyar Ujság. Politikai és közgazdasági napilap I/111* 1892. április 16. 4. Bogisich munkásságának korabeli elismertségéről vall még a Plébániai Levéltárban 1897/140-es számon megőrződött dokumentum: Vaszary Kolos (1832–1915) bíbornok-érsék Bogisich-hoz címzett levelében kérte fel a budavári plébánost az 1897. augusztus 31. és szeptember 1. között Budapesten megrendezett egyházzenei értekezlet elnökségére, ahol megalakult az Országos Magyar Cecília Egyesület.

tyás templom zenei repertoárja Bogisich plébánosi szolgálatának idején egyértelműen vegyes képet mutatott. Nem beszélve arról, hogy ellentmondás húzódott a tényleges kortárs egyházzeneszerzői gyakorlat – ideértve Bogisich négyszólamú népének-feldolgozásait – és a ceciliánusok előírásai között is. Utóbbiak ugyanis a 16. századi vokális polifóniát tartották követendő mintának. A probléma feloldására irányuló kísérletekről jó ideig aligha beszélhetünk, hiszen még magának a mozgalom szellemi vezetőjének, Witt szerzeményeinek többsége is az említett ellentmondás jegyeit hordozták. Például a már említett nagypénteki egyházi énekelőadások egyik visszatérő darabjában, Witt *Stabat mater* című kórusművében is jól látható, hogy ellenpontozó szólamvezetés helyett statikusan haladó, sokkal inkább Bach négyszólamú korálletéire emlékeztető homofón szerkezet adja a kompozíciói vázát (1. fakszimile).

Úgy vélem, nem valószínű, hogy kifejezett tudatosság állt a háttérben, amikor Witt és követői a homofón letét mellett kötelezték el magukat. Sokkal megalapozottabb lehet az a feltételezés, amely szerint a ceciliánus szellemiség jegyében alkotó zeneszerzők többsége megfelelő szakmai kompetencia, stílusismeret és képzettség híján képtelen volt hitelesnek mondható 16. századi stílusgyakorlat megalkotására. Erre vonatkoznak Harmat Artúr (1885–1962) 1940-es években leírt sorai is, amelyek a magyar ceciliánus zeneszerzői gyakorlatra reflektálnak:

„A kisebb-nagyobb muzikusok most már egyre bővülő és táguló rétegének nem minden egyede juthatott a legnagyobbak szellemi termékeivel vagy produkcióival közvetlen kapcsolatba. Ezek megelégedtek az epigonok rájuk gyakorolt hatásával, tehát a nagyok követőitől tanultak, ezeket utánozták, vagy másolták. Így lett egyre hígabb a folyton gyarapodó zenei termés. Minden jobb zongorás, első hegedűs, regens chori és kántor komponált. És ennek itta meg a levét nálunk a közízlés is.”⁶⁵

A magyarországi cecilianizmus 1897 és 1931 között lezajlott első két hullámát jellemző epigonizmus jegyében a kortárs zeneszerzői gyakorlat zeneszerzés-technikai értelemben éppolyan ellentmondásos és alacsony

⁶⁵ Harmat, *Hazai katolikus egyházi zenénk ezer éve*, 40.

40 Mm. pr. 43347.

FRANZ XAVER WITT
MUSIKVERLAG
MÜNCHEN

Mus. III
23

Sequentia
„STABAT MATER“
quatuor vocibus inæqualibus concinenda comit. Organo.
Fr. Witt. Opus VII.
(Zweite Auflage.)

Andante $\text{♩} = 78$. do - lo - ro - sa ju - xta cruce[m] ju - xta cru - cem la - cry - mo -
dolce.

Cantus.
Altus.
Tenor.
Bassus.

pp
1. Sta - bat Ma - ter do - lo - ro - sa, ju - xta cru - cem la - cry - mo -

Andante. (Schr sanfte Register.)
pp
Salic. und Still gedächt.
Man.

sa - dum pen - de - bat fi - li - us,
con *espress.*

sa dum pen - de - bat fi - li - us, *cresc.* et do - len -
mf *dim.*

2. Cu - jus a - nimam ge - men - - tem, con - tri - sta - tam et

Etwas verstärkte Register.
Flöte 8' und 4' dazu. *Schwächer.*

1. Bei dem Kreuz die schmerzreiche * Mutter Hand, die Thränenflüße, * Wo verdamnend hing ihr Sohn;
2. Ihre Seele angstvoll ringet, * Ihr betrübtes Herz durchdringt * Nun das Schwert der Leiden schon.

1. Musikbeilage zur MUSICA SACRA. VI Jahrg. 1873.

Bayerische
Staatsbibliothek
MÜNCHEN

Md/70/476

1. faksimile: Franz Xaver Witt: *Stabat mater*,
1–14. ütem (fórrás: *Musikbeilage zur Musica
Sacra*, VI. évf., 1873)

színvonalú egyházi kompozíciókat produkált, mint bajorországi elődje.⁶⁶ A mozgalom magyarországi történetének prececiliánus időszakában és az Országos Magyar Cecília Egyesület 1897-es megalakulását követően a régebbi gyűjtemények újabb és újabb kiadásai láttak napvilágot, amelyek külsőleg bár a ceciliánus ideológia elvárásait tükrözték, valójában azonban kétes esztétikai és filológiai hitelességű letéteket és feldolgozásokat népszerűsítettek. Ezek között a legnagyobb népszerűsége a Zsaskovszky-testvérek kötetei tettek szert.⁶⁷ A Tárkányi-Zsaskovszky énektár harmadik kiadása 1900-ban jelent meg, amely köszönhetően a nép körében közkedvelt repertoárjának, egészen az 1930-as évekig, a magyar egyházzene-történet harmadik ceciliánus hullámának fellépéséig töltött be központi szerepet a hazai liturgikus gyakorlatban.⁶⁸ Zavarba ejtő e gyűjtemények hosszú időn át tartó töretlen népszerűsége, hiszen a századfordulón több, filológiai és esztétikai tekintetben magasabb szakmai színvonalú énekeskönyv látott napvilágot,⁶⁹ így például Bogisich Mihály 1888-ban megjelent *Őseink buzgóssága* című munkája.⁷⁰ A gyűjtemény 135 éneket – és variánsait –, azaz összesen 160 dallamot tartalmaz, Bogisich népénekkutató tevékenysége eredményeképpen kilenc hangjelzett forrásból. Az egyes fejezetek előtt elhelyezett fakszimile-kivágatok, amelyek az adott dallamokat az eredeti

⁶⁶ B. Kaskötő, Disszertáció, 263–274.

⁶⁷ Zsaskovszky Ferenc, *Manuale Musico-liturgicum – Karénekes Kézikönyv*, Typis Lycei Archi-Episcopalis, Eger 1853 / Tárkányi Béla – Zsaskovszky Endre – Zsaskovszky Ferenc, *Katholikus Egyházi Énektár*, [s.n.], Eger 1855 / Zsaskovszky Endre – Zsaskovszky Ferenc, *Cantica sacra*, Typis lycei archiepiscopalis, Eger 1859 / Zsaskovszky Endre – Zsaskovszky Ferenc, *Temetőkönyv*, Magánkiadás, Eger 1879.

⁶⁸ Hiába került közforgalomba 1931-ben Harmat Artúr és Sík Sándor (1889–1963) zeneileg és szövegileg egyaránt megalapozott szakmai koncepción nyugvó új népénektára, a *Szent vagy, Uram!* – amint arról több korabeli sajtóforrás is tudósított –, még az 1930-as évek közepén is sokan a régi egri kiadványokhoz ragaszkodtak. Ezzel kapcsolatban lásd még B. Kaskötő Marietta, „Szent vagy Uram, vagy nem?” A Harmat-Sík népénektár és a korabeli egyházzenei közélet dilemmái. In: Dalos Anna–Ozsvárt Viktória (szerk.), *Járdányi és kora*, Budapest 2020, 203–220.

⁶⁹ Jóllehet szólamvezetés tekintetében a kortárs bajor ceciliánus zeneszerzői gyakorlatot követte Bogisich is, ugyanis imitáció helyett akkordtömbökben haladtak népének-feldolgozásainak szólamai.

⁷⁰ Bogisich Mihály, *Őseink buzgóssága imák- és énekekben I-II*. Nyomtatja és kiadja Rózsa Kálmán és neje, Budapest 1888.

lejegyzésmóddal, jellemzően fekete vagy fehér menzurális notációval mutatták be, a történeti összefüggések prezentálásának szándékáról tanúskodnak. Ilyen például a Náray György *Lyra coelestis* című kiadványából (1695) átvett *Nemes ékes Liliom* (2. faksimile) szövegkezdetű tétel.⁷¹ Bogisich tehát – a magyar zenetörténetben elsőként – komplex módon, a paleográfiai ismeretek birtokában lévő zenetörténész és a kiválasztott tételekben új lehetőséget látó zeneszerző kezével nyúlt e forrásokhoz. Kiadványa vélhetően épp újszerűsége, szokatlan énekválasztása miatt részesült kedvezőtlen fogadtatásban, szemben a Zsaskovszky-féle kötetekkel, amelyek a korabeli közízlés kiszolgálására törekedtek.

Az *Őseink buzgósága* előkészítő munkálatai minden valószínűséggel összefonódtak Bogisich Mátyás templomi működésével. Erről a templom archívális kottatári anyaga éppúgy árulkodik, mint az egyházzenei eseményekről informáló levéltári dokumentáció. A kottatárban megőrződött negyvenegy népének-feldolgozásból, amelyek vélhetően kivétel nélkül meg is szólaltak a templom együtteseinek előadásában, mindössze tizenhárom tétel maradt ki a kötetből (lásd 2. táblázat). A szerzői tisztázatok formájában fennmaradt anyag egyúttal a kompozíciós műhelymunka rejtelseibe is betekintést enged, ugyanis néhány szólamkottán és partitúrán utólagos ceruzás javítások fedezhetők fel (lásd 3. faksimile).⁷² E bejegyzések között éppúgy láthatunk részletes előadási útmutatásokat, mint a kiegyensúlyozottabb összhangzás vagy épp az összhangzattanilag hibás kettőzések javítása érdekében eszközölt módosításokat, esetleg hangnemi transzpozícióra tett javaslatokat. Mindez arra enged következtetni, hogy Bogisich számára zeneszerzőként is ideális körülményeket teremtett Mátyás templomi szolgálata, hiszen az énekkar révén gyakorlatban is kipróbálhatta újonnan komponált feldolgozásait. Mi több, a gyűjtemény 1888-as megjelenése után annak népszerűsítésében is kiemelt szerepet töltött be a templomi együttes. Erről tanúskodik például a Szent Korona tiszteletére 1896. júniusában rendezett háromnapos „egyházzene-történeti énekeloadás-sorozat” műsora is, amelyen kizárólag az

⁷¹ Náray György, *Lyra coelestis*, [s.n.], Nagyszombat 1695, 22.

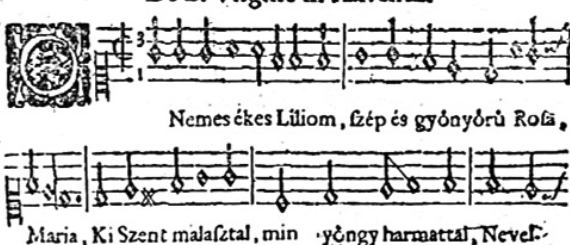
⁷² Piros ceruzával bejegyzett javítások láthatók például a B 41-es jelzetszámú Karácsonyi ének című, két népének-feldolgozást magában foglaló vegyeskari letét „Dicséretes ez gyermek” szövegkezdetű tételében. A feldolgozás 1884. december 22-én készült el a *Cantus Catholici* (1674) 14. lapján található népéneke alapján.

Őseink buzgóságából származó tételek szólaltak meg, köztük számos olyan feldolgozás, amelyből a kottatárban nem maradt fenn példány.⁷³ Bogisich tehát nemcsak a szűkebb értelemben vett szakrális cselekményeket kísérő zenei anyagok válogatására ügyelt gondosan: reformelképzelésével összhangban állította össze a zenei repertoárt a budavári plébánia valamennyi eseményéhez.⁷⁴

22

ADVENTI ENEKEK.

De B. Virgine in Adventu.

Nemes ékes Liliom, Szép és gyönyörű Rófia,

Maria, Ki Szent májafzta, min yongy harmattal, Nevel:

Náray György „Lyra coelestis”. Nagyszombat,
1695. év, 22. lap.

2. faksimile: Részlet Bogisich *Őseink buzgósága* című kiadványából (1888)

⁷³ A Plébániai Levéltárban 1896/58a-d jelzetszámon négy azonos példányban is megőrződött műsorfüzet utolsó oldalának alján a következő sorokkal népszerűsítette Bogisich kiadványát: „Az összes énekek feltalálhatók Bogisich Mihály prépostnak a mindkét nemű középiskolai r.[ómai]-kath. [olikus] tanulók számára irt [sic] „*Őseink buzgósága*” című [sic] nyelv- és zenetörténeti ima- és énekeskönyvében. Megjelent 1888. évben.”

⁷⁴ Kifejezetten körmeneti énekek szánta például a Szent István király ünnepeére készült Dicsőséges jobb kezéről című négy szólamú vegyeskari népénekfeldolgozását. Az 1889/1 jelzetszámon őrzött kisalakú példány a Levéltár áttekintett anyagában egyedülálló módon notált kiadvány: [Bogisich Mihály,] *Három régi ének Szent István királyról*. Harmadik javított kiadás. Ennek feltételezhetően első kiadása az 1886-os év augusztus 20-i ünnepi szertartásához köthető. A historia domus szerint ugyanis Seyler No 21-es miséje mellett szólalt meg kettő a címben foglalt három énekből, amely „[...] hangjegyezve [...] alolírottól megjelent s a főméltóságok s hívek között kiosztatott.” *Historia domus I. 1882–1898*. 75. számozott oldal 2. bejegyzés.

A Mátyás templom archivális kottatárában őrzött Bogisich népénekfeldolgozások

Az *Őseink buzgósgága* című kötetbe felvett tételek Az *Őseink buzgósgága* című kötet anyagán kívül álló tételek

Jelzetszám	Cím	Jelzetszám	Cím
B 2	Üdvözlégy Mária	A 3	O languens Jesu!
B 3	Angyaloknak nagyságos asszonya	B 6	Oh ékes szép virág
B 4	Bűnösök kegyes segítése	B 8	Ének Szent István, Magyarország királyáról
B 5	Jézus, világ megváltója	B 20	Oh Jézus, Jézus
B 13	Felvitetett magas mennyországba	B 26	Örvendezz keresztény lélek
B 14	Üdvözlégy szent Test	B 27	Istenség mélysege, lelkek erőssége
B 15	Szűz Mária kegyes anyja	B 32	Áldott légy
B 17	Örülj dicsőséges szép Szűz	B 34	Oh nagy szeretetnek
B 19	Boldogasszony siralma	B 38	Jer mi dicsérjük
B 21	Jézus, Mária dicsőséges nevek	B 39	Az idő eljött
B 22	Krisztus anyja, szűz Mária	B 62	De beata Virgine
B 23	Keservesen siratja Mária fiát	B 66	Veni Sancte Spiritus
B 24	Csodálkkal tündöklő	108	Boldogasszony anyánk
B 25	Szent Erzsébet asszony életéről	[betűjel	[instrumentális változat]
B 28	Jöjj el, Szendélek Istenünk	nélkül]	
B 29	Angyali üdvözlés		
B 30	Ah Jézus! Szűztől született		
B 31	Üdvöztőnknek szent anyja		
B 33	Oh Istennek szent anyja		
B 37	Nekünk született mennyei király		
B 40	Szép reggeli dicsérettel		

Jelzetszám	Cím	Jelzetszám	Cím
B 41	Dicséretes ez gyermek		
B 43	Boldogasszony anyánk		
B 44	Oh nemes, ékes		
B 68	O Maria, virgo pia		
B 70	Királyi zászló fönnlobog		
77 [betűjel nélkül]	Oh, oh Jézusom!		
[jelzetszám nélkül]	Oh dicsőült szép kincs		

2. táblázat: A Mátvás templom archivális kottatárában őrzött Bogisich népénekfeldolgozások az *Őseink buzgótsága* (1888) című kiadvány tükrében (a magyar címek modernizált átírással állnak)

1) mi mind elves- zünk vol- na.
 2) az an- gya- lak ö- sül- nek

3) mi udvös- se- günk
 4) mely ud- vö- sül- to'- nek

5) egy et. len egy Je'- zu- sunk
 6) sül- te- se- sül- nek

1) kei mi et-tünk sui-bettel,
o - so - mit a je - lent - nek

cúlado es indo
ol - tal ma az je - köl - tés
o - tá - ra párt sa - rok - nak

2./

3. faksimile: Bogisich Mihály: *Karácsonyi ének:*
„Dicséretes ez gyermek” (B 41), 7–16. ütem

Az említett nagyszabású rendezvénysorozat részeként mindhárom este kilenc órai kezdettel toronyzene szólalt meg.⁷⁵ A 86. császári és királyi zenekar nyolctagú harsonaegyüttese naponta hat-hat különböző, tehát összesen tizennyolc négyszólamú népének-feldolgozást tűzött műsorra Bogisich kiadványából.⁷⁶ A népénekletétek rézfúvós együttesen történő megszólaltatása távolról sem számított egyedi esetnek a Mátyás templom zenei életében:⁷⁷ például az 1888. május 31-i úrnapi körmenetre kirendelt katonai zenekar Bogisich *Im arczunkra borulunk* és *Téged, Isten dicsérünk* kezdetű népének-feldolgozásait játszotta az azelőtt jellemző világi indulók helyett.⁷⁸

A Mátyás templom zenei életében 1896 és 1898 között fgyelemre méltóan gyakran került sor nagyobb ünnepeken toronyzene játszására, ahol továbbra is négyszólamú népének-feldolgozások szólaltak meg. E program visszatérő és kedvelt repertoárdarabja volt a Zsasskovszkyak 1855-ös kiadványából is ismerős, már említett, *Im arczunkra borulunk* kezdetű templomi ének.⁷⁹ A korábbi évtizedek gyakorlatából örökölt, közkedvelt német eredetű templomi ének repertoáron tartása egyértelműen Bogisich óvatos reformstratégiájáról árulkodik. Megengedő szemlélete mögött tudatos koncertpedagógiai koncepció húzódott, hiszen a megszokott apparátussal és repertoárral történő hirtelen szakítás nyilvánvalóan erőteljes ellenállást váltott volna ki a hallgatóság művelt és kevésbé művelt tagjaiból egyaránt.⁸⁰ Bogisich új, négyszólamú letétbe foglalta e dallamot, szemben a Zsasskovszky-féle egy énekszólamra és orgona-, vagy harmónium-kíséretre készült változattal. Általánosságban elmondható Bogisich vegyeskari

⁷⁵ Az ünnepség hangulatát a Ganz-részvénytársaság jóvoltából kivilágított Mátyás-torony fénye emelte. Plébániai Levéltár 1896/58a-d.

⁷⁶ A rendezvénysorozat 11 órától kezdődő ének- és egyházzene előadásai mindhárom napon Bogisich vegyeskara és zenekarra komponált *Királyhimnusz*ával értek véget. u.o.

⁷⁷ A rézfúvós együttesek szakrális közegben történő alkalmazása a 19. század egyházzenei gyakorlatától egyébként sem állt távol. A már korábban hivatkozott gyűjteményes kiadvány, a Zsasskovszky-testvérek *Temetőkönyv* címmel 1879-ben megjelent kötete is valószínűsíti e gyakorlat fennállását: az abban foglalt énekkészletet ugyanis három, rézfúvóshangszerkísérettel ellátott, négyszólamú férfikarra készült halotti énekkel egészítették ki a szerkesztők.

⁷⁸ *Historia domus I. 1882–1898*. 78. számozott oldal utolsó bejegyzés.

⁷⁹ Tárkányi–Zsasskovszky, *Katholikus Egyházi Énektár*.

feldolgozásairól, hogy harmóniaviláguk – bár a Zsaskovszky-átiratokhoz képest kevésbé díszített formában – továbbra is a bécsi klasszika és a Bach-korálok stílusa között mozgott (**1. kottapélda**). Mindazonáltal szembe-tűnő Bogisich letisztultabb, kevesebb kromatikus fordulatot tartalmazó harmóniakezelése a Tárkányi-Zsaskovszky-féle letétekhez viszonyítva. Jól látható a különbség az *Im arczunkra borulunk* című népének (**2. kottapélda**) esetében is. Zsaskovszky népének-feldolgozásaival egyértelműen az általános zenei ízléshez igazodott. Letéteiben nemcsak a klasszika dal- és operairodalmából is ismerősen csengő harmóniafűzések teremtették meg a ceciliánus ideológiától távol álló stílust, hanem a kísérőszólamban megjelenő – egyértelműen világi zenei kontextusból kölcsönzött – díszítőformulák is. A dallamsorok közötti cezúraként funkcionáló tizenhatod-menetek kromatikus lépéseket is tartalmazó skálamotívumai és futamai pontosan azt a hatásvadász karaktert idézték fel, amellyel szemben a ceciliánus mozgalom bajor képviselői oly elszántan léptek fel. Bogisich bár az előbbieket elhagyja, szólamvezetésében mégsem tapasztalható újszerűség: ugyanaz a homofónia nyomta rá bélyegét ezekre a feldolgozásokra is, mint amely a ceciliánusok korabeli kiadványainak védjegyévé vált. Bogisich, választását indokolandó, a kiadvány előszavában gyakorlati okokkal érvelt a statikus szerkezet létjogosultsága mellett.⁸¹ Ahogy Bach koráljai, úgy Bogisich harmonizálásai is alkalmasak voltak a kórus vagy gyülekezet énekének

⁸⁰ Ezt a feltételezést erősíti a korábban már említett, Legány Dezső által hivatkozott Bogisich-beadvány is. A Trefort Ágoston kérésére készített tervezetben – Legány értelmezése szerint – Bogisich tudatosan döntött a zenekari apparátus megtartása mellett, annak ellenére, hogy az élesen szemben állt a ceciliánus szemlélet a cappella ideáljával. Kijelentése hátterében, miszerint a hangszeres zene mellőzése „az egyházi zenét 400 évvel visszavetné”, nyilvánvalóan gyakorlati okok húzódtak. A Mátyás templom addigra felépített repertoárját elsősorban instrumentális kísérettel elállott kompozíciók tették ki, így nyilvánvalóan lehetetlen és ésszerűtlen vállalkozásnak bizonyult volna egy kizárólag a cappella művekre fókuszáló énekkészlet kialakítása. Legány, *Liszt Ferenc Magyarországon 1874–1886*, 186.

⁸¹ „Az összes énekeket – Haydn ünnepi miséjét kivéve (II. r. 64— 86. lap) – tiszta négyszólamú vegyes énekkarra írtam át akként, hogy azokat a zongorán, orgonán vagy harmoniumon játszva, bárki teljes szépségükben élvezheti.” Bogisich Mihály, Üdv az olvasónak! In: Uő, *Őseink buzgósa*, V–XI., itt: VIII.

orgonán vagy zongorán történő kíséretére vagy más hangszeres adaptációra. Az egyenletes, többnyire negyed értékekben haladó akkordmozgás pedig egyúttal az egység tempót is biztosította. Emellett a bonyolultabb szólamvezetés jellemzően meghaladhatta a kellő szakmai felkészültséggel nem rendelkező templomi énekesek és kántorok képességeit, így kézenfekvő lehetett az akkordtömbökben haladó zenei textúrára szorítkozni.

Im arczunk-ra bo - ru-lunk, e - lőt-ted Is - ten - ség! És é - nek-szó - val

6

ál dunk, hall - gass meg Oh, fel - ség Tör - vény sze - rint ál - do - zunk oh

11

nyujts se - ge - del - met, hogy e - zen - buz - gó -

14

sá - gunk nyer - hes - sen ke - geyl - met.

1. kottapélda: *Im arczunkra borulunk* – Bogisich négyszólamú feldolgozása az *Őseink buzgósága* című kiadványában (1888)

Mindezek tükrében elmondható, hogy Bogisich reformtervének kialakítása során az elméleti és gyakorlati szempontokat egyenlő súllyal vette számításba. Az ország katolikus egyházzenei életének megújulásáról alkotott elképzeléseire kétségkívül jelentős mértékben hatottak a Mátyás templom zenei életének formálása során szerzett tapasztalatai. Bár erre utaló egyértelmű nyilatkozat nem maradt fenn, nem kizárt, hogy a templom zenei

Im ar-czunk-ra - bo - ru - lunk c - lőt - ted Is - ten ség! És

é - nek szó - val ál - dünk, hall - gass meg oh Fel -

ség! Tör - vény sze - rint ál - do - zunk, nyujts hát se - ge - del -

2. kottapélda: *Im arczunkra borulunk* (1–11. ütem). A Tárkányi-Zsasskovszky-féle orgonakíséretes népének-változat (1855)

életét megújító folyamatban Bogisich a reform eredményes bevezetésének prototípusát vélte felfedezni. 1880-ban megfogalmazott utópikus elképzelése azonban, miszerint röpké tíz év alatt megszilárdíthatóak lehetnének a reformintézkedések a teljes magyar katolikus egyházzenei gyakorlatban, még a Mátyás templomra vonatkozóan sem nyert bizonyítást. A templom zenei repertoárjának Bogisich által kialakított egyensúlya ugyanis Esztergomba való áthelyezését követően, 1898 után lassanként átbillent a nagyszabású zenekari produkciók oldalára.⁸² Visszatekintve úgy tűnik, hogy a Mátyás templom zenei életének Bogisich működése utáni viszonyai voltaképp az 1897-ben megalakult OMCE sorsát is előrevetítették. Olyannyira erősek voltak ugyanis a 19. századi egyházzenei gyakorlat gyökerei, hogy a 19. és 20. század fordulóján bevezetett reformintézkedésektől nem lehetett hosszú távú eredményeket remélni. Bogisich korát meghaladó reformszemlélete tehát – amint arról a cecilianizmus magyarországi története tanúskodik – csak jóval később, az 1930-as években fellépő ceciliánus nemzedék körében talált követőkre, holott budavári plébánosként már a 19. század utolsó évtizedeiben utat mutatott egy lehetséges magyar katolikus egyházzenei megújulás felé.

⁸² Ezt bizonyítja a B 66-os jelzetszámon megőrződött, *Veni sancte Spiritus* (Kisdi Benedek: *Cantus catholici*, 1651, 84. lap) című négyzólamú vegyeskari letét is, amihez egy utólag hozzáillesztett, feltehetően a 20. század elejéről való zenekari kíséret is tartozik. Vö. Tardy-katalógus, 24. Lásd még a magyarországi ceciliánus vonatkozású kórusok egyházi és vallásos tematikájú hangversenyrepertoárját 1904–45 közötti időszakban áttekintő kimutatást. in: B. Kaskötő, Disszertáció, 406–411.

EGY LETŰNT EGYHÁZZENEI GYAKORLAT
KORDOKUMENTUMA: ELME IMRE VASÁRNAPI
EVANGÉLIUMI ÉNEKEKET TARTALMAZÓ
KÁNTORKÖNYVE 1870-BŐL

MIKLÓS RÉKA

Bevezetés

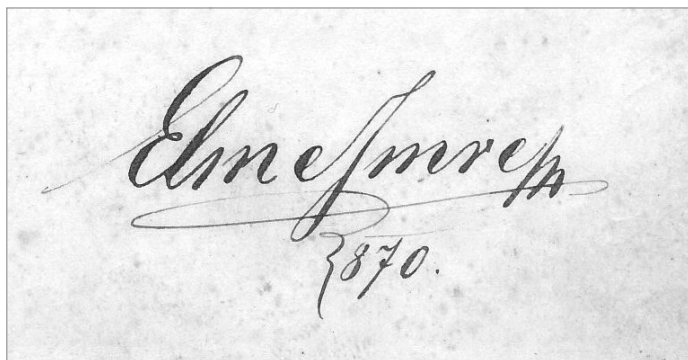
A katolikus egyházzene alakulását a Délvidéken, azaz a néhai Osztrák-Magyar Monarchia délkeleti részein a Mária-Terézia uralkodónő által kibocsátott Ratio Educationis (1777), valamint az ugyanő és fia, II. József császár által szorgalmazott egyházzenei rendeletek befolyásolták és formálták azzá, amit aztán a 20. század politikai-társadalmi folyamatai (jó részt a két világháború és a kommunista rezsim), ha nem is bomlasztottak szét teljesen, de nagymértékben lecsupaszítottak. Az immáron hatvanéves II. Vatikáni zsinat a Délvidékre is elhozta a liturgiai újításokat. Humán erőforrás híján és a kommunista rezsim egyházellenessége folytán püspökségeinkben mégis elmaradt a vidékünket meghatározó későjosefinista himnológiai repertoár feltárása, valamint szakszerű revíziója. A jelenlegi területi egyházzenei bizottságok tevékenységében csak azt követően tud elindulni a hajdani, gyakorlati egyházzene művelő kántor vagy kántortanító személyéhez kapcsolódó, szerteágazó tevékenység kutatása, miután rendelkezésünkre állnak a legalább még elérhető kottás-, főként kéziratos kántori források. Érdekes kapcsolódások fedezhetők fel a Délvidék késői telepés történelmére és a jelen között: a kántor/kántortanító által képviselt pasztorális értékeknek már napjainkban, a 21. század egyházi krízisének távlatából is felismerhetők a himnológiai vonatkozásai.

Írásomban bemutatom Elme Imre 1870-es, magyar nyelvű, vasárnapi evangéliumi perikópákra írt, kizárólag népénekeket tartalmazó kántorkönyvét. A kántorkönyvben 50 magyar ének maradt ránk, melynek mindegyike az év vasárnapjainak evangéliumaihoz kapcsolódik. A Délvidéken e hiánypótló kéziratos forrás alig néhány éve került elő. Himnológiai sorozatunk most elsőként közli az Elme Imre által 1870-ben dokumentált énekszövegeket.

Vesperás népénekek és egyházzenei gyakorlat – történelmi visszatekintés

Temerinben, a központi plébániatemplom régi orgonapadjának fiókjában, galambürülék és más hulladék alatt találtam meg Elme Imre összesen öt kötetből álló kántorkönyv-sorozatát. Ez az egyházzenei kéziratos kottás forrás a II. Vatikáni zsinat megújított liturgiája óta, azaz már legalább hatvan éve nem aktuális. Érthető, hogy az öt kötetet a templom karzatán – talán egy rendezés alkalmával? – eltették a régi orgonapadba. Valószínűleg nem is volt szem előtt; talán feledésbe merült a hely is, ahová a könyvek kerültek. Azzal, hogy teljesen megfeledeztek róluk, a haszontalan kották szerencsére a megsemmisítéstől is megmenekültek. Az írásomban bemutatott, 1870-es keletzéssel ellátott vasárnapi vesperás kötet időrendben a legelső (1. kép). Négy másik, 1872-es keletzésű kéziratos könyv miseénekeket és további népénekeket tartalmaz, melyek lefedik a teljes egyházi évet: e négy kötet Zentához köthető; az 1870-es keletzésű füzetnél egyelőre a keletkezési/használati hely bizonytalan, talán éppen Temerin, Zenta, esetleg más települések jöhetnek szóba.

A vidék egykori kántorkönyveinek felkutatása egy alig elindult folyamat. Hasonló, „elfeledett”, írott esetleg nyomtatott források felbukkanására még számítani lehet templomokban, plébániákon, sőt magánszemélyek

1. kép: Elme Imre 1870-es évszáma a kántorkönyv belső címlapján

családi hagyatékában is. A németországi Gerhardsforum és Franz Metz irányításával 2018/2019-ben vette kezdetét az első, főleg német forrás-gyűjtésem, de már ezt megelőzően foglalkoztam magyar, későjozefinista népecének kutatásával, többek közt Topolyán és Apatinban.

Temerinbe is eredetileg német himnológiai anyagot indultam gyűjteni, röviddel a koronavírus-járvány kitörése előtt. Az ötkötetes kántorkönyv-ciklus írnoka s valószínűleg részben szerzője alulírott Elme Imre (1847–1914), akiről apránként kiderült, hogy rövid ideig Zentán, a Szent István templomban és plébánián is szolgálatban volt. Itt rögzítette azt az imént már említett, négy füzetnyi énekanyagot, melyek feltárása, elemzése – egy leendő forráskiadás előtt – külön tanulmányokban már elkezdődött.¹

Elme Imre 1870-es kántorkönyve olyan egyházzenei kordokumentum, mely más, rokon műfajú társával egyetemben, az illető korban használatos katolikus egyházzenei repertoárba ad betekintést, viszont a liturgikus-zenei eseményeknek csak egy szeletét tudja visszaadni. Az elhangzott repertoár, bár az 1770-es évektől kezdődően Mária-Teréziához, majd főként II. Józsefhez köthető dokumentációk, később II. Lipót (1790–92) és I. Ferenc (1792–1820) egyházzenei rendeleteinek alapján² mintegy elméletileg szabályozottnak volt mondható, nemcsak regionálisan mutatott különbségeket az előírtakhoz képest, hanem a helyi viszonyok, szokások és a papi felügyelet függvényében gyakran tért el a megkívánt normától, ráadásul mintegy száz év alatt, a jozefinizmusban és a későjozefinizmusban, különböző kölcsönhatások és más tényezők nyomán alakult, bővült, lazult, szilárdult, egyszóval formálódott. Az egyházzenei rendeletek a szentmisén kívüli alkalmak meghatározásakor már az elején hézagosan fogalmaztak, ahogy azt például az 1783-ban Salzburgban megjelent, úgynevezett *Landsbuter Gesangbuch* második kötete tanúsítja: a liturgikus-zenei folyamatok leírása igencsak

¹ Az e témában folytatott levéltári kutatások eredményei kötetünkben olvashatók: Tari László, *Adalékok Elme Imre kántor életrajzához*, 149–162. old.

² 1782 szeptemberétől indul a levelezés az udvari kamara és II. József császár között, az utolsó levél már 1795 januárjából származik. A teljes dokumentációt ld. Hans Hollerweger, *Die Reform des Gottesdienstes zur Zeit des Josephinismus in Österreich* [Az istentiszteleti reform a jozefinizmus idején Ausztriában]. (Studien zur Pastoralliturgie, 1) Regensburg 1976, 545–561.

vázlatos formában maradt ránk.³ Bár II. József a liturgián népnyelvű normamisénekeket írta elő, a vásár- és ünnepnapok délutáni istentiszteletein, az ájtatosságokon, litániákon és más, misén kívüli események alatt a népnek szintén biztosítani szándékozott anyanyelvű repertoárt.⁴ Mintegy száz évvel Elme Imre kántorkönyve előtt, az ausztriai részeken (Salzburgban és Innsbruckban) csak azokban a plébániatemplomokban volt latin nyelvű vesperás, ahol három vagy annál is több pap szolgált. Vidéken tehát eleve a népnyelvű vecsernyék vertek gyökeret, melyeknek a felépítése sem feltétlenül alkalmazkodott a latin vesperás adta „hymusz-antifónák-zsoltárok”-kerethez. A középkori direktóriumok, liber ordinariusok kutatása óta tudjuk, hogy a szertartáskönyvek egyrészt nem tudnak minden elhangzót és megtörténtet dokumentálni; másrészt pl. egy kolostor megnövekedett imapenzumjának esetén nagy valószínűséggel nem is sikerült egy nap alatt a közösségben mindent elénekelni, elimádkozni, vagy a repertoárt ahol tudták, lerövidítették. Az 1783-as *Landshtuter Gesangbuch* felépítése alapján sem éppen egyértelmű, hogy kinek a számára is készült az énekeskönyv, mely egyrészt tartalmazza a vásár-és ünnepnapokra szánt összes éneket (csakúgy, mint 1870-ben Elme könyve), ezenkívül az illető énekekhez illeszkedő evangéliumi perikópát, valamint egy-egy német nyelvű záróimát, amelyet a misekönyv napi záró könyörgéséből és az illető szentírási részből állítottak össze. Karl Eder valószínűnek tartja, hogy ezeket az énekeket a vecsernye elején és közvetlenül utána szólaltatták meg, a templomban vagy

³ *Der heilige Gesang zum Gottesdienste in der römisch-katholischen Kirche. Zweyter Theil zur Andacht für Sonntage und hohe Feste des Herrn* [A római-katolikus istentiszteletre való szent ének. Második rész, áhítatok vasárnapokra és az Úr ünnepeire], Salzburg 1783.

⁴ A kezdetek ennél radikálisabb megszorításokat is tartalmaztak: a délutáni ájtatosságok egy részét betiltották, még a közösségi rózsafüzérek megtartását sem engedélyezték. Vö: Dorneger, Karl, Saatskirchentum und Kirchenlied am Beispiel des Josephinismus in Österreich [Államegyház és egyházi ének a jozefinizmus idején Ausztriában]. In: Cornelia Kück – Hermann Kurzke (szerk.), *Kirchenlied und nationale Identität* [Egyházi ének és nemzeti identitás], 77–100; itt: 84; A kötöttségek II. József 1790-es halálát követően érezhetően lazultak valamelyest, például nyomban beindult az új énekek szerzési folyamata. Hollerweger, *Die Reform des Gottesdienstes*, 312.

másutt (esetleg otthoni áhítat keretében).⁵ A népvecsernyék pontosan előírt folyamatáról sem akkori, sem későbbi idők hivatalos egyházi forrásaiból nem tudunk átfogó képet nyerni.⁶ Az viszont valószínű, hogy sem terjedelmükkel, sem felépítésükkel nem összeegyeztethetők egymással, azaz a latin vesperák nem cserélhetők le népének-használatúakra. Ráadásul a nép énekes részvételét a vesperáson nem aktívnak kell elképzelni, mint napjaink liturgikus gyakorlatában, mely során a zsolozsmát különböző énekekből is össze lehet kombinálni. A II. Vatikáni zsinatig az Osztrák-Magyar Monarchiában (és későbbiekben az utódállamokban) a nép éneke párhuzamosan kísérte a csendes papi liturgiát, csakúgy mint a misén, ahol a normaénekek alatt köztudottan az oltár körül zajlott a liturgikus cselekmény.

A felvilágosodás a katolikus egyházzeneben többek között azt is eredményezte, hogy II. József rendeletei óta, a vásár- és ünnepnapok evangéliumi perikópáinak megismertetése a néppel elsődleges fontosságúvá nőtte ki magát.⁷ Noha Elme Imre korára mindinkább előtérbe kerültek a ceciliánus törekvések, a 19.-20. századfordulóra már széles körben elterjedt népének-használattal szemben a ceciliánusoknak – pro én kontra szemzőből – állást kellett foglalniuk. Ahogy Joseph Mohr írja, a népéneknek, mint általában az egyházzeneének, kettős küldetése van: egyrészt Isten még nagyobb dicsőségére, másrészt a keresztény nép épülésére szolgál.⁸ Bár a keresztény népművelés szempontjából nagy érdemei voltak a népénekgyakorlatnak, ugyanazon ceciliánus szakértők tollából számos vélemény napvilágot látott a hivatalos, latin nyelvű egyházzenét mellőzendő, anyanyelvi énekrepertoár ellen.

Azért tartom fontosnak figyelembe venni a századfordulón napvilágot kritikákat, mert ezekben már le van képezve a kor termése, sőt, Elme Imre 1870-es könyve idején levő hagyományok makacs túlkapásai is

⁵ Eder, 327.

⁶ vö. Dorneger, 96.

⁷ Dorneger, 83.

⁸ „Der Volksgesang beim Gottesdienste hat wie Kirchenmusik überhaupt einen doppelten Zweck: erstens die Verherrlichung Gottes, sodann die Erbauung des christlichen Volkes.” Mohr, Joseph, *Die Pflege des Volksgesanges in der Kirche* [Népének-művelés a templomban], 4. kiad., Regensburg 1891, 1.

tettenérhető. Azaz, egy igencsak elterjedt és sokáig élő – anyanyelvi – nép-ének-gyakorlatról van itt szó.⁹ 1903-ban már felháborodással írja Tornyay Ferenc, a magyarországi ceciliánus egyházzenei mozgalom jeles képviselője: „Vannak egyes egyházmegyékben helyek, sőt vidékek, hol a keresztelestől kezdve a temetésig – a szentmisét kivéve – minden szertartást magyarul végeznek, olyannyira tartják tiszteletben a rubrikákat. (?)”¹⁰

Urjövét I. Vas.

Dallama: Szekecs János.

Szövege: Kulassi Istvánról

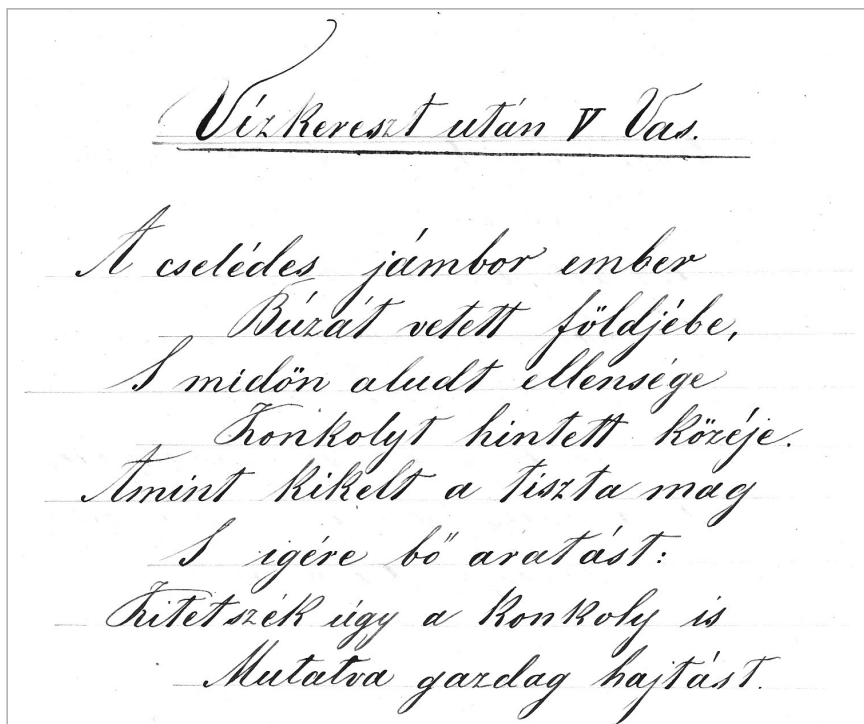
Bomokba dőlni jószólá, Ur Jézus a világot;
Miön Isten világ végén, Rá'szorja a villámot.

Szörnyű jelek lesznek akkor, A nap- hold- s csillagokban;

Mik ért gyümötesként hullanak, A földre darabokban.

2. kép: A kántorkönyv első oldala

További sarkalatos hozzászólásokat lehet találni a Katolikus Egyházi Zeneközlöny több számában is, mint pl.: „Ahol divatosak a zenés vecsernyék és litániák, tartsa kötelességének minden lelkipásztor, hogy azokat egy csapással megszüntesse, betiltsa. Püspöki, káptalani vagy néhány szerzetesi templomon kívül amúgy sem kötelező sehol sem a vesperások megtartása. Ilyen helyeken azután a legcélszerűbb és legmegfelelőbb délutáni ájtatos-

3. kép: Tanító ének a konkoly közé vetett búzáról

⁹ A témában ld. még: Papp Ágnes, „Epistola és evangélium szerint való énekek”. 18. századi kéziratok katolikus kántorkönyveink tanúsága. In: *Zenatudományi dolgozatok* (2011), 151–176.

¹⁰ Tornay Ferenc, A cecilianus-törekvések főbb akadályai (befejező rész). In: *Katolikus egyházi zeneközlöny* X/6 (1903), 81–91, itt: 82.

ságot tartani a nép nyelvén. Hol pedig kötelező a vecsernyézés, vagy ahol arra való énekkar van, tartsák azt choraliter (...)”¹¹

A forrás bemutatása

Vizsgálódásom tárgya, az 1870-es kötet egy álló formátumú, 210 mm × 175 mm nagyságú, keményfedelű, sima lapú füzet (2. kép).

A kéziratos kántorkönyvben található egyfajta, kétlaponkénti vázlatos lapszámozás ceruzával, mely mintegy a feléig, a 28. számú „lapig” van jelen. Munkám során célszerűnek tartottam egy új, oldalanként haladó számozás bevezetését.

4. kép: A böjti szent napok alatt – beragasztott kottás lap
Nagyböjt kezdetén

¹¹ Uő, Utazás az egyházi zenében, *Katholikus egyházi zeneközlöny* XI/8 (1904), 128–131, itt: 128.

A katolikus, kéziratoss kántorkönyv 76 lapon tartalmaz magyar nyelvű, vasárnapi délutáni ájtatosságra szánt népekeket. Ezt követi 3 üres lap, majd egy függelék, mely négy kivágott lappal kezdődik, majd két oldalnyi

1. Cantor fangt an.
1. Hosanna filio David, benedictus qui
 venit in nomine Domini. Rex Isra-
 el! Hosanna in ex-cel-sis

2. In monte Oliveti v-ravit ad Pa-
 trem, Pater si fieri po-tes-t tra-se a-
 me, calix ste. Spiritus qui-dem
 prom-tus est caro, autem in fir-
 ma, fiat voluntas tua. Vigilate
 et orate ut non in tre-tis intrent
 in-vos, Spiritus qui-dem prom-tus est

Handwritten notes:
 Noel: *facilis*
 alio *quodam*
 as
 ing

5. kép: Virágvasárnapi betoldás a hódsági plébániatemplom karzatán talált Karénekes kézikönyvben

helyen az eddigiektől merőben eltérő, német nyelvű, kurzív írással, valószínűleg sietségben papírra vetett, házasságkötésre szánt ének zárja a kötetet.

Tartalmi felépítés szempontjából az összesen 50 magyar ének a társított vasárnapok evangéliumi szakaszaira épül (3. kép). Énekkották csak

— 6 —

Antiphona.

Do - mi-ne ad - ju - va - nos, et li - be - ra - nos, pro - pter no-men
Lumen et revelationem gentium et gloriam plebis tu e Israel.
 5 mal.

Exurge domine et iurans et liberans propter nomen tu am.
 1 mal.

Gloriam patri et filio et spiritui sancto.
 folgt.

*1) Nach dem Tempel. ist Du heute
 Tröme Hachgebenedaite
 Deinen Sohn dem Herrn zu wahn
 Dem Gschick Amü zu sein.*

Ob - tu - le - runt pro
 pul - los co - lun
 mi - ni. V. Post quam au
 se - cundum le - gem Mo
 sterent e - um Do - mi
 mi - ni. Glo - ri
 San - cto. Si -

Ugyanazou An
Modto.

Tenori. *fp*
 Bassi. *fp*
 Lumen ad re

Antores.

1. Nunc di - mittis servum tu
 2. Qui - a viderunt oculi
 3. Quod pa
 4. Glo - ri - a Patri et

6. kép: Gyertyaszentelő Boldogasszony liturgiájához kapcsolódó, részben népnyelvű toldalékok a hódsági Karénekes kézikönyvben

az alábbi három vasárnapnál található: „Úrjövet I. Vas. Dallama: Székács Józs.”, „Vízkereszt után I. Vas. D. Székács J.tól.” „Nagyböjtre”. Utóbbi egy beragasztott lapon található kétszólamú letét, dallamszerző megnevezése nélkül (4. kép). A forrás műfajilag tehát a kéziratosszöveges énekeskönyvek sorába tartozik.

Elme Imre kottairó, -olvasó, orgonán harmonizálni tudó kántor volt, ahogy azt a négy másik, 1872-es kelezésű kántorkönyv-ciklus alapján megállapítottam. Az 1870-ben írt kötet – a három, fentebb említett kottapélda kivételével – mégis szöveges énekeskönyvként maradt ránk. Elme valószínűleg közismert énekszerző dallamát (dallamait?), vagy más, „ad notam” dallamokat játszhatott fejből, vagy a szöveges énekeskönyve mellé helyezett orgonakottából. A kisebb formátumú, keményfedelű füzetet elnézve mellette simán elférhetett a kottatartón akár egy kinyitott, fekvő formátumú orgonakotta is. A bevezető böjti ének kivételével a strófikusan szerkesztett énekszövegek ugyanazt a metrumot követik: 8/7/8/7. Szerzőtartásról szóló, kézzel betoldott kántori rubrikákat hiába keresnénk Elme énekeskönyvében, utóbbi – a *Landshuter Gesangbuch*-tól eltérően – kizárólag énekszövegekre korlátozódik. Más források elvétele adhatnak némi útmutatást, milyen módon ékelődtek be karének-adaptációk (5. kép), de akár népénekek is a latin nyelvű liturgiába. Ceruzával vagy tollal írt betoldásokat, beragasztott cetliket találtam például a hódásági templom karzatán egy 1876-os *Karénekés kézikönyv*ben,¹² ahol Gyertyaszentelő Boldogasszony ünnepén a német nyelvű gyülekezet a *Lumen ad revelationem*, majd az *Exsurge Domine* processziós antifónák után a *Nach dem Tempel eilst du heute* kezdetű népéneket vette az *Adorna thalamum* antifóna helyett (6. kép). A kántor a *Lumen ad revelationem* után beírta: „5 mal” – azaz ezt összesen ötször kell énekelni, egy-egy vers után (a *Karénekés kézikönyv*ben is

¹² *Karénekés Kézikönyv. (Manuale Musico-Liturgicum.) A római mise-, szer-, szolozsma- s egyéb bevett közajtatossági könyvek nyomán, a székes- népegyházak karmesterei, kántorai, papnövendékek s képezdészek használatául, a templomszolgálat minden alkalmaira.* Összeállították, hangjegyekre, énekkarokra s orgonára tették s a gregorián énekre való rövid útmutatással ellátva kiadták: Zsasskovszky Ferencz és Zsasskovszky Endre. 2., átdolg. és bőv. kiad., Eger 1876.

látható, hogy négy zsolotárvers ékelődik közéjük). Ezek után csak feltételezni tudjuk, hogy Elme Imre a liturgikus cselekményekre vonatkozó jegyzetelését egy másik, már meglévő kéziratos vagy nyomtatott kántorkönyvbe, esetleg orgonakiséretes könyvbe írogatta be – ha foglalkozott ezzel egyáltalán. Vizsgált forrásunk keltezésekor Elme Imre kántor fiatal volt, 23 éves. Ha a könyv ténylegesen Temerinben volt használatban, lehet hogy csak a repertoárt volt érdemes rögzítenie. Édesapja, Elme László kántortanító mellett valószínűleg kiskorától kezdve figyelemmel kísérte a temerini szertartások mind énekes, mind liturgikus részeit.

Az 1870-es kéziratos kántorkönyv énekei a korszak perikóparendjében

Elme Imre kántorkönyve az egyházi évet követi, a főünnepek (Húsvét, Karácsony, Pünkösöd) nélkül. Minden adott vasárnaphoz egy népének tartozik, mely az illető vasárnap perikópájára épül. A népénekek az evangéliumi részletet nem csak elmesélik, hanem gyakran katekézisként összegzik. A szövegek szerzője teológiai háttérrel rendelkező személy lehetett, hiszen nemcsak rövid, magyar verses formákba szedte az eredeti latin szöveget, hanem rendszeresen átszötte a strófákat a bűnbánat felindítását, a szentgyónás és szentáldozás szorgalmazását tartalmazó, jelképes illetve konkrét üzeneteivel. Az évente négyszer megtartott, úgynevezett „kántorböjtök”¹³ idején ez méginkább jellemzőnek mondható, ami az ezeket környező vasárnapok énekeit illeti. Az évszakonkénti rendszerességgel megtartott kántorböjtök felépítése hasonló volt, szerdától szombatig tartottak, a következő hetekben: 1. Advent harmadik vasárnapja után; 2. Nagyböjt első vasárnapja után; 3. Pünkösöd vasárnapja után; 4. a szeptemberi Szent Kereszt-ünnep után (szept. 14.).

A gyónás-áldozás mellett a szövegíró a latinul nem tudó híveket magyar népénekek által, egészen konkrétan evangéliumi részekhez csatolt strófákkal

¹³ A magyar elnevezés a “quattuor temporum” hangzását és nem jelentését vette alapul. Bár a magyar terminus eszerint hamis (négy idő helyett kántorböjt), böjti jellege folytán a szakirodalomban mégis ez a kifejezés terjedt el az évszakonkénti bűnbánati napokra, mi is ezt használjuk.

buzdítja további jó cselekedetekre (103. old.), engedelmességre (15. old.), keresztény példamutatásra (családfőként, szülőként is: 26., 65. old.), Istenbe helyezett remény megtartására (89., 139. old.), a bűn kerülésére (6., 27. old.), sőt még a keresztény vértanúságra (77., 78.) is. A kántorkönyv lefedi a teljes egyházi évet, ciklikussága az első és utolsó énekben is megmutatkozik, mely ugyanazt az utolsó ítéletet tárja elénk, mint az le van írva Lk 21,25–33, illetve Mt 24,15–35-ig terjedő részeiben.

Alábbiakban közlésre kerülnek Elme Imre 1870-ben írt kántorkönyvének énekei. Az énekszövegek mellett megjelölöm az illető nap evangéliumi perikópáit, valamint dőlt betűvel jelölöm a misekönyv evangéliumi részleteiből azon szövegrészeket, melyek a magyar énekek szövegeiben is felismerhetők. Elme idejében az úgynevezett „tridenti” misekönyv volt használatban, melyet V. Pius pápa rendeletei alapján először 1570-ben adtak ki, majd számos kiadást megért a századok folyamán. Összehasonlításomhoz egy – vidékünk templomaiban is rendszeresen előforduló – regensburgi, Pustet-kiadásban megjelent *Missale Romanum*ot használtam fel.¹⁴ A táblázatban latinul csak a misekönyv rubrikáját és az evangélium kezdetét idézem. A perikópák szövegeit, főként az incipiteket az eredeti latin misekönyvhöz igazítottam. A napra szóló evangéliumokat a jobb átláthatóság érdekében nem latinul, hanem a stuttgarteri biblia magyar fordításában közlöm.¹⁵

¹⁴ *Missale Romanum ex decreto Sacrosancti Concilii Tridentini restitutum S. Pii V. Pontificis Maximi jussu editum Clementis VIII. Urbani VIII. et Leonis XIII. auctoritate recognitum.* Editio secunda post alterum uti typicam A.S.R.C. declaratum. Sumptibus etc. Friderici Pustet. Ratisbonae, Romae, Neo Eboraci et Cincinnati. MDCCCCII.

¹⁵ *Ó- és Újszövetségi Szentírás a Neovulgáta alapján.* Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat, Budapest 2003.

Old. Elme Imre 1870

1 Úrjövet I. Vas.

Dallama: Székács Józsa.

Romokba dőlni jósolá,
 Úr Jézus a világot;
 Midőn Isten világ végén,
 Rászórja a villámot.
 Szörnyű jelek lesznek akkor,
 A nap-hold-s csillagokban;
 Mik ért gyümölcsként hullanak,
 A földre darabokban.

2 Megindul – és mint gyenge hab

Széternyed a természet:
 Fent és alant óh mindenütt
 A pusztulást szemléled!
 Reszket az élőknek szive
 Félelmében megreped.
 A milliárdnép sirás közt
 Alig talál menhelyet.

A tüztenger lángjaiban
 Midőn minden megégett;
 S a megholtak feltámadva
 Visszanyerik az éltet:
 Akkor az Isteni bíró
 Eljön az ítéletre,
 S ki kit érdem szerint dicsér
 Avagy pokolra vet le.

Missale Romanum 1902

Dominica I. Adventus.

Lucæ 21. c.

In illo tempore: Dixit Jesus discipulis suis: Erunt signa in sole, et luna, et stellis, et in terris pressura gentium præ confusione sonitus maris etc.

Lk 21,25–33

[Abban az időben, Jézus ezt mondotta tanítványainak:] „Jelek lesznek a napban, holdban és a csillagokban, és a földön a népek kétségbeesett rettegése a tenger zúgása és háborgása miatt.

Az emberek megdermednek a rémülettől és annak várásától, ami a világmindenséggel történik, mert az egek erői megrendülnek.

Akkor meglátják az Emberfiát, amint eljön felhőben, nagy hatalommal és dicsőséggel.

3 Lelkünk ítélő bírája
Imádjuk szent hatalmad:
Kegyelmezzen a bűnösnek
Határtalan irgalmad.
S midön eljössz megítélni
Az embert s e világot:
Légy irgalmas szelid Jézus!
Ha tetteink vizsgálod.

Im fogadjuk, hogy elhagyjuk
A gonoszságaink útját:
Mivel akkor országodba
Lelkünk biztosan jut át.
Add: hogy ha majd szent
kereszted
Feltűnik az égboltján:
Áldott választottaiddal
Álljunk kezednek jobbján.

4 Úrjövet II. vasárnap

Oh vajmi sokszor elbukik
A tiszta ártatlanság!
Melyet a hatalmas dühe
A föld porába sujt, vág,
Az üdvirat igéiből
Tanulhatod keresztény:
Szent Jánost is ekkent veté
Fogságra a vadönkény.

Innét keresztelő János
Kikülde két tanítványt;
Hogy Jézus ajkáról hallják
A mennyei tanitmányt.

Mikor pedig ezek elkezdődnek,
egyenesedjete fel és emeljéte
fel a fejeteket, mert közel van a ti
megváltástok.”

Hasonlóképpen, még ezt
mondotta nekik: „Nézzéte *a*
fügefát és a többi fát. Amikor
kifakadnak, tudjátok, hogy
közel van a nyár. Így ti is,
amikor látjátok, hogy ezek
megtörténnek, tudjátok meg,
hogy közel van az Isten országa.
Bizony, mondom nektek: el
nem múlik ez a nemzedék, amíg
mindez meg nem történik. Ég és
föld elmúlnak, de az én igéim el
nem múlnak.”

Dominica II. Adventus.

Matth. 11.

In illo tempore: Cum audisset
Joannes in vinculis opera Christi,
mittens duos de discipulis suis, ait
illi: Tu es, qui venturus es etc.

Mt 11,2–10

[Abban az időben], *mikor*
János a börtönben Krisztus
tetteiről hallott, elküldte hozzá
tanítványait és megkérdezte
tőle: „Te vagy-e az Eljövendő,
vagy mást várjunk?” Jézus azt
válaszolta nekik: „*Menjetek,*

Szivökbe viszhangzának is
A hallott üdvös igék:
S miket láttak és szemlélték
Jánosnak is megvitték.

- 5 Hiven s vigadva beszéltek
Hogy a vakok is látnak;
A poklosok is örvendnek
A kivánt tisztulásnak.
A sánták bot nélkül járnak
S magasztos hálát zengnek
Az Isten igéjét pedig
Hirdetik a szegénynek.

Magasztalá az Úr Jézus
János életszentségét:
S benne rajzoló a népnek
A bűnbánat hű képét.
Nem széltől ingatott nádszál
Sem nem puhán öltözött:
Felőle irták: hogy nincsen
Nagyobb szent a nép között.

- 6 Add nekünk is a bűnbánat
Megszentelő malasztját,
S engedd hogy hiven kövessük
Lelkünk őrző angyalát
Nehogy a kísértet szele
Meginpasson a jóban;

*vigyétek hírül Jánosnak, amit
hallotok és láttok:*

*A vakok látnak, a sánták járnak,
a leprások megtisztulnak, a
süketek hallanak, a halottak
föltámadnak, a szegényeknek
pedig hirdetik az evangéliumot.
Boldog, aki nem botránkozik
meg bennem.”*

*Amikor azok elmentek, Jézus
így kezdett beszélni Jánosról a
tömegnek: „Miért mentetek ki,
mit akartatok látni a pusztában?
Széltől lengetett nádat? Vagy
mit akartatok látni, amikor
kimentetek? Finom ruhákba
öltözött embert? Íme, akik
finom ruhákat hordnak, a
királyok házaiban laknak. Vagy
mit akartatok látni, amikor
kimentetek? Prófétát? Igen,
mondom nektek: prófétánál is
nagyobbat. Ő az, akiről írva van:
»Íme, elküldöm küldöttemet
[angyalomat] színed előtt, aki
elkészíti előtted utadat.«”*

Hanem abban megmaradjunk
Halálíg állandóan.

7 Úrjövét III. Vas.

Hiúság a világi fény
S mulékony mint az árnyék:
Ezért keresztelő János
Reá soha nem vágyék
Az életszentség embere
Istenében szerelmes;
S követi az erény útját
Mert szent malasztal teljes.

Papok mentek hozzá s kérdék:
„Te ki vagy”? s válaszolá:
„Krisztus nem, Illés, látnok
sem”
Még sem lőnek nyugodttá
Ki vagy hát mond meg őszintén
Hogy választ vigyünk haza
S megvallá: „hogy a pusztában
Kiáltónak a szava.”

- 8 A bűnbánat kereszttségét
Ihlett ajkkal hirdeté:
S szavára a bűnbánó nép

Dominica III. Adventus.

Joann. 1. c.

In illo tempore: Miserunt Judæi ab
Jerosolymis sacerdotes et levitas ad
Joannem, ut interrogarent eum: Tu
quis es? etc.

Jn 1,19b–28

[Abban az időben] *a zsidók papokat és levitákat küldtek Jeruzsálemből Jánoshoz, hogy megkérdezzék őt: „Ki vagy te?” Ő megvallotta, és nem tagadta, és megvallotta: „Nem én vagyok a Krisztus.” Erre megkérdezték tőle: „Mi vagy tehát? Illés vagy?” Ő azt válaszolta: „Nem vagyok.” „A próféta vagy?” „Nem.” Akkor azt mondták neki: „Akkor ki vagy? Választ kell vinnünk azoknak, akik küldtek minket! Mit mondasz magadról?” Ő azt felelte: „A pusztában kiáltó szava vagyok: »Tegyétek egyenessé az Úr útját«, amint Izajás próféta mondta.”*

- A küldöttek a farizeusok közül voltak. Ezért tovább kérdezték:
„Miért keresztelsz tehát, ha nem

Vétkét szívből könnyezé
„Ime az Isten báránya
Kit régen várt a világ;
Kinek nem vagyok én méltó
Megoldani sarusziját.”

Szent János a néptől semmi
Dicsóságot nem kívánt:
Hanem buzgón hirdeté ezt
Az üdvözítő iránt.
Tanuljátok ti kevélyek
Az alázat erényét;
Mert a büszkék soh'sem látják
Isten arcának fényét.

- 9 Miként keresztelő János
Jézust híven megvallá:
Mi is ha megvaljuk vétkünk
Csak úgy leszünk boldoggá.
Azért gyónástokban a bűnt
Oh el ne titkoljátok!
Mert szívetek meg nem nyeri
A lelki tisztaságot.

Úrjövét IV. Vas.

Tiberius császár alatt
Midön Iúdea földjén,
Négy alkirály uralkodott
Zsidóországnak népén
Isten szállott szent Jánoshoz
Hogy a bűnös megtérjen,
És lemossa szive mocskát
A bűnbánat vizében.

te vagy a Krisztus, sem Illés,
sem a próféta?” János ezt felelte
nekik: „Én vízzel kerestelek,
de köztetek áll az, akit ti nem
ismertek. *Ő az, aki utánam jön,
akinek a sarusziját megoldani sem
vagyok méltó.*” Ezek Betániában
történtek, a Jordánon túl, ahol
János keresztelt.

Dominica IV. Adventus.

Luc. 3.

Anno quintodecimo imperii Tiberii
Cæsaris: procurante Pontio Pilato
Judæam, tetrarcha autem Galilææ
Herode etc.

Lk 3,1–7

*Tibériusz császár uralkodásának
tizenötödik esztendejében,*

- 10 Iordán mellett és környékén
Bűnbánatot hirdetett;
S lángbuzgalma fájdalomra
Gerjeszté a sziveket.
Fölsimerték hogy benne az
Igért „angyal-követ” szól.
S tanítványát meghallgatni
Hozzá sok nép vándorol.

„Készítsetek buzgón –
úgymond –
A megváltó ösvényét;
Egyenessé tévén útját
Várhatjátok kegyelmét.”
Minden halom alacsonnyá
Tétessék általatok;
S minden völgyet sima úttá
Készséggel csináljatok.

- 11 Így minden test meglátandja
Isten üdvözítőjét:
S általa megfogja nyerni
Az egek dicsőségét
Kettős gát van – mi vissza tart
Az üdvösségnek útján:

*amikor Poncius Pilátus volt
Júdea helytartója, Heródes pedig
Galilea negyedes fejedelme, Fülöp,
a testvére Itúrea és Trachonitisz
tartomány negyedes fejedelme,
Annás és Kaifás főpapok alatt,
elhangzott az Úr igéje Jánoshoz,
Zakariás fiához, a pusztában.*

*S ő elment a Jordán egész
környékére, hirdette a bűnbánat
kereszttségét a bűnök bocsánatára,
amint írva van Izajás próféta
beszédeinek könyvében:
„A pusztában kiáltónak szava:
»Készítsetek az Úr útját, tegyétek
egyenessé ösvényeit! Minden
völgyet betöltenek, minden hegyet
és halmot elhordanak; ami görbe,
egyenes lesz, a göröngyös pedig
sima úttá:*

*és meglátja minden test Isten
üdvösségét«”.*

Ész – büszkeség, szivromlottság
Mik nőnek bennünk buján.

A bűnhalmok törlésére
használjuk a szent gyónást;
S hibáinknak völgyét töltjük
Tökélyesedve folyvást.
Készítsük el szíveinket,
Mert az úr már közelge,
Hogyha eljő: szíveinkben
Leljen méltó lakhelyet!

12 [lacuna]

13 **Vízkereszt után I. Vas.**
D. Székács J.tól.

A kis Jézus szülőivel
A husvét ünnepére,
Miként a törvény rendelé
Jeruzsálembe méne.
A szent napok elmúltával
A szülők visszatértek;
De Jézus nem, hogy eleget
Tenne a küldetésnek.

14 Már egy napi utat haladt
A szentmenetnek népe;
De a szülők hogy nincs köztük
Jézust nem vették észre.
Oh mily kín volt, hogy elmaradt

**Dominica infra Octavam
Epiphaniæ.**

Luc. 2. f.

Cum factus esset Jesus annorum
duodecim, ascenditibus
illis Jerosolymam secundum
consuetudinem diei festi etc.

Lk 2,42–52

*Mikor azután [Jézus] tizenkét
esztendő lett, fölmentek
mindnyájan Jeruzsálembe az
ünnepi szokás szerint. Amikor
elteltek az ünnepnapok és már
visszatérőben voltak, a gyermek
Jézus ottmaradt Jeruzsálemben
és nem vették észre a szülei.*

Úgy gondolták, hogy az úti
társaságban van. *Megtettek egy
napi utat, s akkor keresték őt a
rokonok és az ismerősök között.*

A szent családnak kincse!
Miatta szívöket nyomá
A bú nehéz bilincse.

Búsan visszament keresni
Úr Jézust a szent család.
És meglelék a bölcsek közt
Kik halgaták bölcs tanát.
„Fiam aggódva keresünk
Mért cselekvéd ezt velünk?”
„Atyám házában kell lennem[”]
Szólt isteni gyermekünk.

*Mivel nem találták, visszatértek
Jeruzsálembe, hogy megkeressék.
És történt, hogy három nap múlva
megtalálták őt a templomban,
amint a tanítók közt ült, hallgatta
és kérdezte őket. Mindnyájan,
akik hallották, csodálkoztak
okosságán és feleletein. Mikor
meglátták őt, elcsodálkoztak, és
anyja ezt mondta neki: „Fiam!
Miért tetted ezt velünk? Íme,
apád és én bánkódva kerestünk
téged.” Ő pedig ezt felelte nekik:
„Miért kerestetek engem? Nem
tudátok, hogy nekem az én
Atyám dolgaiban kell lennem?”
De ők nem értették meg, amit
nekik mondott.*

- 15 Szép példa ez arra nézve
Hogy megtartsd az ünnepet:
Miként Jézus s a nép: te is
Keressd saját üdvedet.
A templomban buzgón imádd
A szentmisének titkát:
Mivel nyugalmat lelkednek
Isten-ige s a hit ád!

Legyetek engedelmesek,
Miként Jézus is az volt;
Ki szent szülői szavának
Teljes készséggel hódolt
Ti is ha megnyugodtatok
Az isteni parancson

Akkor hazatért velük. Elment
Názáretbe és *engedelmeskedett
nekik*. Anyja *megőrizte szívében*
mindezeket a szavakat. Jézus
pedig *növekedett bölcsességben,*
korban és kedvességben Isten és
az emberek előtt.

Áldás s örök élet léssen
Érette a jutalom.

16 Vizkereszt után II. Vas.

Kána kisdud városában
Fényes nászünnepélyen;
Vigan mulat a sok vendég
Egész nap – s egész éjen
S a mennyekzön az Úr Jézus
Igaz szent istensége
Első csodáját mivelé:
A vizet borrá téve.

„Fiam – esdett a szüz anya –
Nincsen bora a népnek:”
„Nem jött el órám:” szólt Jézus
„S mi közöd ehhez neked.”
De mint látá – orvoslá is
A borhiányt, szükséget
S parancsolá: „hogy vízzel az
Edényeket töltsék meg.”

17 És meghagyá a szolgálknak
„Vigyétek a násznagynak”
Ki izlelvén álmétkodott
Hogy végleg ily bort adnak
Ez volt első csodaténye
Szüz anyjának szavára:

Dominica II. post Epiphaniam.

Joann. 2.

In illo tempore: Nuptiæ factæ sunt
in Cana Galilææ: et erat mater Jesu
ibi etc.

Jn 2,1–11

*Abban az időben menyegző volt a
galileai Kánában. Ott volt Jézus
anyja, és Jézus is hivatalos volt a
menyegzőre tanítványaival együtt.*

*Amikor fogytán volt a bor, Jézus
anyja így szólt hozzá: „Nincs
boruk!” Jézus azt felelte neki:
„Mi közünk ehhez, asszony? Még
nem jött el az én órám!” Anyja
ekkor ezt mondta a szolgálknak:
„Tegyetek meg mindent, amit
mond!”*

*A zsidók tisztulására volt ott
hat köedény, egyenként két vagy
három mérős. Jézus azt mondta
nekik: „Töltsétek meg az edényeket
vízzel!” Színig töltötték őket.*

*Ekkor így szólt hozzájuk: „Most
merítsetek, és vigyetek belőle a
násznagynak!” Azok vittek neki.
Amint a násznagy megízlelte a
borrá vált vizet, mivel nem tudta,
hogy honnan való – de a szolgálk,*

És hitt szent istenségében
A vendégnép mindnyája.

Úgy lesz boldog házasságod,
S szerencsés e lépésed:
Hogy ha arra az Úr Jézus
S szűz anyja lesz vezéred.
Vezessen élted ez utján
A legszentebb sugallat,
A kincs helyett erényt keress
Boldogságot ez adhat.

- 18 Ismerd fel az igék után
A szent szűz pártfogását;
Kinek szavára Megváltónk
Tevé első csodáját.
Járulj hozzá bizalommal
S buzogj ős tiszteletén
Kész ő ma is segíteni
A szükségnek idején.

19 **Vízkereszt után III Vas.**

A mint a hegyről jött Jézus
S a nép sok ezre véle,
Utjában őt rég sinlődő
Poklos imádvá kérte:
„Uram! ha akarod szolgálád
A fekélytől megtisztul,”
„Bizzál fiam, hited szerint
Akarom hogy megtisztulj.”

Kafarnaumban ép akkor
A századosnak fia
Ideglázban rég szenvedvén

akik a vizet merítették, tudták
– , odahívta a vőlegényt, és azt
mondta neki: „Minden ember
a jó bort adja először, és miután
megittasodtak, akkor a kevésbé
jót. Te mindeddig tartogattad a
jó bort!”

*Jézus ezzel kezdte meg
csodajeleit a galileai Kánában.
Kinyilatkoztatta dicsőségét, és
tanítványai hittek benne.*

Dominica III. post Epiphaniam.
Matth. 8.

In illo tempore: Cum descendisset
Jesus de monte, secutæ sunt eum
turbæ multæ: et ecce leprosus
veniens adorabat eum etc.

Mt 8,1–13

[Abban az időben történt:]
*Jézus lejött a hegyről, követte őt
a nagy tömeg. És íme, odajött
egy leprás, leborult előtte és azt
mondta: „Uram, ha akarod,
megtisztíthatsz engem!” Jézus*

Kinosan haldokola
 Atyja Jézushoz járulván
 Fiáért hön könyörög:
 Mert nem vehetett már erőt
 Ember a nagy baj fölött.

*kinyújtotta a kezét, megérintette
 őt, és így szólt: „Akarom,
 tisztulj meg!”* Erre az mindjárt
 megtisztult a leprától. Ekkor
 Jézus azt mondta neki: „Vigyázz,
 senkinek se szólj erről, hanem
 eredj, mutasd meg magadat a
 papnak és ajánld föl az adományt,
 amelyet Mózes rendelt,
 bizonyságul nekik.”

*Amikor pedig bement
 Kafarnaumba, odajött hozzá egy
 százados és kérlelte őt: „Uram, a
 gyermekem¹⁶ a házamban fekszik
 bénán, és rettenetesen kínlódik.”*

20 A mint Jézus a haldokló
 Gyógyítására készül;
 Előtte újra könyörög
 Szive egész mélyéből:
 „Uram, nem vagyok én méltó
 Hogy be jöjj hajlékomba;
 Hanem csak szóval mond, s
 fiam
 Felgyógyul szent szavadra.”
 „Bizony, bizony – mondá nekik
 Ily nagy hitet nem leltem,
 Kiválasztott népem közt sem
 A jámbor Izraelben.”

*Azt mondta neki: „Megyek és
 meggyógyítom.” De a százados így
 válaszolt: „Uram, nem vagyok
 méltó, hogy hajlékomba jöjj,
 hanem csak egy szóval mondd,
 és meggyógyul a gyermekem.
 Mert én is hatalom alatt álló
 ember vagyok, beosztott katonák
 vannak alattam, és ha azt
 mondom az egyiknek: »Menj!«,
 elmegy, vagy a másíknak:
 »Gyere!«, odajön, a szolgáltnak
 pedig: »Tedd ezt!«, megteszi.”*

¹⁶ a magyar bibliafordításban itt szolga szerepel, de a misekönyvben „puer”, azaz gyermek, értelemszerűen ezt követjük (szerk. megj.).

„Menj – mondá a százados-
nak –
Haldokló gyermeked él!”
S élt a gyermek midőn atyja
Hajlékába vissza tért.

*Ennek hallatára Jézus
elcsodálkozott és azt mondta
követőinek: „Bizony, mondom
nektek: Izraelben nem találtam
ekkora hitet senkinél. Mondom
nektek: Sokan érkeznek
majd keletről és nyugatról, s
letelepsznek Ábrahámval és
Izsákkal és Jákóbbal a mennyek
országában. Az ország fiait pedig
kivetik a külső sötétségre. Lesz
majd ott sírás és fogcsikorgatás!”
Ezután Jézus így szólt a
századoshoz: „Menj, és legyen úgy,
ahogyan hitted.” És meggyógyult a
gyermek abban az órában.*

- 21 Jézus! ha méltatlan szivem
Hajlékodnak választod
S felségednek templomául
Felszenteli malasztod:
Bűnös lelkem betegségét
Gyógyítsa meg kegyelmed,
S nem halok meg ha Te bennem
És én élek Tebenned.

22 **Vizkereszt után IV Vas.**

Genezaret csendes taván
Nyugodtan lejt a sarka;
Benne Jézus s a buzgó nép,
Mely szent tanát hallgatja,
De egyszerre vihar támad,
Vad hullámok verődnek,

Dominica IV. post Epiphaniam.

Matth. 8. c.

In illo tempore: Ascendente Jesu in
naviculam, secuti sunt eum discipuli
ejus: et ecce motus magnus factus est
in mari etc.

Mt 8,23–27

Szivszakasztó csatája kel
A szelek és vizeknek.

A sajka csaknem elmerül
A vész között úgy inog:
Nyugszik Jézus – tanítványit
Oh mint gyötrik a kinok!
„Kelj fel Uram mert elveszünk”
Mindnyájan így esengnek:
„Miért félték!” feddé őket
S parancsolt a szeleknek.

- 23 A bámuló népnek ajkán
Nincs vége a sok szónak:
„Ki ez – kinek szavára a
Szél, s vizek is hajlanak?”
Jézus kiben horgonyt talál
Veszély közt a reménység:
Benne bizzál ha körülvesz
Kisértet – keserűség.

Szenvedésednek tengerén
Vezéred a hit légyen:
Hitedhez végig hű maradj,
S győzesz minden veszélyben
Oh nem temet habok alá
A vész árja bármi nagy;
Hívd Jézusod és kezétől
Mindörökre védve vagy!

- 24 Ha őt nyugodni sejténéd
S örvénybe vész sodorna:
Ezzel csak próba-kőre tesz
Atyáskodó hű gondja,

[Abban az időben Jézus]
*beszállt a bárkába, követték őt a
tanítványai. És íme, olyan nagy
vihar támadt a tengeren, hogy a
bárkát elborították a hullámok.
Ő pedig aludt. Odajöttek és
felkeltették: „Uram, ments
meg, elveszünk!” Ő azt mondta
nekik: „Miért vagytok gyávák, ti
kishitűek?” Majd fölkel, rászólt
a szelekre és a tengerre, s nagy
csendesség lett.*

*Az emberek pedig elcsodálkoztak
és így szóltak: „Kicsoda ez,
hogy még a szelek és a tenger is
engedelmeskednek neki?”*

Erőn túl senkit nem kísért
Határt már istensége;
Nehogy diadalát nyerje
Lelkünknek ellensége.

25 **Vízkereszt után V Vas.**

A cselédes jámbor ember
Búzáat vetett földjébe,
S midőn aludt ellensége
Konkolyt hintett közéje.
Amint kikelt a tiszta mag
S ígére bő aratást:
Kitetszék úgy a konkoly is
Mutatva gazdag hajtást.

„Uram nem jó magot vetél
Mert konkolyos vetésed:
Ha akarod kitépjük mind,
Miként dolgunk intézed.”
„Ne bántsátok aratásig
Majd akkor a hű szolgák;
A konkolyt mint tűzre vetik,
S buzám csűrömbe hordják.

Dominica V. post Epiphaniam.

Matth. 13. c.

In illo tempore: Dixit Jesus turbis
parabolum hanc: Simile factum
est regnum cœlorum homini, qui
seminavit bonum semen in agro
suo etc.

Mt 13,24b–30

[Abban az időben Jézus ezt
a példabeszédet mondta a
sokaságnak:] „*Hasonlít a
mennyeik országa egy emberhez,
aki jó magot vetett szántóföldjébe.
Amíg aludtak az emberek, eljött
az ellensége, konkolyt vetett a
búza közé és elment. Amikor
kisarjadt a gabona és kalászba
szökökent, előtűnt a konkoly is.*

*Odamentek a szolgák a gazdához
és azt mondták neki: »Uram!
Ugye, te jó magot vetettél a
szántóföldedbe? Honnan van
hát benne a konkoly?« Azt
felelte nekik: »Ellenséges ember
cselekedte ezt.« A szolgák erre
megkérdezték tőle: »Akarod-e,*

*hogy elmenjünk és kiszedjük
belőle?» Ő Azonban azt felelte:
»Nem, nehogy a konkolyt
kiszedve kitépjétek vele együtt a
búzát is. Hagyjátok együtt felnőni
mindkettőt az aratásig. Aratáskor
majd megmondom az aratóknak:
Gyűjtsétek először össze a konkolyt
és kössétek kékébe, hogy elégessék.
A búzát pedig gyűjtsétek össze
magtáramba.«”*

26 Isten színt ily kegyes atya
Hosszan vár a gonoszra:
Időt ad a megtérésre
Sőt szent kegyét is osztja.
Nem veszi el, mert óhajtja,
Hogy a bűnös megtérjen,
S vigadozván a szentekkel
Imádja Őt az égben.

Szülők reátok van bízva
Magzatjaitok üdve:
Vigyázzatok nehogy őket
A konkoly körülőzze.
Korán irtsátok keblökből
A halálos bűn növényt;
Példáitok jelöljék ki
Előttök a jó ösvényt.

27 Uram! minthogy a búza mag
Tanítmányod példázza;
S mivel tudjuk, hogy a konkoly
A kárhozat bűnfája:

Szent kegyelmed szivünk földjét
A konkolytól tisztítsa;
S szerelmed égi csűrődön
Lelkünket boldogítsa.

28 **Vízkereszt után VI Vas.**

Az Úr Jézus mai napon
Nekünk szép két példát hoz:
Mennyországot hasonlítván
A mustármag – s kovászhoz.
„Kicsiny – úgymond – a
mustármag,
De ha lombos fává nő,
Fészkelni és lakni rajta
A sok égi madár jó.”

Kovászhoz is hasonlítja
Jézus a mennyországot;
Melyet magasztos felséggel
Ekképpen magyarázott
„Parányi – úgymond – a kovász,
De liszt közé vegyítve
A nagytömegű lisztnek is
Savanyú lesz az ize.”

Dominica VI. post Epiphaniam.

Matth. 13. d.

In illo tempore: Dixit Jesus turbis
parabulam hanc: Simile est regnum
caelorum grano sinapis, quod
accipiens homo seminavit etc.

Mt 13,31–35

[Abban az időben Jézus ezt
a példabeszédet mondta a
sokaságnak:] *„Hasonló a mennyek
országa a mustármaghoz, amelyet
egy ember megfogott, és elvetett a
szántóföldjébe. Ez kisebb ugyan
minden magnál, de amikor felnő,
nagyobb lesz más veteményeknél.
Fa lesz belőle, úgyhogy jönnek
az ég madarai, és ágai közt
fészkelnek.*

Azután egy másik példabeszédet
mondott nekik: *„Hasonló a
mennyek országa a kovászhoz,
amelyet egy asszony megfogott,
és belekeverte három merőnyi
lisztbe, amíg meg nem kelt az
egész.*

Mindezeket Jézus példabeszé-
dekben mondta el a tömegnek.

Példabeszéd nélkül semmit
sem mondott nekik, hogy
beteljesedjék, amit a próféta
mondott: »Példabeszédekre
nyitom ajkamat, kijelentem
a világ alapítása óta elrejtett
dolgokat.«

29 A mustármag jelenti még
Jézus igaz egyházát:
Melyet kőszálra épített,
S melyért mondá imáját.
Kicsiny vilt [?] ennek kezdete
Tanítványi képezék;
Es már az egész világ
Áldja benne Istenét.

A szelidség áldott fáján
Tenyésznek az erények;
Ezek közül az alázat
Alapja életének.
E' szenttőből dúsan hajtnak
A többi erény ágak;
Melyek gyümölcseit termik
A lelki boldogságnak.

30 Úr testét jelzi a kovász
Mert vétele szentesít:
Legyőzni a vétkes ingert
Kegyelmével lelkesít.
Óh Isten égi szerelme
Óh angyali eledel!
Erősíts a nehéz órán
Ha ajkunk végsőt lehel.

31 Hetvened Vasárnap.

Cselédes emberről hangzik
Üdvözítőnk igéje;
A ki korán munkásokat
Küldött a szőlőjébe.
Díjj fejében mindegyékkel
Egy denárban alkudott
S a munkás nép késő estig
Szorgalommal dolgozott.

Kiméne még nap közben is
Munkásokat keresni
És talált több hivalkodót
Dologtalan heverni.
„Mit álltok itt tunyán? szolt ő
Szőlősömbe menjetek,
S munkátok után megadom
Kérdemelt béretek.”

- 32 Alkonyatkor mindenkinek
Az egy denárt kiosztá:
De egyik a végsők ellen
Irigységét suttogá.

Dominica in Septuagesima.

Matth. 20.

In illo tempore: Dixit Jesus
discipulis suis parabolam hanc:
Simile est regnum caelorum homini
patrifamilias, qui exiit primo mane
conducere operarios in vineam
suam etc.

Mt 20,1–16

[Abban az időben Jézus ezt
a példabeszédet mondta
tanítványainak:]

„Hasonló a mennyek országa a
házigazdához, aki korán reggel
kiment munkásokat fogni a
szőlőjébe. Amikor a harmadik óra
körül is kiment, látott másokat
ott ácsorogni tétlenül a piactéren.
Azt mondta nekik: »Menjetek
ki ti is a szőlőbe, és ami igazságos,
megadom nektek.« Azok
elmentek. Azután a hatodik és
a kilencedik óra körül kiment és
megint talált ott ácsorgókat, azt
mondta nekik: »Miért álltok itt
egész nap tétlenül?« Azt felelték
neki: »Mert senki sem fogadott
fel minket.« Erre azt mondta
nekik: »Menjetek ki ti is a
szőlőbe.«

*Amikor beesteledett, a szőlő ura
így szolt intézőjéhez: »Hívd a
munkásokat, és oszd ki nekik a
bérüket, kezdve az utolsóktól*

De mondá a szőlős-ember
 „Alkud szerint ez illet;
 Amint tetszik ekként osztom
 Kinek kinek enyémet.”

Szőllőskert az egyház földje:
 Abban Urunk az Isten;
 Hivott munkás minden lélek
 Kik művelik azt hiven.
 Jámbor szolgálatunk pénze:
 A mennyei boldogság
 Melyet fáradságunk után
 Üdvös halálunkkor ad.

az elsőig.« Jöttek azok, akik a tizenegyedik óra körül kezdtek, és kaptak egy-egy denárt. *Mikor az elsők sorra kerültek, azt gondolták, hogy többet kapnak, de ők is csak egy-egy dénárt kaptak. Amikor megkapták, zúgolódni kezdtek a gazda ellen:* »Ezek az utolsók csak egy órát dolgoztak, és egyformán kezelted őket velünk, akik viseltük a nap terhét és hevét.« Ő azonban így válaszolt az egyiküknek: »Barátom! *Nem vagyok hozzád igazságtalan. Nem egy dénárban egyeztél meg velem? Fogd, ami a tiéd, és menj! Én ennek az utolsónak is annyit akarok adni, mint neked. Vagy nem szabad azt tennem az enyémmel, amit akarok? Rossz szemmel nézed talán, hogy én jó vagyok?«* Így lesznek az utolsókból elsők és az elsőkből utolsók. [Mt 22,14] Sokan vannak a meghívottak, de kevesen a választottak.”

33 Ki meggondolja mily dicső
 A jutalom nagysága!
 Az e világ minden kincsét
 Hiúságnak találja.
 Engedd óh mennyei Felség!
 Hogy szőlőd úgy műveljük:

Miszerint e megígért bért
Éltünk végén elnyerjük.

34 Hatvanad Vas.

Urunk igéjét hallgatni
Jertek ti keresztények;
S figyeljetek buzgó szívvel
Hogy azt jól megértsetek:
A magvető a mint vetett
Sok magja utra esék;
S eltapodták, vagy az égnek
Madarai főlevék.

Sok a kopár kőre hullott.
Amint kinőtt elszáradt;
Mert életnedv táplálékul
Gyökerére nem áradt.
Sok a tövis közé esvén
Magja meg nem érhetett,
De a mely jó földbe hullott
Száz gyümölcessel fizetett.

Dominica in Sexagesima.

Luc. 8.

In illo tempore: Cum turba plurima
convenirent, et de civitatibus
properarent ad Jesum, dixit per
similitudinem: Exiit, qui seminat,
seminare etc.

Lk 8,4–15

Abban az időben nagy tömeg
gyűlt egybe, és a városokból
özönlöttek Jézushoz. Ő a
következőket mondta:

*„Kiment a magvető magot vetni.
Amint vetett, az egyik mag az
útfélre esett. Ezt eltaposták, és
az ég madarai felszedegették. A
másik sziklára esett. Ez kikelt, de
aztán elszáradt, mert nem volt
nedvessége. A másik a tövisek közé
esett. A tövisek is felnöttek vele,
és elfojtották. De egy másik a jó
földbe esett. Kikelt és százszoros
termést hozott.”* Amikor ezt
elmondta, felkiáltott: „Akinek
van füle a hallásra, hallja meg!”
Tanítványai megkérdezték őt,
hogy mit jelent ez a példabeszéd.
Ő ezt mondta nekik: „Nektek
adatott, hogy megismerjétek Isten
országának titkait, másoknak

35 A mag Istennek ígéje
 S a jó föld – minden lélek;
 Kik százszoros kalászt hoznak
 Az erény Istenének.
 Az út és a tövis alatt
 Értetnek a gonoszok;
 Kiknél az üdvnek ígéje
 Halál-árnyban nyomorog.

Jézus! hogy szent igéd magja
 Mindig jó földbe hulljon,
 S aratáskor – világ végén
 Gazdag gyümölcsöt hozzon:
 Hányd a követ, irtsd a tövist
 Sziveinknek földjéről;
 Gyönyör miatt ne essék el
 Lelkünk szent Istenétől.

36 Ötvened Vas.

Bús szenvedése közelge
 A megváló Istennek:
 Miért Ő, és tanítványi
 Jeruzsálembé mennek.
 A látnokok megjósolák
 Az Isten szent Fiáról:
 Hogy a végén sokat szenved
 A durva zsidóságtól.

csak példabeszédekben, hogy nézvéen ne lássanak és hallván ne értsenek.”

Ez tehát a példabeszéd: *A mag Isten ígéje. Az útfélre hullott magok azok, akik hallgatják, de azután eljön az ördög, és kiveszi az igét szívükből, nehogy higgyenek és üdvözüljenek. A kösziklára hullott magok azok, akik, amikor hallják, örömmel fogadják az igét, de nincs gyökerük; egy ideig hisznek, a kísértés idején azonban elpártolnak. A tövisek közé hullott magok azok, akik hallgatják, de az élet gondjai, gazdagsága és gyönyörúségei később elfojtják bennük az igét, és gyümölcsöt nem teremnek. Amelyik pedig jó földbe esett, azokat jelenti, akik tiszta és jó szívvel hallgatják az igét, megtartják, és gyümölcsöt hoznak állhatatosan.*

Dominica in Quinquagesima.

Luc. 18. f.

In illo tempore: Assumpsit
 Jesus duodecim, et ait illis: Ecce
 ascendimus Jerosolymam, et
 consummabuntur omnia, quæ
 scripta sunt etc.

Lk 18,31–43

Akkor Jézus maga mellé vette

A pogány nép kigúnyolja
 Köp szentséges arcára;
 S kemény ostor-csapás után
 Halálát is kívánja;
 De harmad-nap dicsőséggel
 Kősírhából feltámad:
 Diadalt ül mint győztese
 Az ördögnek s halálnak.

a tizenkettőt, és azt mondta nekik: „Íme, most fölmegyünk Jeruzsálembe, és beteljesedik mindaz, amit a próféták az Emberfiáról megírtak. A pogányok kezébe adják, kigúnyolják, meggyalázzák és leköpdösik; aztán megostorozzák, megölik, de harmadnapra feltámad.” Ők azonban semmit sem értettek ebből. Rejtve maradt előttük ez a beszéd, és nem értették a mondottakat.

- 37 Útközben Őt Jerikónál
 Egy vak imádva kérte;
 Ki az ott átmenő népnek
 Adományából éle.
 „Jézus Dávid fia – mondván
 Add vissza szemem fényét”:
 Mit megnyervén magasztalá
 Jóságát s erősségét.

Történt pedig, hogy amikor Jerikóhoz közeledett, egy vak ült az út szélén és kéregetett. Amikor hallotta az elvonuló tömeget, megkérdezte, hogy mi az. Megmondták neki, hogy a Názáreti Jézus megy arra. Erre felkiáltott: „Jézus, Dávid fia! Könyörülj rajtam!” Erre Jézus megállt, és megparancsolta, hogy vezessék őt hozzá. Amikor odaért, megkérdezte tőle: „Mit akarsz, mit cselekedjek veled?” Az így szólt: „Uram! Hogy lássak!” Jézus azt mondta neki: „Láss! A hited megmentett téged.” Azonnal látott is, és követte őt, Istent magasztalva. Erre az egész tömeg, amely ezt látta, dicsőítette Istent.

Óh mennyi vak van közöttünk
 A farsangnak idején,
 Kik minden félelem nélkül
 Járnak a bűn mezején.
 Halálos bünt követnek el,
 Mely a pokolra vezet;
 A test vigad a lélek sir, –
 – Oh siralmas élvezet.

- 38 Oh isteni Üdvözítő
 Űzd el elménk homályát!

S szent kegyelme hintse reánk
Az égi hit világát:
Hogy a mikor szivünk telik
Az élet örömeivel,
Lelkünket ne mocskoljuk be
Soha a bün szennyével.

A böjti sz. napok alatt
[kottázva, ld. köv. old.]

39 **Nagyböjtre**

A böjti szent napok alatt,
Midőn a zaj s világ hallgat;
Letépvé bününk bilincset
Keressük üdvünknek kincsét;
A csalfa édes kéj-gyönyört,
Mely bünbe annyiszor gyötört,
Kerüljük
S tekintsük:
Az erények tükörét
Üdvösségünk keresztjét.

A földbe Jézus szerelme
Oh bünös érted vért ejte;
Az olajfák sziklás ormán
Keseregven és bánkódván!
Mégis hideg bünös kebled,
Midőn megváltó Istened

40 Leborul;
S hogy jobbulj;
Szentséges vére árja
A pokoltól megváltá.

Fához köté a zsidóság,
Hogy őt megostorozhassák;
Tövissel megkoronázták,
Zsidókirálynak gúnyolták;
Nem volt semmi épség rajta
Teste véres sebbel rakva
Oh látod
Meváltód
Milyen sok kint szenvedett,
Hogy megnyerjed üdvedet.

41 Miként Izsák panasz nélkül
Tűrt mindent hiveség jeléül;
Úr Jézus! nehéz keresztfád
Te is akképpen hordozád!
Be szép példát adtál nekünk,
Hogy békén hordjuk
keresztünk
Tűrésnek,
Inségnek,
Melyet az ég ránk mére
Menyország lesz a bére.

Sion lányai jöjjetek
S záporkint hulljon könnyetek!
Mert sok bűnötök szegezte
Meváltónkat a keresztre
S mivel hitünk keresztfáján
Váltságunkért vérét ontván
Szánjátok
S mondjátok.

Áldj meg oh szent Jegyesem,
S többé soh'sem vétkezem.

42 Bőjt I Vas.

Jézus a puszta csendjében
Negyven napig böjtöle
Mielőtt a tanításnak
Munkájához kezdene
S miként az üdvirat mondja:
„Megéhezek azután”
Miért kísérteni merte
A roszt lélek, a sátán.

Ha Isten fia vagy – mondá
Hogy elűzzed éhedet,
Változtassa át kenyérré
Igéd ezen köveket
De Jézus szólt: „nem a kenyér
Egyedül az éltető,
Hanem minden üdvös ige
Mi Isten szájából jő.”

43 Ekkor Jézust a kísértő
A szent városba vivé
S ott a legmagasb toronynak
Tetejére helyezé
„Ha Isten egyszülöttje vagy
Bocsásd alá magadat;”
De szólt Jézus: „Írva nagyon
Ne kísértsetd Uradat!”

**Dominica Prima in
Quadragesima.**

Matth. 4.

In illo tempore: Ductus est Jesus in
desertum a Spiritu, ut tentaretur
a diabolo. Et cum jejunasset
quadraginta diebus etc.

Mt. 4,1–11

*Abban az időben a Lélek
elvezette Jézust a pusztába, hogy
megkísértse az ördög. Miután
negyven nap és negyven éjjel
böjtölt, végül megéhezett. Odajött
hozzá a kísértő és ezt mondta
neki: „Ha Isten fia vagy, mondd
hogy ezek a kövek legyenek
kenyérré.” De ő ezt válaszolta:
„Írva van: »Nem csak kenyérral
él az ember, hanem minden
igével, amely az Isten szájából
származik.«”*

*Akkor magával vitte az ördög
a szent városba, odaállította a
templom ormára és azt mondta
neki: „Ha Isten fia vagy, vesd
le magadat! Mert írva van:
»Angyalainak parancsolt felőled:
kezükön hordoznak téged, hogy
kőbe ne üssed lábadat.«” Jézus
azt mondta neki: „Az is írva*

Borulj le hát – és tied lesz
Minden gyönyör s a világ;
„Távozz tőlem, írva vagyon
Hogy istenedet imádd.”
A sátán ekkor elhagyá
S mennyből zengett az ének:
Szolgálatára angyalok
Énekelve jövének.

*van: »Ne kísértsd az Urat,
Istenedet.«*

*Azután magával vitte őt az
ördög egy igen magas hegyre.
Megmutatta neki a világ összes
országát és azok dicsőségét, majd
azt mondta neki: „Ezeket mind
neked adom, ha leborulva imádsz
engem.” Jézus azt felelte neki:
„Távozz, Sátán! Mert írva van:
»Uradat, Istenedet imádd, és csak
neki szolgálj.«” Akkor elhagyta őt
az ördög, és íme, angyalok jöttek
hozzá és szolgáltak neki.*

44 Mi is hogy őt legyőzhessük
A kísértet idején,
A küzdésben legyen szemünk
Üdvöztőnk keresztjén.
Téged kérünk édes Jézus:
Vezérelj szándékunkat;
S szent kegyelmed erősítse
A mi gyenge voltunkat.

45 **Böjt II. Vasárnap.**

A Tábó-hegy magaslatán
Körben állt négy jövevény;
Tanítványok között Jézus,
A dics köznek közepén.
Körülnézett s előzönlé
A dicsőség sugára:
Ruhája mint a hó fehér,

Dominica II. in Quadragesima.
Matth. 17.

In illo tempore: Assumpsit Jesus
Petrum, et Jacobum, et Joannem
fratrem ejus, et duxit illos in
montem excelsum seorsum etc.

Mt 17,1–9

Abban az időben Jézus maga

S napként ragyog orcája.

Mózes és Illés látnokok
Jézus körébe szálltak;
De a beszéd után ismét
Eltűntek mint az árnyak.
Szent Péter – kit az égi fény
Fensége elvarázsolt –
Igy szólt: „Uram ha akarod,
Készítünk három sátorot.”

46 S hogy a Tábor-hegy ünnepe
Dicsőbb s fenségesb légyen;
Biborfényű nyilást láttak
A szép felhőtlen égen.
Miközben a megnyílt menyből
E szó hangzot hozzájuk:
„Ez az én szerelmes fiam”
Óh ötet hallgassátok!

Ha bősziült szenvedélyeink
A bűnörvénybe húznak;
S szívünk szerelme s érzete
Jézus iránt fásulnak:
Akkor megváltó Istenünk
Ha bűnös lelkünk éhez
Vezesd bűnbánó lelkünket
A törelem¹⁷ székéhez.

mellé vette Pétert, Jakabot és
Jánost, a testvérét, és fölvitte
őket külön egy magas hegyre,
és színében elváltozott előttük.
*Ragyogott az arca, mint a nap, a
ruhái pedig fehérek lettek, mint a
napsugár. És íme, megjelent nekik
Mózes és Illés, s beszélgettek vele.
Péter ekkor azt mondta Jézusnak:
„Uram, jó nekünk itt lenni! Ha
akarod, csinállok itt három sátrat,
neked egyet, Mózesnek egyet és
Illésnek egyet.”*

*Még beszélt, amikor íme, fényes
felhő árnyékolta be őket, s a
felhőből egy hang szólt: „Ez az én
szeretett Fiam, akiben kedvem
telik, őt hallgassátok!”* Ennek
hallatán a tanítványok arcra
borultak és igen megijedtek. Jézus
odament, megérintette őket és azt
mondta nekik: „Keljetek föl, és
ne féljete!” Amikor fölemelték a
szemüket, senkit sem láttak, csak
Jézust egymagát. Amint lejöttek
a hegyről, Jézus megparancsolta
nekik: „Senkinek se beszéljete
a látomásról, amíg az Emberfia a
halálból fel nem támad.”

¹⁷ A „törelem” szó nincs átjavítva, alatta utólagos ceruzabeírás: „ü (?)”. Valószínű, hogy a korrektor elbizonytalanodott közben, hogy vajon töreldmességről avagy türelmességről lehet-e szó, azaz elírás történt-e vagy sem.

47 Minthogy Atyád akarata
 Hogy halgassuk igédet;
 Küldjön malasztod fénysugárt,
 Hogy megtartsuk törvényed.
 S ha testünk porba vissza hull
 Szent véred drága ára,
 Vezesse lelkünk az égi
 Tábor hegynek ormára.

48 **Böjt III Vas.**

Buzgó szívvel áldjuk Jézus
 Mindenható hatalmát;
 Mert csodássan meggyógyítá
 Egy ördögös fájdalmát.
 Nem hittek az írástudók
 Csodájának, mit művelt;
 Istensége pecsétjéül
 Ohajtának égi jelt.

Jézus látván irigyei
 Káromló gondolatját;
 Példázatban mutatá meg
 Undok vétkök nagy voltát.
 „Hatalmas – ugymond – az
 ördög
 Ha a lelket megszállja;
 S csak Isten mentheti meg azt,
 S irgalmának jósága.”

Dominica III. in Quadragesima.

Luc. 11. b.

In illo tempore: Erat Jesus ejiciens
 dæmonium, et illud erat mutum. Et
 cum eiecisset dæmonium, locutus est
 mutus etc.

Lk 11,14–28

*Abban az időben Jézus kiűzött
 egy ördögöt, amely néma volt.
 Amikor az ördög kiment, a
 néma megszólalt, a tömeg pedig
 elcsodálkozott. De közülük
 néhányan így szóltak: „Az
 ördögök fejedelme, Belzebub által
 űzi ki az ördögöket.” Mások pedig
 égi jelet kértek tőle, hogy kísértésék.
 Ő azonban látta gondolataikat,
 és ezt mondta nekik: „Minden
 ország, amely önmagával
 meghasonlott, elpusztul, és ház
 házra omlik. Ha tehát a sátán
 meghasonlott önmagával, hogyan
 állhat fenn az ő országa? Azt
 mondjátok, hogy én Belzebub*

által űzöm ki az ördögöket. De ha én Belzebub által űzöm ki az ördögöket, a ti fiaitok ki által űzik ki? Ők lesznek tehát a ti bíráitok. De ha én Isten ujjával űzöm ki az ördögöket, biztosan elérkezett hozzátok az Isten országa. Amikor az erős fegyverrel őrzi a házát, biztonságban van a vagyona. De ha nála erősebb jön, legyőzi őt, elveszi összes fegyverzetét, amelyben bízott, és elosztja zsákmányát. Aki nincs velem, ellenem van, s aki nem gyűjt velem, az szétszór.

49 Ha ismét győzhet az ördög
A már megtért lelkeken:
Nem egyedül hanem más hétt
Gonoszabbal megjelen.
Miért azon ember sorsa
Rosszabb mint volt az előtt;
És óh mégis annyi lelken
Könnyű szerrel vesz erőt.

Kik elpalástolják a bűnt
Hűn hirdetjük ezeknek:
Miként az ördögös néma
Ép olyanokká lesznek.
Nyelvét a sátán leköti
Nehogy bűnét bevallja;
S szégyenpirt fest képére, hogy
Gyónásában megcsalja.

Mikor *a tisztátalan lélek*
kimegy az emberből, víz nélküli
helyeken jár, és nyugalmat
keres; mivel azonban nem
talál, így szól: »Visszatérek
házamba, ahonnan kijöttem.«
Amikor megérkezik, kisöpörve
találja azt és fölékesítve. Akkor
elmege, *magához vesz hét más
lelket, magánál gonoszabbakat,
bemennek, és ott laknak. Annak
az embernek az utóbbi állapota
pedig rosszabb lesz az előzőnél.*”
Történt pedig, hogy amikor
ezeket mondta, a tömegből
fölkialtott egy asszony: „Boldog
a méh, amely hordozott, és az
emlők, amelyeket szoptál!” Erre

50 Óh hát türelmes lélekkel
Gyónjuk meg vétkeinket;
S szent buzgalommal törjük szét
Bűnös bilincseinket!
Te védj azért minket Jézus
Nehogy győzzön lelkünkön;
S reánk győzelmi koszorút
A te szent kezed tűzzön.

51 **Böjt IV Vasárnap**

Óh éhezőknek Istene!
Ki táplálad a népet:
A pusztában megszánva őt
Az éhségtől megvédted.
Az üdvirat tanítja ma
Ez irgalmad s jóságod;
Mert ötezer – halt volna meg,
Ha éhen elbocsátod.

Öt árpa kenyér s két halból
Állt mindössze az étel;
Jézus ezeket áldá meg
Csodatevő igével.
S midőn leült a sokaság
És étel után vártak;
Kinek kinek annyi jutott
Amennyit csak kívántak.

ő azt mondta: „Inkább azok
a boldogok, akik Isten szavát
hallgatják, és megtartják azt!”

Dominica IV. in Quadragesima.

Joann. 6.

In illo tempore: Abiit Jesus trans
mare Galilææ, quod est Tiberiadis:
et sequebatur eum multitudo magna,
quia videbant signa etc.

Jn 6,1–15

Abban az időben Jézus Galilea,
azaz Tibériás tengerén túlra
ment. Nagy sokaság követte
őt, mert látták a csodajeleket,
amelyeket a betegeken művelt.
Jézus fölment a hegyre, és leült
ott tanítványaival. Közel volt a
Húsvét, a zsidók ünnepe. Amikor
Jézus fölemelte szemét és látta,
hogy nagy sokaság közeledik
hozzá, megkérdezte Fülöptől:
„Honnan veszünk kenyeret,
hogy ehessenek?” Ezt pedig azért
mondta, hogy próbára tegye

52 E csodás vendégség után
Földön maradt sok morzsa;
Melyel tizenkét kosár telt
Nehogy vesszen a porba.
Látván a nép e nagy csodát
Jézust látnoknak mondja,
S hálából királyá tenni
Volt közös és főgondja.

Ti is hivek ha szükségben
Várjátok segedelmét;
Ő benne bizzatok s buzgón
Kérjétek szent kegyelmét.
Ha az égi madaraknak
Megadja az élelmet;

őt, mert ő maga tudta, mit akar
tenni. Fülöp azt felelte neki:
„Kétszáz dénár árú kenyér sem
elég nekik, hogy mindegyiknek
csak valami kevés jusson.” A
tanítványok egyike, András,
Simon Péter testvére így szólt:
„Van itt egy fiú, akinek van *öt*
árpakenyere és két hala. De mi
az ennyinek?” Jézus erre azt
mondta: „Telepítsetek le az
embereket!” Sok fű volt azon
a helyen. Letelepdedtek tehát;
a férfiak szám szerint mintegy
ötezen voltak. Jézus pedig fogta
a kenyereket, hálát adott, és
szétoosztotta a letelepülteknek.
Ugyanígy a halakból is adott,
amennyit akartak.

Miután jóllaktak, azt mondta
tanítványainak: „Szedjétek föl
a megmaradt darabokat, hogy
semmi el ne vesszen!” Összeszedték
tehát, és az öt árpakenyér
darabjaiból, ami megmaradt az
étkezők után, tizenkét kosarat
töltöttek meg. Az emberek pedig,
látva a csodajeleket, amelyet művelt,
azt mondták: „Bizonyára ez az
a próféta, aki eljön a világra!”
Amikor Jézus észrevette, hogy
arra készülnek, hogy megragadják
és királlyá tegyék, ismét

Felőlünk is gondoskodik
Mert jobban szeret minket.

visszavonult a hegyre, egészen
egyedül.

53 Óh megváltónk oltárodnál
Téged imára kérünk!
Add meg a mi kenyерünket,
S a mire van szükségünk.
Hiveidnek lelki éhét
Vegye el a szent kenyér,
És oltsa el szomjúságát
A kiontott drága vér.

54 **Böjt V Vas.**

Ma haljuk, hogy az igazság,
S a legszentebb akarat;
Jutalmául a világtól
Sokszor bántást s gúnyt arat.
Hallá a nép a szent ígét
Úr Jézusnak ajkáról
Mégis bűnről vádolta őt
S tiszta hírében gázolt.

„Ki mennyei tanítmányom
Megtartja – ugymond, Jézus –
Nem fog meghalni legyen bár
Dúsgazdag avagy koldús.
Ábrám is halál előtt
Engemet már meglátott;
Mert ő s a többi jámborok
Várták a szent váltságot.”

Dominica de Passione

Joann. 8. f.

In illo tempore: Dicebat Jesus turbis
Judæorum: Quis ex vobis arguet me
de peccato? etc.

Jn 8,46–59

[Abban az időben Jézus így szólt
a zsidó tömeghez:] „*Ki vádolhat
engem közületek bűnnel?* Ha
igazságot mondok nektek, miért
nem hisztek nekem? Aki Istentől
van, Isten ígét hallgatja. Ti azért
nem hallgatjátok, mert nem
vagytok Istentől.” A zsidók azt
felelték: „Vajon nem helyesen
mondjuk, hogy szamaritánus
vagy és ördögöd van?” Jézus azt
felelte: „Nincs nekem ördögöm,
csak tisztelem Atyámat, és ti
gyalázattal illettek engem. Én
azonban nem keresem a magam
dicsőségét; van, aki keresi

■ ■

azt, és ítéletet mond. Bizony, bizony, mondom nektek: *Aki tanításomat megtartja, halált nem lát sohasem.*” Azt mondták erre a zsidók: „Most ismertük meg, hogy ördögöd van. *Ábrahám meghalt, a próféták is,* és te azt mondod: »Ha valaki a tanításomat megtartja, nem ízleli meg a halált sohasem.« Nagyobb vagy talán Ábrahám atyánknál, aki meghalt? A próféták is meghaltak. Mivé teszed magad?” Jézus azt felelte: „Ha én dicsőítem magamat, akkor az én dicsőségem semmi. Atyám az, aki megdicsőít engem, akiről ti azt mondjátok: »Istenünk«, pedig nem ismeritek őt. Én azonban ismerem. Ha azt mondanám, hogy nem ismerem őt, hozzátok hasonló hazug lennék. De én ismerem őt, és a tanítását megtartom. *Ábrahám, a ti atyátok, ujjongott, hogy láthatja az én napomat. Láttá, és örvendezett.*” A zsidók erre azt mondták neki: „Még ötven esztendőös sem vagy, és láttad Ábrahámot?” Jézus azt felelte nekik: „Bizony, bizony, mondom nektek: Mielőtt Ábrahám lett volna, én vagyok.”

55 Amint Jézus kimondá ezt
A zsidóság felkele;
S nagy lárma között harsogá:
„Hogy az ördög van vele.”
S ami még vétkesebb vala
Köveket is hozának;
Hogy szent fejére dobálják
Az Isten egy fiának.

*Ekkor köveket ragadtak, hogy
megkövezzék. De Jézus elrejtőzött,
és kiment a templomból.*

De leküzdé diadallal
Az ellene kellett népet
Midön előlük elrejtve
A templomból kilépet.
Add, hogy mi is békén tőrjünk,
Ha rosz nyelvek bántanak;
S hozzád futva oltalomra
Találjunk szárnyad alatt.

56 Engedd mikép még abban is
Utánozhassunk Téged:
Hogy éretted megvethessük
A hiú dicsősséget:
Hogy szívünk ne óhajtson mást
Óh mennyei szent Fölség!
Csakhogy neked Istenünknek
Legyen áldás dicsősség.

57 **Böjt VI. virág. Vas.**

Jézus a szenvedés előtt
Jeruzsálembe méne:
Hogy isteni munkáját, a
Meváltást végezné be,

Dominica in Palmis
Matth. 21.

In illo tempore: Cum
appropinquasset Jesus Jerosolymis,
et venisset Bethphage ad montem
Oliveti: tunc misit duos discipulos
suos etc.

Kettőt tanítványi közül
Beküldte ez ígével:
Hogy az ott talált szamarat
Vezessék ki vemhével.

Teljesedni kezdett akkor
Mít a látnok jövendölt:
„Hogy a halála előtt Jézus
Fényes dicsőséget ölt.”
Örülj tehát Sion lánya,
És zengje kiáltásod;
Hogy ki hozzád számaron jó
Szelid nyájas királyod.

58 Úr Jézus elé sietett
Sionnak minden népe;
S ruha-virág s pálmával lett
Hintve Jézus ösvénye.
S örömkialtásban hangzék
A lelkesült szó-özön:
„Hozsanna Dávid fiának
S áldott ki az Úrban jön.”

Uram a bűn bilincsei
Meggötve tartják szívem;
Oh add kegyelmed! s
Törvényed

Mt 21,1–9a

Abban az időben, már éppen Jeruzsálem közelében jártak és odaértek Betfagéhoz az Olajfák hegyén, Jézus előre küldött két tanítványt. Azt mondta nekik: „Menjete be az elöttetek lévő faluba. Mindjárt találni fogtok egy szamarat megkötve, és vele egy csikót; oldjátok el, és vezessétek ide hozzám. Ha pedig valaki szólna valamit, mondjátok, hogy az Úrnak van rájuk szüksége, és azonnal el fogja engedni őket. Ez pedig azért történt, hogy beteljesedjék az ige, amit a próféta mondott: »Mondjátok Sion leányának: Íme, királyod jön hozzád; szelíd ő, s számárbáton ül, számárcsikón, teherhordó állat fián.«”

A tanítványok elmentek és megtették, amit Jézus parancsolt nekik. Odavezették a szamarat és a csikót, rájuk tették ruháikat, ő pedig felült rájuk. A hatalmas tömeg pedig leterítette ruháit az útra, mások meg ágakat vagdostak a fákról és az útra szórták. A tömeg, amely előtte ment és akik követték, így kiáltoztak: „Hozsanna Dávid fiának! Áldott, aki az Úr nevében jön!”

Hiven beteljesitem.
Óh mossa tiszta fehérré
Szegény bűnös lelkemet!
Hogy a dicsőült szentekkel
Méltón áldjam nevedet.

- 59 S ha oltárodhoz Istenem
Könyörögve térdelek;
Szent tested vételésben ott
Örömmim végtelenek.
Mert téged áldva magasztal
Örvendező víg lelkem;
S örök szerelmedben Jézus
Zengem hála énekem.

60 **Husvét utáni Vasárnapok.**

61 **Husvét után I Vas.**

Dicső feltámadás után
Ragyogva égi fénytől;
Jézus övéihez így szól
Szent lelkének mélyéből:
„Békesség nektek s nézzétek
Oldalamat és kezem;
Ezekből ontám népemért
Szent vérem a kereszten.”

Amint engem küldött Atyám
Én is küldlek a véget;
Hirdessétek a világnak
Üdvözítő ígémet.
A kit feloldoztok, azon
Nem lesz sem bűn sem átok,

Dominica in Albis.

Joann. 20. e.

In illo tempore: Cum sero esset
die illo, una sabbatorum, et fores
essent clausæ, ubi erant discipuli
congregati propter metum
Judæorum: venit Jesus, et stetit in
medio etc.

Jn 20,19–31

Mikor azon a napon, a hét első
napján este lett, és a helyiség
ajtaja, ahol a tanítványok
összegyűltek, be volt zárva a
zsidóktól való félelem miatt,
eljött *Jézus*, megállt középen,
és *azt mondta nekik: „Békesség
nektek!”* Miután ezt mondta,

De rajta lesz a bűn bilincs
A kin meg nem oldjátok.

62 „Láttuk az Úr Jézust, Tamás”,
– Mondják a tanítványok –
„Kétlem mig oldalán s kezén
Minden sebet nem látok.”
És megjelenve hívta őt:
„Jer érintsd minden sebem;”
S illetve mind zokogva szólt:
„Én Uram, én Istenem!”

Ha vallásod titkaiban
Bűnös kétegy ostromol;
Istened és megváltódról
Vakságod habozva szól:
Kérd az eget, hogy kegyelme
Erősítse hitedet,
Hogy mint Tamás te is valljad
Hogy Urad Ő, s Istened.

megmutatta nekik a kezét és az oldalát. A tanítványok megörültek, amikor meglátták az Urat. Aztán újra szólt hozzájuk: „Békesség nektek! Amint engem küldött az Atya, úgy küldelek én is titeket.” Miután ezt mondta, rájuk lehelt, és így szólt hozzájuk: „Vegyétek a Szentlelket! Akinek megbocsátjátok bűneiket, bocsánatot nyernek; akiknek pedig megtartjátok, azok bűnei megmaradnak.”

Tamás pedig, egy a tizenkettő közül, akit Ikernek hívtak, nem volt velük, amikor eljött Jézus. A többi tanítvány elmondta neki: „Láttuk az Urat!” Ő azonban így szólt: „Hacsak nem látom kezén a szegek nyomát, és ujjamat a szegek helyére nem teszem, és kezem az oldalába nem helyezem, én nem hiszem!” Nyolc nap múlva ismét együtt voltak a tanítványai, és Tamás is velük volt. Jézus eljött – bár az ajtó zárva volt –, megállt középen, és így szólt: „Békesség nektek!” Azután azt mondta Tamásnak: „Tedd ide ujjadat és nézd a kezeimet; nyújtsd ki kezedet és tedd az oldalamba, és ne légy hitetlen, hanem hívő!” Tamás azt felelte: „Én Uram és én Istenem!” Jézus erre azt mondta

63 Istennek vallá szent Tamás
Mikor Jézust érinté;
S mint lelki vakra szent kegye
A hit világát hinté.
Gyulladjon fel szived lángja
Ha Jézus testét vetted;
S mint szent Tamás, te is Őtet
Igaz Istennek zengjed.

64 Husvét után II Vasárnap

Halgasd jó pásztorod szavát,
Ki üdvödet keresi;
Midön tévelygő lelkedet
A menny felé tereli.
Lelkét áldozza éretted
A végtelen szeretet;
És hogy aklát el ne tévezd
Utat jelölve vezet.

„Ismerem – úgymond – juhaim,
Ők is engem ismernek;
S amint hallják hívó szavam
Hódolnak intésemnek.
Sok tévelyeg éhen, szomjan
A bűn kopár mezején;
Ezen tévelygőket vágyom
Atyámnak megnyerni én.”

*neki: „Mivel láttál engem, hittél.
Boldogok, akik nem láttak, és
mégis hittek.”*

Jézus még sok egyéb csodajelet is
művelt tanítványai szeme láttára,
amelyek nincsenek megírva
ebben a könyvben. Ezeket pedig
azért írták le, hogy higgyétek,
hogy Jézus a Krisztus, az Isten
Fia, és e hit által az ő nevében
életetek legyen.

Dominica II. post Pascha.

Joann. 10. b.

In illo tempore: Dixit Jesus
pharisæis: Ego sum pastor bonus.
Bonus pastor animam suam dat
ovibus suis etc.

Jn 10,14–16

*[Abban az időben Jézus ezt
mondta a farizeusoknak:] Én
vagyok a jó pásztor: ismerem
enyéimet, és enyéim ismernek
engem, amint engem ismer az
Atya, és én is ismerem az Atyát; és
én életemet adom a juhokért. Más
juhaim is vannak, amelyek nem
ebből az akolból valók. Azokat is
vezetnem kell. Hallgatni fognak
szavamra, és egy akol lesz, és egy
pásztor.*

65 „Meghalni kész a jó pásztor
Csak éljenek a juhok;
A béres gyáván megszökik
A juhokért nem buzog.
S ha farkas jó a nyáj közé,
A nyáj riadva fut szét;
A béres meg nem védi azt
Dúlni hagyja ellenét.”

A keresztyén család főnek
A legszentebb kötelme;
Hogy népe háza szentélyét
Bűnnel be ne szennyezze.
Viselje gondját éberén
A rosztársaktól védje;
Nehogy hajótörést valljon
Atyai örökédése.

66 Oh mennyei jó pásztorunk
Téged kérünk mindnyájan!
Tarts meg minket juhaidat
Igaz hívők nyájában.
S tedd: hogy hozzád jöjjön vissza
Minden tévelygő vándor;
És szent szavad szerint legyen
„Egy akol és egy pásztor.”

67 **Husvét után III Vas.**

Zokognak a tanítványok,
És bú emészti szívök;
Mivel kevés napok múltán
Jézus bucsut vesz tőlök.
„Kevéssi – ugymond – s nem
láttok

[Jn 10,11–13]

[Én vagyok a jó pásztor. A jó pásztor életét adja a juhokért. A béres azonban, aki nem pásztor, akinek a juhok nem tulajdonai, amikor látja, hogy jön a farkas, elhagyja a juhokat és elfut – a farkas pedig elragadja és szétszéleszti azokat –, mert béres, és nem törődik a juhokkal.]

Dominica III. post Pascha.

Joann. 16. b.

In illo tempore: Dixit Jesus discipulis suis: Modicum, et jam non videbitis me: et iterum modicum, et videbitis me: quia vado ad Patrem etc.

Mert elmegyek Atyámhoz;
Ki szent honából égi fényt
Ti rátok sugároz.”

„Könyeztek és szomorkodtok
Vigad pedig a világ;
De szenvedés porából nő
Az öröm s békevirág.
Ha ismét megláttok engem
Vigadni fog szívetek;
Mivel a viszontlátásra
Örömrre gyúl kebletek.”

68 Miként a nő szomorkodik
Ha a szülés közeleg;
De mint megszült felejt mindent
És többé nem kesereg;
Ekként változik örömrre
Bús szívetek bánatja;

Jn 16,16–22
Abban az időben *Jézus ezt mondta tanítványainak: „Még egy kis idő, és már nem láttok engem, majd ismét egy kis idő, és láttok engem, mert az Atyához megyek.* Ekkor a tanítványok közül néhányan így szóltak egymáshoz: „Mi az, amit mond nekünk: »Egy kis idő, és nem láttok engem, majd ismét egy kis idő, és látni fogtok engem« és »Az Atyához megyek«?” Aztán megjegyezték: „Mi az, amit mond: »Egy kis idő«? Nem értjük, mit beszél!” Jézus észrevette, hogy kérdezni akarják, azért így szólt: „Arról tanakodtok egymás között, hogy azt mondtam: »Egy kis idő, és nem láttok engem, majd ismét egy kis idő, és látni fogtok engem«? *Bizony, bizony, mondom nektek, hogy ti sírtok majd, és jajgattok, a világ pedig örvendeni fog. Ti szomorkodtok majd, de szomorúságotok örömrre fordul. Az asszony is, amikor szül, szomorkodik, mert eljött az ő órája; amikor azonban megszülte a gyermeket, már nem emlékszik a szorongatásra az öröm miatt, hogy ember született a világra. Most*

E boldog érzetet többé
Semmi fel nem forgatja.

E szent ígék után hiszem,
Hogy örömöm az Isten,
Kéért még bánatomban is
Lángolva ég bús szívem.
Ha bánatomban könnyezem
S szívem próbára teszed;
Tőled kérek vigasztalást
Te vigasztald gyermeked!

- 69 Te benned bizom óh Uram!
A világot megvetem;
Mit ér a fény nekem rang,
kincs?
Ha nyugtalan életem!
Élvet nyujt s kéjre édesget
Isten ellen a világ;
De épen a gyönyör miatt
Nyögve hordom az ígát.

70 Husvét után IV Vas.

Vigasztaló hang ömledez
Meváltónk szent ajakán;
A bús tanítványok szive
Öröme gyúl szózatán.
Amint hallották, hogy eljön
Hozzájuk a Szentlélek:
Uroknak hála képen ők
Buzgó imát zengének.

„Ha elmegyek – ugymond,
Jézus –

*ti is szomorkodtok, de újra látlak
majd titeket, a szívetek örülni fog,
és örömtöket nem veszi el tőletek
senki.”*

Dominica IV. post Pascha.

Joann. 16.

In illo tempore: Dixit Jesus discipulis
suis: Vado ad eum, qui misit me: et
nemo ex vobis interrogat me: Quo
vadis? etc.

Jn 16,5–14

*Abban az időben Jézus azt
mondotta tanítványainak: „Most
elmegyek ahhoz, aki küldött
engem, és senki közületek nem
kérdi tőlem: »Hová mégy?«*

Üdvös lesz ez reátok,
Mivel a szentlélek akkor
El fog jöni hozzátok
Ki megtanít mindenekre
S felderíti elmétek;
Ki a bűn és világ ellen
A hitben lesz vezérték.

*Hanem, mivel ezeket mondtam,
szomorúság töltötte be szíveteket.
De én az igazságot mondom
nektek: Jobb nektek, ha elmegyek.
Mert ha nem megyek el, a
Vigasztaló nem jön el hozzátok,
ha azonban elmegyek, elküldöm
őt hozzátok. Ő, amikor eljön,
meggyőzi a világot a bűnről, az
igazságosságról és az ítéletről:
vagyis a bűnről, hogy nem hisznek
bennem; az igazságosságról,
hogy az Atyához megyek, és
többé nem láttok engem; és az
ítéletről, hogy ennek a világnak a
fejedelme megítéltetett. Még sok
mondanivalóm volna számotokra,
de most még nem tudjátok
elviselni. Amikor pedig eljön az
igazság Lelke, ő elvezet majd
titeket a teljes igazságra, mert
nem magától fog szólni, hanem
azt fogja megmondani, amit hall,
és az eljövendő dolgokat hirdeti
nektek. Ő majd megdicsőít
engem, mert az enyémből vesz, és
kijelenti azt nektek.*

- 71 „Szivrendítő igéivel
Fenyíti a világot:
Mivel tanitmányom ellen
Gonosz szívvvel csatázott.
Többet szólnék, de nem érti
Még most gyenge elmétek:
De lesztek ihletett bölcsek
Ha szentlelket vettétek.”

Aztán hidegségök miatt
Feddé Úr Jézus őket;
Mert útja felől Őhozzá
Csak egy kérdést sem tőnek.
Ember e tárgyban téged is
Illet Jézus feddése,
Megkérdezed-e lelkedet,
Ha kilépsz az ösvényre?

72 Óh ember ha templomba jössz
Imádni Istenedet;
Hogy itt jól imádkozhassál
Szivből bánd meg vételkedet.
Mert tiszta szivből felfakadt
Könyörgések kedvesek:
A bünös sziv fohásza
Meghallgatást nem nyernek.

73 **Husvét után V Vas.**

Egek felé irányozá
Jézus övéi szivét.
Hogy minden bő ajándékot
Az ég Urától hidjék.
Áldás örök üdvteljének
Mondá az Istenséget;
Kiben a szeretet tüze
Értünk öröktől égett.

„Bármit kértek én általam
Atyám megadja néktek;
Kinek jósága gyógyítón
Meggzűnteti szükségtek.”
Jézus szent érdemébe hát

Dominica V. post Pascha.

Joann. 16. c.

In illo tempore: Dixit Jesus discipulis
suis: Amen, amen dico vobis: si quid
petieritis Patrem in nomine meo,
dabit vobis etc.

Jn 16,23b–30

*Jézus [abban az időben] azt
mondotta tanítványainak:
Bizony, bizony, mondom nektek:
Amit csak kértek az Atyától az
én nevemben, megadja nektek.
Eddig semmit sem kértetek
az én nevemben. Kérjétek, és
megkapjátok, hogy örömötök teljes
legyen.*

Helyezd szilárd reményed!
Ki által teljesítve lesz
Minden üdvös kérésed.

- 74 Imádd teremtő Istened
– Ajánld magad kegyébe –
Kit mindenütt dicsérve áld
A földnek minden népe.
Jöjjön s vigyen országába
– Minden megváltott lelket –
Melyet kiontott szent vérén
Úr Jézus visszaszerzett.

Mint menyben úgy a földön is
Legyen meg akarataja:
S a vétkezőt fenyítse meg
Mindenható hatalma.
De mi, mint Jézus tanított
Tőled kérünk kenyeret:
Óh irgalom! atyánk nézz ránk
Mert éhezünk eleget!!

- 75 Bocsásd meg vétkeinket is
Miket szívünkől bánunk:
Mi is felejtjük amikkel
Sértett felebarátunk.
S ne vigy minket – kisértetbe
– S ha mégis ellenünk dúl –

Ezeket példabeszédekben
mondtam nektek. De eljön
az óra, amikor már nem
példabeszédekben szólok nektek,
hanem nyíltan beszélek az
Atyáról. Azon a napon kértek
majd az én nevemben, és én nem
mondok majd nektek, hogy én
fogom kérni az Atyát értetek,
mert maga az Atya szeret titeket,
mivel ti szerettetek engem, és
hittétek, hogy én Istentől jöttem.
Eljöttem az Atyától, és idejöttem
a világba; most újra elhagyom a
világot, és elmegyek az Atyához.”
Tanítványai erre azt mondták:
„Íme, most nyíltan beszélsz, és
nem példabeszédet mondasz.
Most tudjuk, hogy mindent
tudsz, és nincs szükséged arra,
hogy valaki kérdezzen téged.
Ezért hisszük, hogy az Istentől
jöttél.”

[vö. Mt 6,11–13
*Mindennapi kenyerünket add
meg nekünk ma; és bocsásd
meg vétkeinket, miképpen mi
is megbocsátunk az ellenünk
vétkezőknek; és ne vigy minket*

A vésszes ütközet terén
Szabadíts a gonosztól. –

76 Husvét után VI Vas.

Hegyes tör sebzi szívetek
De megszűnik e bánat:
A Szentlélek nem hagyja el
A kesergő árvaikat.
Utánam ő vív szent sikert
A hirdetett ígéknek:
S örökre boldog emberek,
Kik azokban hívének.

Ily szent ígéretet tett Ő
A bús tanítványoknak:
Kik éles fájdalom között
Utána csak bánkodtak.
Aztán megjósoló nekik
Az üldözést, fogságot:
Mivel a hitre ők fogják
Téritni a világot.

77 „Értem – ugymond – halált
szened
Sok számtalan követőm;
Kiket halálos parancsra
Szíven szúr a hegyes tör.
Sokan vétkes rajongásból
Rátok fegyvert emelnek;
Miáltal azt vélik hogy jót
Tesznek az Úr Istennek.[”]

*kísértésbe; de szabadíts a
Gonosztól.]*

**Dominica infra Octavam
Ascensionis**

Joann. 15. d. et 16.

In illo tempore: Dixit Jesus discipulis
suis: Cum venerit Paraclitus, quem
ego mittam vobis a Patre etc.

Jn 15,26–16,4a

*Amikor pedig eljön a Vigasztaló,
akit elküldök majd nektek az
Atyától, az igazság Lelkét, aki
az Atyától származik, ő majd
tanúságot tesz rólam; de ti is
tanúságot tesztek majd, mert
kezdetől fogva velem vagytok.
Azért mondtam nektek mindezt,
hogy meg ne botránkozzatok.*

Ki fognak benneteket zárni a
zsinagógából, sőt eljön az óra,
amikor mindaz, aki megöl
titeket, szolgálatot vél tenni az
Istennek. Azért teszik ezt, mert
nem ismerték meg sem az Atyát,
sem engem. Mindezt pedig
azért mondtam nektek, hogy
amikor eljön ezeknek az órája,
emlékezzetek rájuk, hogy én
megmondtam nektek.

A tévtanoknak éjéből
 Hívek gyorsan keljetek:
 Tökéletesb életmódra
 Szólít keresztnevetek.
 A szent kereszttség esküjét
 Hűséggel megtartsátok:
 Mert névleges keresztényt sujt
 Örök pokol és átok.

- 78 Ha majd a keresztény névért
 Üldöz [téged]¹⁸ a világ:
 S a vérbakónak fegyvere
 Élők sorából kivág:
 Szenvedd a vértanú halált
 Megváltóddhoz ez az út:
 Sok kinodért fogod nyerni
 Az égi hont – koszorút – !

79 **Pünkösöd utáni Vasárnapok.**

[BGy]¹⁹

80 **Pünköszt után I –
 Szentháromság – Vas.**

Az üdvirat igéiből
 Halljuk Jézus parancsát;
 Hogy a világnak hirdetett
 Szent törvényét megtartsák.
 Mint Ő, ép oly hatalommal
 Küldé félelnek övéit;
 Hogy szerte menvén
 minden nép
 Meghallja üdvigéit.

In festo SS. Trinitatis.

Matth. 28. d.

In illo tempore: Dixit Jesus discipulis
 suis: Data est mihi omnis potestas in
 caelo, et in terra etc.

Mt 28,18b–20

[Abban az időben Jézus ezt
 mondotta tanítványainak:]

*„Nekem adatott minden hatalom
 a mennyben és a földön. Menjetek
 tehát, és tegyetek tanítvánnyá*

¹⁸ későbbi, valószínűleg kántori betoldás ceruzával (szerk. megj.).

¹⁹ Bakos Gyula későbbi temerini kántor kézírásos monogramja, ceruzás betoldás (szerk. megj.).

Szivökre – drága kincs
gyanánt –
Köté az égi hitet:
Mit az egyház a világnak
Ma is szüz tisztán hirdet.
Az isteni bizalomnak
Másik gyöngyét – a reményt:
Imádkozó ajakukra
Kalauzul függesztvén.

*minden népet. Kereszteljétek
meg őket az Atya és a Fiú és a
Szentlélek nevében, és tanítsátok
meg őket arra, hogy megtartsák
mindazt, amit parancsoltam
nektek! És íme, én veletek vagyok
minden nap a világ végéig!”*

- 81 Az isteni örök tökély.
Szent láncza a szeretet:
Mely nekünk Megváltót adott
S keresztre felszegezett: –
Örökre fűzze egységbe
A megváltott világot:
S minden nemzetre egy
[egély (?)]²⁰
Árasszon boldogságot.

Igérte, hogy velünk marad
A világnak végeig:
Ezért alázta meg magát
A Kenyér s bor színéig.
Itt adja szent testét s vérét
Az oltáriszentségben:
Honnét a gyenge erőt nyer
S kitartást a küzdésben.

- 82 Óh áldjuk az örök Atyát,
Kitől nyerénk a létet:

²⁰ nem világos az átjavítandó szöveg, ceruzával kiegészítve, kérdőjelezve (szerk. megj.).

És a Fiút ki érettünk
A golgotán elvérzett:
S a Szentlelket, ki megszentelt,
– S örök mindenhatóság: –
A porba hullva imádunk
Óh teljes Szentháromság!!

83 **Pünköst után II Vasárnap.**

Isten végetlen jóságát,
Melyet velünk éreztet:
Hívek ma tünteti elénk
A nagy vendég-szeretet:
Egy ember dús vacsorához
Méltat, s hív sok vendéget:
De megvetvén a meghívást
Mondnak más más mentséget.

„Majort vettem – mond az
egyik –
Szükség, hogy azt megnézzem,
Urad előtt vacsorakor
Kérlek: mentsd ki személyem.”
A másik szintén így ízen:
„Két iga ökröt vettem,
Ezeket kell megvizsgálnom
Kérlek oh ments ki engem.[”]

**Dominica infra Octavam
Corporis Christi.**

Luc. 14. d.

In illo tempore: Dixit Jesus pharisæis
parabolum hanc: Homo quidam fecit
cœnam magnam et vocavit multos.
Et misit servum suum etc.

Lk 14,16b–24

[Abban az időben] Jézus a
farizeusoknak a következő
példabeszédet mondta: „*Egy
ember nagy vendégséget rendezett
és sokakat meghívott. A vacsora
órájában elküldte szolgáját,
hogy szóljon a meghívottaknak:
»Jöjjetek, mert már minden el
van készítve!« De azok közül
sorra mindegyik kezdte magát
kimenteni. Az első azt mondta
neki: »Földet vettem, el kell
mennem megnézni: kérlek, ments
ki engem!« A másik meg azt
mondta: »Öt pár ökröt vettem,
megyek kipróbálni őket; kérlek,
ments ki engem!«*

- 84 „Én is – úgymond a harmadik –
 Feleséget most vettem
 A sok baj véget nem lehet
 Uradhoz ígérkezmem.”
 Hallván az Úr boszankodék,
 És újra parancsot ad:
 Hogy asztalához hívjanak
 Szegényt, vakot és [bénát].²¹
- Ebben Jézus az égi hont
 S dicsőségét példázta:
 Ezek után óhajtozzék
 Szivetek minden vágya.
 Kik megvetvén a meghívást
 Szavára nem hajoltak:
 Halálos bűnben maradtak
 A megátalkodottak.
- 85 Jézus szerelme minket is
 Meghív szent asztalához;
 Hogy drága teste – s vérével
 Hivottjait tápláljon.
 Kegyes Jézus szállj szívünkbe
 Lelkünk epedve éhez:
 S vezess most és halálunkkor
 Az oltáriszentséghez.
- Egy másik azt mondta: »Most
 nősültem, azért nem mehetek!«
 Amikor a szolgálta visszatért,
 jelentette mindezt urának. Erre a
 házigazda megharagudott, és ezt
 mondta szolgájának: »Menj ki
 gyorsan a város tereire és utcáira,
 és hozd be ide a szegényeket,
 bénákat, vakokat és sántákat!«
 A szolgálta jelentette: »Uram!
 Megtörtént, amit parancsoltál,
 de még mindig van hely.«
 Akkor az Úr ezt mondta a
 szolgájának: »Menj ki az utakra
 és a sövényekhez! Kényszerítsd
 bejönni az embereket, hogy
 megteljen a házam. Mondom
 azonban nektek, hogy azok közül,
 akik hivatalosak voltak, senki sem
 izleli meg a lakomámat.«”*

²¹ Javítás ceruzával. Elme könyvében ezen a helyen eredetileg: „csonkát”.

86 Püünköst után III Vasárnap.

Jézus a bűnösök közé
Szent hévvel vágyva siet:
Hogy üdvtanának megnyerjen
Sok bűnbilincses szívet.

„Kinek – ugymond – száz juha
van

S közölök egy eltéved:
Elhagyja mind, keresni mén;
És fárad az egy végett.”

A nő, kinek tiz pénze van
S elveszt közöle egyet,
Lámpát gyújt s szorgosan
megnéz

Minden zúgot, szegletet.
S ha meglele vigadva hiv
Rokont, szomszéd – s barátot:
Hogy véle örvendezzenek
A jó szívű [barátok] ²².

- 87 Mindketten szivből örvendtek,
Hogy kincsöket meglelték:
A pásztor vállára vevé
S a nő nyakába kincset.

Dominica III. post Pentecosten.

Luc. 15.

In illo tempore: Erant
appropinquantes ad Jesum publicani
et peccatores, ut audirent illum. Et
murmurabant pharisæi et scribæ etc.

Lk 15,1–10

[Abban az időben] *a vámosok és bűnösök is mindnyájan odamentek Jézushoz, hogy hallgassák.* A farizeusok és az írástudók azonban méltatlankodtak: „Ez bűnösökkel áll szóba és velük eszik.” Akkor ezt a példabeszédet mondta nekik: *„Ha közületek valakinek száz juha van, és egyet elveszt közülük, nem hagyja-e ott a kilencvenkilencet a pusztában, és nem megy-e az elveszett után, amíg meg nem találja? Amikor megtalálja, örömeiben vállára veszi, hazamegy, összehívja a barátait és szomszédait, és azt mondja nekik: »Örüljetek velem, mert megtaláltam elveszett juhomat!«*

Mondom nektek: éppen így nagyobb öröm lesz a mennyben is egy megtérő bűnös miatt, mint kilencvenkilenc igaz miatt, akinek

²² Javítás ceruzával. Eredetileg: „pajtások”.

Ekként örül az égben is
Az angyalok serege;
Midőn a vétkező megtér,
Ki bűnében tévelyge.

Óh vétkező! a bűn útját
Bolyongva meddig járod;
S az égi tiszta szent erény
Mikor lesz már sajátod?
Indulj hű pásztorod felé
Vállán kedves teher lész,
A bűn ellen kegyelme véd
mint gyenge fát a kertész.

- 88 Az eltévedt juh s vesztett kincs
Óh bűnös a te lelked!
Kéért a kincs keresztfán
Jézusnak halni kellett.
Ha elhagyád Őt és nyáját,
Vezessen vissza szépen –
Jézusnak égi szent kegye
Igaz bűnbánó képen.

89 Püünköst után IV Vas.

Jézusban bizzatok hívek!
Imádva Őt féljétek;
Mert szenvedés s nyomor között
Csak Ő a segítségtek. –
Ime szent Péternek mondá:
Hogy vesse meg hálóját

*nincs szüksége megtérésre.
Vagy ha egy asszonynak tíz
drachmája van, és elveszít egy
drachmát, nem gyűjt-e lámpát,
nem söpri-e ki a házát, és
nem keresi-e gondosan, amíg
meg nem találja? Ha pedig
megtalálta, összehívja barátain
és szomszédait, hogy elmondja
nekik: »Örüljétek velem, mert
megtaláltam a drachmát,
amelyet elvesztettem!« Mondom
nektek: hasonló öröm lesz Isten
angyalainak színe előtt egy
megtérő bűnös miatt.»*

Dominica IV. post Pentecosten.

Luc. 5.

In illo tempore: Cum turbæ
irruerent in Jesum, ut audirent
verbum Dei, et ipse stabat secus
stagnum Genesareth. Et vidit duas
naves etc.

És társaival a halak
Roppant bőségét fogják.

„Uram! – szolt Péter egy éjen
Siker nélkül halásztunk;
De szent igéd után mégis
Hálót vet társaságunk.”
És mind, kik ott időzének
Hittek Jézus szavának;
És felkészülve nevében
Halászni indulának.

90 A munkakészség áldva lön;
Fogtak roppant sok halat:
Hálójok is szakadozott
A teher súlya alatt.
Mit látván Péter megrémült,
de Jézus bátoritá;
Hogy ő és társai lesznek
Lelkek halászaivá.

Te, ki az élet tengerén
Hiú gyöngyért evezesz
A nap hevén siker nélkül
Vérrel veritékezel.

Lk 5,1–11

Történt pedig, hogy a tömeg
áradt hozzá Isten igéjét hallgatni,
míg ő a Generázet tava mellett
állt. Látott a tó mellett két
hajót állni; a halászok kiszálltak
belőlük, és mosták a hálóikat.
*Akkor beszállt az egyik hajóba,
amely Simoné volt, és megkérte
őt, hogy vigye egy kissé beljebb
a parttól. Ott leült, és a hajóból
tanította a tömeget. Amikor
befejezte beszédét, ezt mondta
Simonnak: „Evezz a mélyre,
és vessétek ki hálóitokat a
halfogáshoz!” Simon ezt felelte
neki: „Mester! Egész éjszaka
fáradtunk, és semmit sem
fogtunk. A te szavadra azonban
kivetem a hálót.”*

*És miután ezt megtette, a
halaknak oly bő sokaságát fogták
ki, hogy szakadozott a hálójuk.
Intettek tehát társaiknak, akik
a másik hajóban voltak, hogy
jöjjenek segítségükre. Azok
odamentek és megröltötték mind
a két hajót, úgyhogy csaknem
elmerültek. Ennek láttára Simon
Péter Jézus lábaihoz borult és így
szólt: „Menj el tőlem, mert bűnös
ember vagyok, Uram!” Mert a
nagy halfogás miatt, amelyben*

Tanuld, hogy Isten szent kegye
Ad áldást a munkára;
És nélküle sikertelen
Az ember fáradsága.

részük volt, félelem fogta el őt és mindazokat, akik vele voltak, hasonlóképpen Jakabot és Jánost is, Zebedeus fiait, akik Simon társai voltak. Jézus pedig így szólt Simonhoz: „Ne félj! Ezentúl már emberek halászja leszel.” Erre kivonták hajóikat a partra, és mindenüket elhagyva követték őt.

- 91 Azért az égi szent tökély
Legyen kitűzött célod,
Mit akkor érsz el ha büntöl
Megóva lesz hajlékod.
Őrizd szivedben gondosan
Az isteni malasztott:
E kincs sokak szeméből már
Bánat-könnyet fakasztott.

92 Pünköst után V Vas.

Az égi üdvöt úgy nyerjük,
Ha betöltjük a törvényt;
Mit üdvoztönk hirdetett
S ma is parancsol ekként:
„Ha az írástudókénál
Igazágtok nem szentebb,
S nem jobb a képmutatóknál
Nem látjátok a mennyet.”

Megmondatott: „ne ölj;” mert a
Gyilkost ítélet várja,
S azt is miként Jézus mondá:
„A ki haragszik másra

Dominica V. post Pentecosten.
Matth. 5. c.

In illo tempore: Dixit Jesus
discipulis suis: Nisi abundaverit
justitia vestra plus quam scribarum
et pharisæorum, non intrabitis in
regnum etc.

Mt 5,20–24

[Abban az időben Jézus ezt
mondotta tanítványainak:] „*Ha
a ti igazvoltotok nem múlja felül
az írástudókét és a farizeusokét,
semmiképp sem mentek be a
mennyek országába. Hallottátok,*

S a ki mondja másnak: raka [?]”
A főtörvényszék sujtja;
Ki pedig mondja hogy:
„bolond”
Pokolra van az útja.

*hogy ezt mondták a régieknek:
»Ne ölj!« Aki pedig öl, méltó az ítéletre. Én viszont azt mondom nektek, hogy mindenki, aki haragszik testvéreire, méltó az ítéletre. Ha valaki azt mondja testvéreire: »Oktalan«, méltó a főtanács ítéletére; aki pedig azt mondja: »Bolond«, méltó a gyehenna tüzeire.*

- 93 Azért ha van haragosod
S misét ajánlani készülsz;
Hagyd ott ajándékod mig nem
Azzal szivbül kibékülsz.
Azután eljövén mutasd
Ajándékod Istennek:
Mert az alázatos szivnek
Fohászai kedvesek.

*Amikor tehát följáánlod
adományodat az oltáron, és ott
eszedbe jut, hogy testvérednek
valami panasza van ellened:
hagyd ott az adományodat az
oltár előtt, és először menj, békülj
ki testvéreddel, s csak akkor menj
és ajánld föl adományodat.”*

Tehát légy nyájas és szelid
Mint égi szent királyod,
Ki bősziült üldözöinek
Minden bünt megbocsátott.
Jézust kövesd: ellenséged
Szeretve hön öleljed;
Nehogy a nap bosszús arccal
Nyugodjék el feletted.

- 94 Ne légy mint a farizeus
Külsőleg jámbor, s szentes;
Hanem lélek szerint szivból
Légy istenes és csendes.
Szivból fakadjon szent imád
Az álnokságot utáld;

És kérd az Istent, hogy járhasd
Az életszentség útját.

95 Pünköst után VI Vas.

Ha halgatod Isten szavát,
Ő is meghalगत téged;
Midőn akármelyik napon
Buzgó lélekkel kéred.
Dicsó s szent példa előttünk
Az üdvirat ígéje;
Mely azt tanítja, hogy Jézus
Figyel teremtményére.

Im a pusztában táplálá
A négyezernyi népet,
Kiket megszánva éhesen
Haza bocsátni féltett.
Pedig nem volt csak hét kenyér
S két hal rendelkezésre;
Miket megáldva tétetett
Jézus a nép elébe.

Dominica VI. post Pentecosten.

Marc. 8.

In illo tempore: Cum turba multa
esset cum Jesu, nec haberent
quod manducarent, convocatis
discipulis etc.

Mk 8,1–9

*Azokban a napokban, amikor
ismét nagy tömeg volt együtt és
nem volt mit enniük, magához
hívta tanítványait és azt
mondta nekik: „Sajnálom a
tömeget, mert íme, már három
napja velem vannak, és nincs
mit enniük. Ha étlen bocsátom
haza őket, ellankadnak az úton,
mert egyesek messziről jöttek
közülük.” Tanítványai azt felelték
neki: „Hogyan tarthatná jól
az ember ezeket kenyérral itt a
pusztában?” Ő pedig megkérdezte
őket: „Hány kenyereitek van?”
Azok azt felelték: „Hét.” Erre
megparancsolta a tömegnek, hogy
telepedjen le a földre. Fogta a hét
kenyeret, hálát adott, megszegte és
odadta tanítványaink, hogy eljűk
tegyék; és azok a tömeg elé tették.
Egy kevés haluk is volt; azokat is
megáldotta, és szólt, hogy ezeket is
tegyék eljűk.*

- 96 És mindnyájan, kik ott voltak
Evének s jóllakának,
S Jézus ezen jóságért
Szívből hálát mondának.
Aztán parancsolá Jézus
Hogy a morzsát szedjék fel;
Melylyel hét kosarat meg is
Töltöttek tetejével.

*Aztán ettek és jóllaktak. Végül
a megmaradt darabokból hét
kosárral szedtek össze. Akik ettek,
mintegy négyezren voltak. Majd
elbocsátotta őket.*

Ember ebből tanulhatod
A megváltó irgalmát,
[Ha imádkozva]²³ dolgozol
Megáldja kézi munkád.
Tápláld te is az éhezőt
Ha kér falat kenyeret;
S ne bocsásd el vigasz nélkül
A szegény embereket.

- 97 Jézus! ki tápláltál egykor
Négyezret hét kenyérrel;
Táplálj bennünket is folyton
Az oltáriszentséggel.
Szerelmed záloga im ez,
Honnét az üdv ered ránk:
Melyért neked kegyes Jézus
Örök hálát rebeg szánk.

- 98 **Pünköst után VII Vas.**
Hogy életünk rögös útján
Hitünkhöz hűk lehessünk:
Az álpróféták általán

**Dominica VII. post
Pentecosten.**

Matth. 7. c.

In illo tempore: Dixit Jesus discipulis
suis: Attendite a falsis prophetis,

²³ Javítás ceruzával. A szövegben eredetileg: „Ki ha imázva”.

Vigyázza meg figyelmünk.
Szeliden jönnek ők hozzánk
Szenteskedést színlelve;
Csak lelkünket gonoszságuk
Valahogy beszennyezze.

De mint a fát gyümölcséről
Ismerjük meg igazán:
Az álprófétákat szintén
A sok ravasz tett folytán.
Mivel a jámbor és igaz
Hitélete fedhetlen:
Az álnok élete pedig
Gonoszság, bűn s fürtelem!

- 99 Mint a terméketlen rosz fát
A tűzre dobja ura
Ugy Isten a makacs gonoszt
Örök pokollal sújtja.
Nem az imádja Istenét
Ki szóval mondja: „Uram”
Hanem ki szent akaratát
Cselekszi folytonosan.

Isten segíts kegyelmeddel
Kerülni a rosz társat;
Ki hízelegve nyájasan
Velem csak bünt imádat.
Növeld bennem malasztodat
És gyújtsa lángra szívem;

qui veniunt ad vos in vestimentis
ovium etc.

Mt 7,15–21

[Abban az időben Jézus ezt
mondotta tanítványainak:]

*„Óvakodjatok a hamis prófétáktól,
akik bárányok képében jönnek
hozzátok, belül pedig ragadozó
farkasok. A gyümölcsseikről
ismeritek fel őket. Vajon
szednek-e tövisről szőlőt, vagy a
bogáncsról fűgét? Így minden jó
fa jó gyümölcsöt terem, a rossz
fa pedig rossz gyümölcsöt terem.
A jó fa nem teremhet rossz
gyümölcsöt, sem a rossz fa nem
teremhet jó gyümölcsöt.
Minden fát, amely nem terem
jó gyümölcsöt, kivágnak és tűzre
vetnek. Tehát a gyümölcsseikről
ismeritek fel őket. Nem mindenki,
aki azt mondja nekem: »Uram,
Uram!«, megy be a mennyek
országába, csak az, aki megteszi
Atyám akaratát, aki a mennyben
van.*

Hogy utamon, – mely hozzád
visz –
Elöttem fényt derítsen.

- 100 Nézd bánatom igaz könyét
Mely nedvesíti képem;
Felejtsd el vétkeim Atyám!
Jobbulásom ígérem.
Miként törvény – akaratom
Kívánja, úgy cselekszem:
Ma, holnap és halálomig
Téged magasztal lelkem! –

101 **Pünköst után VIII Vas.**

Óh vedd szivedre keresztény
Az üdvös szent ígéket;
Miket egy példabeszédben
Jézus velünk megértet.
Felette gazdag embernél
Bevádolák a sáfárt
Ki meglópván a nagy vagyont
Tett jó Urának sok kárt.

„Adj számot sáfárságodról”
Ekként szólt neki az Úr:
Kinek felhívó szózata
A sáfár keblébe szúr
Ki megrémülve tünődék,
Mert számot adni nem birt:
S méginkább – hogy
elküldetvén
Valónak hallá a hírt.

**Dominica VIII. post
Pentecosten.**

Luc. 16.

In illo tempore: Dixit Jesus discipulis
suis parabolam hanc: Homo quidam
erat dives, qui habebat villicum etc.

Lk 16,1–9

*Abban az időben Jézus
a tanítványoknak ezt a
példabeszédet mondta: „Egy
gazdag embernek volt egy
intézője. Bevádolták nála, hogy
eltékozolja a vagyonát. Erre
magához hívatta és azt mondta
neki: »Mit hallok rólad? Adj
számot gazdálkodásodról, mert
nem lehetsz tovább az intézőm!«
Az intéző ezt mondta magában:
»Mitévő legyek, hisz uram elveszi
tőlem az intézőséget?*

102 „Kapálni – úgymond – nem
birok,
Koldulni is szégyenlek,
Oh mit tegyek oh adjatok
Tanácsot bús lelkemnek!”
„Tudom: hogy mit tegyek”
szólt ő,
S újban meglopta urát;
Hogy majd midön elküldetik
Őt mások befogadják.

Az ura irott kötvényeit
Mind sorra hamisítá;
Mi miatt őt megcsalt Ura
Esélyesnek is mondá.
Ekként hi egykor téged is
Úr Jézus számadásra:
Midön girád kamatostól
Majd vissza kéri, várja.

103 Oh Jézusom! ki megítélsz
Szívet, szót s gondolatot:
Tied legyek én – s mindenem...
Mit csak kegyelmed adott.
S a nyert kincsből nehogy
bukjam
Éljen szegény sok árva.

*Kapálni nem tudok, koldulni
szégyellek. Tudom már, mit teszek,
hogy befogadjanak az emberek
a házukba, miután elmozdított
az intézőségből. « Magához
hívta tehát urának minden egyes
adósát, és megkérdezte az elsőtől:
»Mennyivel tartozol uramnak?«
Az így felelt: »Száz korsó olajjal.«
Erre azt mondta neki: »Fogd
adósleveledet, ülj le hamar, és így
ötvenet!« Azután megkérdezte
a másikat: »Hát te mennyivel
tartozol?« Az így válaszolt: »Száz
véka búzával.« Erre azt mondta
neki: »Fogd adósleveledet, és írv
nyolcvanat!« Az Úr megdicsérte
a hamis intézőt, hogy okosan
cselekedett; mert a világ fiai a
maguk módján okosabbak a
világosság fiainál.
Azt mondom hát nektek:
Szerezetek magatoknak
barátokat a hamis mammonnal,
hogy amikor az elműlik,
befogadjanak titeket az örök
hajlékokba.»*

Kiket szeretve táplálni
Akaratod kívánja.

104 Pünköszt után IX Vas.

Amint Jézus megérkezék
A büszke s dús Sionhoz,
Látván a várost sírt azon
Mint hű fiú a honhoz.
A gazdag ékes városon
Könnyes szemekkel néze:
Óh mert a bűnbe elmerült
Majd minden ifja s véne!

Sírt, s nem mosolygott mint
másor,
Arcán bú ült s nem öröm;
Mert ihlett szelleme látá
Hogy nem marad kő kövön.
„Óh bár megismerte volna
– Ugymond – nagyságod s
fényed!
De most rád jönnek a napok
S körülvesz ellenséged.”

105 „Megostromolja a várost,
Feldúl mindent a fegyver;
S szüzeid közöl kegyelmet
Az ellentől egy sem nyer.
Felgyújt s porrá éget mindent
Kietlen lesz csupa rom;
Óh büszke Sion bűnödet
Helyetted én siratom!”

Dominica IX. post Pentecosten.

Luc. 19. f.

In illo tempore: Cum
appropinquaret Jesus Jerusalem,
videns civitatem, flevit super
illam etc.

Lk 19,41–47a

*Mikor Jézus közeledett és meglátta
a várost, megsíratta, s így szól:
„Bárcsak te is felismernéd ezen a
napon, ami békességedre szolgál!
Most azonban el van rejtve a
szemed elől. Mert jönnek napok,
amikor ellenségeid körülvesznek
sáncokkal, bekerítenek és
szorongatnak mindenfelől. Földre
tipornak téged és gyermekeidet,
akik benned laknak; nem hagynak
benned követ kövön, mert nem
ismerted fel látogatásod idejét.”*

*Azután bement a templomba, és
kezdte kiűzni az árusokat. Ezt
mondta nekik: „Írva van: »Az
én házam imádság háza, ti pedig
rablók barlangjává tettétek.«”
Mindennap tanított a
templomban.*

Aztán bement a templomba
S kiűze vevőt s árust;
„Zajongó üzletre – úgymond –
Használjátok a várost.
Mivel e ház Isten háza
Kinek itt zeng az ének;
Melyett latrok barlangjává
A gonoszok tevének.”

- 106 Könnyeidre kérünk Jézus
Légy irgalmas népedhez;
Vedd vissza sújtó ostorod,
Hibáinkért kegyelmezz.
Mély tisztelet hajlékodnak
Hol szent neved imádjuk,
S az égi karral örökké
Szent-szent-szentnek kiáltjuk!!

107 Pünköst után X Vas.

Két ember ment a templomba
Egy időben imára;
Farizeus s publikánus
Szivök intő szavára.
„Én nem vagyok – szólt az
első –
Tolvaj, buja s hitetlen.”
Bocsánatért esdett emez:
„Légy irgalmas Istenem.”

A kérkedő farizeus
Magát jónak hirdette;

Dominica X. post Pentecosten.

Luc. 18. b.

In illo tempore: Dixit Jesus ad quosdam, qui in se confidebant tamquam justi, et aspernabantur ceteros, parabolam istam: Duo homines ascenderunt in templum ut orarent: unus pharisæus et alter publicanus etc.

Lk 18,9–14

Néhány elbizakodottnak, akik azt gondolták, hogy ők igazak, és másokat megvetettek, Jézus

Holott a legnagyobb mérvben
Gonosz volt minden tette.
A bűnbánó publikánus
Ismerve bűnös voltát;
Csukott szemmel mellét vervén
Fogadta jobbulását.

ezt a példabeszédet mondta:
*„Két ember fölment a templomba
imádkozni, az egyik farizeus
volt, a másik vámos. A farizeus
megállt, és így imádkozott
magában: »Istenem! Hálát
adok neked, hogy nem vagyok
olyan, mint a többi ember,
rabló, igaztalan és házasságtörő,
mint ez a vámos is. Kétszer
böjtölök hetente, tizedet adok
mindenemből.« A vámos pedig
távol állt meg, nem merte a
szemét sem az égre emelni. Mellét
verve így szólt: »Istenem! Légy
irgalmas nekem, bűnösnek!«
Mondom nektek: ez megigazultan
ment haza, amaz pedig nem.
Mert mindazt, aki magát
felmagasztalja, megalázzák,
és aki magát megalázza,
felmagasztalják.”*

108 Mind a kettő imádkozék
A farizeus dölyffel,
Ellenben a publikánus
Esdett törődött szívvél.
És lön: hogy a farizeus
A régi bűnös maradt;
De az alázatos Vámos
Nyert kegyelmet – irgalmat.

Ne kérkedjél erényiddel
Miként a farizeus;
Mivel dölyfödnek ellent áll
S kegyét sem adja – Jézus.
De légy alázatos szivű
Miként a publikánus;
Hogy nyerd bűnöd bocsánatát
Lelkednek vigaszául.

109 Ószinte és igaz legyen
Minden szavad, érzésed;
És élted minden napjain
Istent szeretve féljed.
Mert felmagasztalja ő azt,
Ki magát megalázza;
Ki meg magát magasztalja
Visszasujtja porába.

110 Pünköst után XI Vas.

Egy ízben Üdvözítőnkhez
Siketnémát hozának,
Hogy isteni hatalmával
Parancsoljon bajának.
Szokásaként a nép közöl
Kivezeté őt félre;
És illeté nyelvét, fülét,
Mire a nép Őt kérte.

Az égre felnézvén Jézus
Fohászkodék s könyörgött:
„Nyilatkozzál” esdő szóval
Imája elvégződött.
És isteni ima után
Az ember szólt és halla;
S mivel Őbenne úgy bizott
Ez lón boldog jutalma.

Dominica XI. post Pentecosten.

Marc. 7. d.

In illo tempore: Exiens Jesus de finibus Tyri, venit per Sidonem ad mare Galilææ, inter medios fines Decapoleos. Et adducunt ei surdum et mutum etc.

Mk 7,31–37

Abban az időben, amikor Jézus eltávozott Tírusz vidékéről, Szidonon át a Galileai tengerhez ment, a Tízváros határába. *Ott odavittek hozzá egy siketnémát, és kérték őt, hogy tegye rá a kezét. Félrevitte őt külön a tömegtől, a füleibe dugta ujjait, köpött, megérintette a nyelvét, majd föltekintve az égre, fohászkodott, és azt mondta neki: „Effeta!”, azaz „Nyílj meg!” Erre azonnal megnyíltak a fülei, megoldódott nyelvének köteléke, és rendesen beszélt.*

111 Első szava hálát zengett
Úr Jézus szent nevének;
Bár megtiltá, mégis Őtet
Magasztalá az ének.
A nép is látván e csodát
Áldá ki ki szivébe;
S mindenfelé dicsőíté
Tilalma ellennére.

Ma is siket az az ember;
Ki szent ígét nem halgat;
S kit a gonoszság karjain
Halálos büne altat.
És néma lesz az, ki gyónván
A nagy bűnt elhallgatja;
Vigyázz! mert a szentségtörés
A lélek kárhozatja!!

112 Uram! te vezérelj nyelvem
Akármikor beszélek:
S ne hadd halgatnom a szavat
Melyett utál a lélek.
Nyelvem fülem Neked szolgál
E szent helyen ígérem;
Segélj Uram! s az ég felé
Te légy bajnok vezérem!!

113 **Pünköszt után XII. Vas.**
„Oh mit cselekedjem Uram?”
Kérdé a törvény bölcse;
„Mit ér a törvény – szólt Jézus,
–
S mit olvasasz belőle?”

*Ekkor megparancsolta nekik,
hogy ezt senkinek se mondják el.
De minél jobban tiltotta nekik,
annál inkább hirdették. Szerfölött
csodálkoztak és mondták:
„Mindent jól cselekedett:
a süketeknek visszaadta a
hallásukat, és szóra bírta a
némákat!”*

**Dominica XII. post
Pentecosten.**

Luc. 10. d.

In illo tempore: Dixit Jesus discipulis suis: Beati oculi, qui vident quæ vos videtis. Dico enim vobis, quod multi prophetae et reges voluerunt videre etc.

„Szeresd Uradat Istenedet
Teljes szívből s elméből;
Felebarátodat pedig
Mint magad egész hévből.

„Szentül feleltél jogtúdor
Ezt tedd s lelked üdvöt nyer.”
„De ki a felebarátom?
Ezt mond meg nekem Mester!”
S Jézus egy példabeszédben
Magyarázá a kérdést;
Figyelemmel hallgassuk hát
Az üdvös elbeszélést.

114 „Jeruzsálemből egy ember
Jerikóba sietett
Ki útjában megtámadva
Rablók kezébe esett.
S kifosztván mindenéből őt
Félholtan vérben hagyák;
S nagy szenvedése, jaj között
Nem volt segéllő barát.

Lk 10,23–37

Abban az időben Jézus ezt
mondotta tanítványainak:
„Boldog a szem, amely látja, amit
ti láttok. Mert mondom nektek:
sok próféta és király kívánta látni,
amit ti láttok, és nem látta, és
hallani, amit ti hallotok, de nem
hallotta.”

*Ekkor felállt egy törvénytudó, hogy
próbára tegye, és így szólt: „Mester!
Mit tegyek, hogy elnyerjem az örök
életet?” Ő ezt válaszolta neki: „Mi
van írva a törvényben? Hogyan
olvasod?” Az így felelt: „Szeresd
Uradat, Istenedet teljes szívedből
és teljes lelkedből, minden erődből
és egész elmédből; felebarátodat
pedig, mint önmagadat.” Erre ő
így szólt: „Helyesen feleltél! Tedd
ezt, és élni fogsz.” De az igazolni
akarta magát, ezért megkérdezte
Jézust: „De ki az én felebarátom?”*

*Jézus akkor így kezdett beszélni:
„Egy ember Jerikóból Jeruzsálembé
ment, és rablók kezébe került.
Azok kifosztották, véresre verték,
majd félholtan otthagyták és
eltávoztak. Történetesen egy pap
ment azon az úton lefelé; látta, de
továbbment. Hasonlóképpen egy
levita is, amikor abhoz a helyhez
ért és látta őt, elment mellette.
Arra ment egy szamaritánus is.*

Történt pedig, hogy arra ment
Egy pap, s később levita:
Közöllök egy sem nézte őt,
Ámbár hallák hogy síra
De látván egy szamaritán
Megindula fölötte;
Sebére bort, olajt öntvén,
S vigyázva bekötötte.

*Amikor odaért hozzá és meglátta,
megesett rajta a szíve. Odalépett
hozzá, olajat és bort öntött a
sebeire, és bekötözte; azután
föltette teherhordó állatára,
elvitte egy fogadóba és ápolta.
Másnap elővett két dénárt,
odaadta a fogadónak, és azt
mondta: »Viseld gondját neki,
és ha többet költenél, amikor
visszatérek, megadom neked.«
Mit gondolsz, e három közül
melyik lett a felebarátja annak,
aki a rablók kezébe került?» Az
így felelt: „Az, aki irgalmasságot
cselekedett vele.” Jézus erre azt
mondta neki: „Menj, és te is
hasonlóképpen cselekedjél!”*

- 115 Mít vélsz – szólt Jézus a
bölcshöz –
Ki volt felebarátja?”
„Úgy gondolom Uram! ki őt
Fájdalmi közt megszánta.”
„Úgy van. Menj és e mód
szerint
Te is cselekedjél jót;
Szeresd felebarátodat
Mire Isten tanított.”

116 Pünköszt után XIII Vas.

Jézust imádni, kérni ment
Egykor tíz poklos férfi;
Kiknek szilárd s erős hitök
Igen megtetszett Neki.
Kínos betegségek őket
Szintén Jézushoz vitte,
Kinél nyert is egészséget
A poklos mindegyike.

**Dominica XIII. post
Pentecosten.**

Luc. 17. c.

In illo tempore: Dum iret Jesus in
Jerusalem, transibat per mediam
Samariam et Galilæam. Et cum
ingrederetur quoddam castellum,
occurrerunt ei decem viri leprosi etc.

Lk 17,11–19

Abban az időben történt, hogy
miközben Jézus Jeruzsálem felé

- „Jézus Mester! szent irgalmad
Könyörüljön mi rajtunk,
Egy isteni szavad kell csak,
hogy felgyógyulást kapjunk.”
Jézus hallván imájokat
Irgalma mind megszánta:
És elküldé a papokhoz
Mint a törvény kívánta.
- 117 Sionba fel sem értek még,
Már is megtisztulának;
Az úton érzé mindegyik
Hogy vége a ragálynak.
A tíz közül hálát adni
Mégis csak egy tért vissza;
A többi Jézus irgalmát
Mind elfeledni bírta.
- Ember! ki bünfekélyes vagy
És szenvedésed rabja;
Lelked ékes tisztaságát
A szent gyónásban kapja.
Te is miként a poklosok
Siess, s menj a papokhoz:
Kiktől feloldva tiszta lész
S hasonló az angyalhoz.
- 118 Tisztítsd Uram!
mindnyájunknak
Lelkét a bünfekélytől.
És szent malasztod óvja meg
Az örökös veszélytől,
Halgasd meg ajkunk énekét
- tartott, átment Szamarián és
Galileán. *Amikor beért az egyik
faluba, szembejött vele tíz leprás
férfi. Megálltak a távolban, és
hangosan kiáltottak: „Jézus,
Mester! Könyörülj rajtunk!”
Amikor meglátta őket, azt
mondta: „Menjetek, mutassátok
meg magatokat a papoknak!”
Történt pedig, hogy amíg mentek,
megtisztultak. Az egyikük,
amikor látta, hogy meggyógyult,
visszatért, hangosan magasztalta
Istent, és Jézus lábai előtt arcra
borulva hálát adott neki; s ez
szamariai volt. Jézus pedig így
szólt: „Nemde tízen tisztultak
meg? A többi kilenc hol van?
Nem volt más, aki visszatért
volna, hogy dicsőítse Istent, csak
ez az idegen?” Aztán így szólt
hozzá: „Kelj föl és menj; a hited
meggyógyított téged.”*

Itt e földön s az égben:
És vedd: hogy éretted szívünk
Szent áldozatként éjjen.

119 Pünköszt után XIV Vas.

Ha Isten gondviselését
Jámbor hívőként hiszed;
Mért aggódol jövőd miatt,
S miért szorul úgy szived?
Ne légy szorgos, hogy életed
Dúsan miből tápláld;
Az öltözék se aggasszon
Hagyd e gonosz szokásod.

Tekintsd az ég madarait
Se szántanak se vetnek.
Közöttök mégis fölleled
Jelét a vig életnek
S ha Isten alkotmányinak
Ételt, italt így rendel:
Téged jeles teremtményét
Valóban nem feled el.

Dominica XIV. post
Pentecosten.

Matth. 6. c.

In illo tempore: Dixit Jesus discipulis
suis: Nemo potest duobus dominis
servire etc.

Mt 6,24–33

[Abban az időben Jézus ezt
mondotta tanítványainak:]

„Senki sem szolgálhat két úrnak;
mert vagy gyűlöli az egyiket,
a másikat pedig szereti, vagy
tiszteli az egyiket, a másikat pedig
megveti. Nem szolgálhattok
Istennek és a mammonnak.
Ezért azt mondom nektek: *Ne
aggódjatok az életetekért, hogy mit
egyetek, se a testetekért, hogy mibe
öltözködjetek. Nem több az élet
az ételnél, a test pedig a ruhánál?*
*Nézzétek az ég madarait: nem
vetnek, nem aratnak, csűrökbe sem
gyűjtenek, és a ti mennyei Atyátok
táplálja őket. Nem értek ti sokkal
többet ezeknél? Ki az közületek,
aki aggodalmaskodásával képes az
életkorához egyetlen könyöknyit
hozzátenni?*

120 A rét s mezők virágai
Nem szönek s nem fonnak;
Mégis dicsőbbek mint minden
Nagysága Salamonnak. –
Ha Isten a hulló füvet
Pompásan így ruházza;
Sokkal dicsőbben ékesít
Téged az ő áldása.

Kitárja áldó szent kezét,
Hogy minden lényt betöltsön;
Kik e jóért nevét áldják
Hálás szível e földön.
Az Ő szent lelkével lebeg
Élted felett keresztény
Az Úrban bizzál mert vele
Nem szégyenül a remény.

121 Azért keresd az égi hont
S hagyd e föld kincsét másnak;
Szived a menny felé verjen,
Hol üdv s boldogság várnak.
Elméd, szived és mindened
Egyedül Őt szolgálja;
Örök jutalmad ekként lesz
A szenteknek hazája.

122 Püünköst után XV Vas.

Naimból egy holt ifjút vitt,
S kísért a nép sirjába:
Kiért mint a zápör hullott

*És a ruha miatt miért aggódtok?
Nézzétek a mezők liliomait,
hogyan növekszenek: nem
fáradoznak és nem fonnak; mégis,
mondom nektek: még Salamon
sem volt dicsősége teljében úgy
felöltözve, mint egy ezek közül.
Ha pedig a mezei füvet, amely
ma van, és holnap a kemencébe
vetik, Isten így felöltözteti,
mennyivel inkább titeket,
kishitűek? Ne aggódjatok tehát
és ne mondogassátok: »Mit
együnk?«, vagy: »Mit igyunk?«,
vagy: »Mibe öltözködünk?«
Mert ezeket a pogányok keresik.
Hiszen tudja a ti mennyei
Atyátok, hogy mindezekre
szükségeitek van.*

*Ti keressétek először az Isten
országát és annak igazságát, és
mindezt megkapjátok hozzá.*

**Dominica XV. post
Pentecosten.**

Luc. 7. b.

In illo tempore: Ibat Jesus in
civitatem, quæ vocatur Naim etc.

Jó anyja könye árja.
Kesergé élte gyámolát,
Ő volt minden reménye:
Szegény özvegy árván maradt!
S nem volt ki őt segítse...

De látván Jézus fájalmát,
Inté őt hogy ne sírjon:
A holt kisérőit pedig
Megállítá a síkon.
És illetvén a koporsót
Mondá Ő: „Ifjú kelj fel.”
S legott felkelt; mivel Jézus
Megáldá új étellel.

- 123 Szent félelem fogá el mind
Álmélkodván e csodán;
S érzé mindegyik, hogy ezt így
Isten tehette csupán.
S magasztalák, dicsőíték
Hogy látnok támadt köztök
S hogy Isten választott népén
Irgalmassan könyörült.

Ember, ha tégedet szintén
Az Úr kegye megillet;
Hogy felébressze életre
Sok bűnéből a szívet.
Ne halogasd a megtérést
Hanem indulj, ha súgja

Lk 7,11–16
*Történt pedig, hogy ezután
Jézus egy Naim nevű városba
ment, és vele mentek tanítványai
és nagy népsokaság. Mikor a
város kapujához közeledett,
íme, egy halottat vittek ki, egy
özvegyasszony egyetlen fiát, és a
város sok lakosa kísérte. Amikor
meglátta őt az Úr, megesett
rajta a szíve, és ezt mondta neki:
„Ne sírj!” Majd odament, és
megérintette a hordágyat. Erre
azok, akik vitték, megálltak. Ezt
mondta: „Ifjú! Mondom neked:
Kelj föl!” A halott pedig felült és
beszélni kezdett. Ekkor átadta őt
anyjának.*

*Mindnyájukat elfogta a félelem,
és így dicsőítették Istent: „Nagy
próféta támadt közöttünk!” És:
„Isten meglátogatta az ő népét!”*

Hogy erre van a gyónószék
A megtérőknek útja.

124 Elméd gyakorta gondoljon
A négy végső dologra
S hiszen, – elmélkedő lelked
A bünt kerülni fogja...
Gyakran gondolj koporsódra
S a kárhozat tüzére:
Hogy érted sem folyt hasztalan
Jézus Krisztus szent vére.

125 Pünköst után XVI Vas.

Jézus kenyértörésre ment
Egy fő farizeushoz;
S a vendégek beszédje közt
Így szólt a házi Úrhoz:
„Vajjon szabad szombaton –
S gyógyítható-e beteg,
Ki roppant szenvedések közt
Ágyán nyavalyg, kesereg?”

És erre mind elnémultak –
A házi Úr s vendégek:
Kik Jézus minden tettére
Irigy szemekkel néztek.
Aztán egy vízkóros férfit
Gyógyítva elbocsátott;
Ki rég várta az óhajtott
Felgyógyulást – váltságot.

**Dominica XVI. post
Pentecosten.**

Luc. 14.

In illo tempore: Cum intraret Jesus
in domum cujusdam principis
pharisæorum sabbato manducare
panem, et ipsi observabant eum.
Et ecce homo quidam hydropicus
erat etc.

Lk 14,1–11

*Történt pedig, hogy Jézus
szombaton az egyik vezető
farizeus házába ment étkezni, és
azok figyelték őt. Ott egy vízkóros
ember került elébe. Ekkor Jézus
megkérdezte a törvénytudóktól
és a farizeusoktól: „Szabad-e
szombaton gyógyítani vagy
nem?” Azok csak hallgattak.
Erre megérintette a beteget,
meggyógyította, és elbocsátotta.*

- 126 Fedd é a farizeusok
 S a bölcsek vétkes dölyfét;
 Kik az első helyek miatt
 A szerényt félre lökték.
 Inté, hogy azért legyenek
 Alázatos s szerények:
 Mert a kevélyt folyvást érik
 Csapások, büntetések.
- Ha estélyre – úgymond – hínak
 Ne ülj az első helyre;
 Mivel szégyen ha majd onnét
 A házi Úr kerget le:
 Hanem vonulj illem szerint
 A föbbek elől félre;
 S dicséretet nyersz az Úrtól
 Ki meghívott estélyre.

Aztán így szólt hozzájuk: „Ha közületek valakinek a fia vagy az ökre kútba esik, nem húzza-e ki rögtön, akár szombaton is?” Erre nem tudtak mit felelni.

A meghívottaknak pedig példabeszédet mondott, mert megfigyelte, hogy hogyan válogatják az első helyeket. Ezt mondta nekik: „Amikor lakodalomba hívnak, ne ülj az első helyre. Nehogy előforduljon, hogy ha nálad előkelőbbet is meghívtak volna, odajöjjen az, aki téged és őt is meghívta, és azt mondja neked: »Add át a helyedet!« És akkor szégyenszemre az utolsó helyet kell elfoglalnod. Ha tehát meghívnak, menj, telepedj le az utolsó helyre. Akkor odajön majd az, aki meghívott, és azt mondja neked: »Barátom! Menj följebb!« Így tiszteletet ébresztesz az egész vendégsereg előtt. Mert aki magát fölmagasztalja, megalázzák, és aki magát megalázza, fölmagasztalják.”

[vö. Lk 14,12–14

- 127 Az Úrnak asztala előtt
 Hajolj meg alázattal
 S kenyér színben imádd Jézust
 Kit az ég, föld Úrnak vall.
 Légy tiszta és alázatos
- Amikor ebédet vagy vacsorát adsz, ne a barátaidat és testvéreidet hívd meg, se a rokonaidat és gazdag szomszédaidat, akik majd téged is

Ha készülsz vételéshez;
Mivel a méltó áldozás
Emel az üdv fejéhez.

128 Pünköszt után XVII Vas.

A vár – s szilárd palotáknál
Első kellék az alap:
Hogy küzdjenek a viharral,
Ha rajtuk elzúg, szalad.
Az életszentségnek pedig
Alapja a szeretet,
Mely mindenkit az életnek
Örök fejéhez vezet.

Az első s legnagyobb parancs
Szeresd s imádd az Istent,
Felebarátod mint magad:
És teljesítél mindent.
E két parancson alapszik
Az Úr egész törvénye;
Mit a világnak hirdetett
Isten örök Igéje.

meghívának és viszonozzák neked.
Amikor vendégséget rendezel,
hívd meg a szegényeket, bénákat,
sántákat, vakokat. Így boldog
leszel, mert ők nem tudják azt
viszonozni neked. De amikor az
igazak feltámadnak, megkapod
jutalmadat.]

**Dominica XVII. post
Pentecosten.**

Matth. 22. d.

In illo tempore: Accesserunt ad
Jesum pharisæi: et interrogavit eum
unus ex eis legis doctor, tentans
eum: Magister, quod est mandatum
magnum etc.

Mt 22,34b–46

[Abban az időben farizeusok
mentek Jézushoz], és az
egyikük, hogy próbára tegye,
megkérdezte tőle: „Mester,
melyik a legnagyobb parancs a
törvényben?” Ő azt felelte neki:
„»Szeresd Uradat, Istenedet teljes
szívedből, teljes lelkedből és teljes
elmédből«. Ez a legnagyobb, az
első parancs. A második hasonló
ehhez: »Szeresd felebarátodat,
mint önmagadat«. Ezen a két
parancson alapul az egész törvény
és a próféták.

129 A képmutatók Jézustól
Szintén kérdeztetének:
„Hogy mit tartnak Krisztus
felől:
S kinek fia, mit vélnek?”
S mondák: „hogy Dávidé;”
de Ő
Szólt ismét: „mint lehet ez?
Mivel Dávid Őt mindenütt
Urának mond, ki, nevez.”

És erre egyre birt szólni,
Mind halgatott, mind nézett;
S íranta szívökben bosszút
Forralt a bünös érzet... –
De óh szeretet Istene
Szeretlek és imádlak!
Tekints szívembe s nézd tüzét
Ez érted égő lángnak!

130 Szívből bánom minden vétkem
Mely tőled elszakasztott,
És hogy többé ne vétkezzem
Óh adj, adj szent malasztot!
Te érettem szeretetből
Mehaltál a kereszten:
Én is érted éltem, kincsem
Szeretetből elvesztem.

131 Püünköst után XVIII Vas.

Ha lelkileg vagy testileg
Betegségben nyomorgunk;
Minden kinos bajainkban
Jézus leend orvosunk.

*Mivel a farizeusok együtt
voltak, Jézus megkérdezte őket:
„Mit gondoltok a Krisztusról?
Kinek a fia ő?” Azt felelték neki:
„Dávidé.” Erre megkérdezte
tőlük: „Akkor Dávid miért hívja
őt a Lélek által Úrnak, amikor
így szól: »Így szól az Úr az én
Uramhoz: Jobbom felül foglalj
helyet, míg lábaid alá vetem
ellenségeidet«. Ha tehát Dávid
Úrnak hívja őt, hogyan lehet az ő
fia?” Senki sem tudott válaszolni
neki egy szót sem, és attól a naptól
fogva senki nem merte őt többet
kérdezni.*

**Dominica XVIII. post
Pentecosten.**

Matth. 9.

In illo tempore: Ascendens Jesus in
naviculam, transfretavit, et venit in

Kafarnaumban négy ember
Jézushoz vitt beteget;
Ki szenvedése között
Ágyán alig pihegett.

Látván Jézus élő hitét
Könyörületre indult:
Sőt megbocsátván bűnét is,
Haza küldé a fiút.
Gonosz írástudók pedig
Szörnyen bosszankodának:
S kérdék: „Ki ez? hogy
mindenki
Igy meghajol szavának.” –

132 De Jézus fedvén őket szólt:
„Mit gondoltok gonoszat,
Mi könnyebb? bünt bocsátani
S gyógyítani nyomorultat?
Nekem pedig hatalmam van
Atyámtól mindkettőre:
Azért neked mondom: kelj fel!
S indult haza előre.

A nép e nagy csoda felett
Szívében megfélemlert:
S Isten hatalmát szemlélvén
Magasztos hálát zengett.
Elismerem szintén Uram,
Tudod is bűnösségem!²⁴ Azért
Tőled testem, lelkem
Meggyógyítását kérem.

civatem suam. Et ecce offerebant ei
paralyticum jacentem etc.

Mt 9,1–8

*Jézus beszállt a bárkába, átkelt
a tengeren és elment a saját
városába. Ekkor íme, odahoztak
hozzá egy ágyon fekvő bénát. A
hitüket látva Jézus azt mondta a
bénának: „Bízzál, fiam! Bűneid
bocsánatot nyertek.” Erre egyesek
az írástudók közül azt mondták
magukban: „Ez káromkodik.”*

*Jézus látta gondolataikat és így
szólt: „Miért gondoltok gonosz
dolgokat a szívetekben? Ugyan
mi könnyebb, azt mondani:
»Bocsánatot nyertek bűneid«,
vagy azt mondani: »Kelj föl és
járj«? Hogy pedig lássátok, hogy
az Emberfiának hatalma van a
földön a bűnöket megbocsátani – s
ekkor a bénához fordult –: Kelj
föl, fogd ágyadat, és menj haza!”
Az fölkel és hazament. Amikor
a tömeg látta ezt, félelem fogott el
mindenkit, és dicsőítették Istent,
aki ilyen hatalmat adott az
embereknek.*

²⁴ „Tudod is bűnösségem” sor alatt opcionálisan, Elme bejegyzése: „én sok vétkem”.

133 Óh Jézusom gyúlaszd szívem
Minden érzelmét lángra:
Mivel lelkem örök üdvét
Egyedül Tőled várja.
Vezesd vezeklő gyermeked
Az életszentség útján
Hogy szentjeiddel áldjalak
Feltámadásom napján! –

134 Püünköst után XIX. Vas.

Az égi hon – ugymond Jézus –
Hasonló a királyhoz;
Ki fia mennyegzőjére
Sokat hitt asztalához.
Azonban senki sem jövén
Ismét utánunk küldött
Hogy eljövén megtartaná
A készített mennyegzőt.

De újra elmulasztották
Majorba ment egy része;
Futott kereskedés után
A hivottak többsége.
Legtöbben összefogdosák
A büntelen szolgálát:
Kiket minden gúnyal bántván
Mind sorra konzcolának.

Dominica XIX. post
Pentecosten.

Matth. 22.

In illo tempore: Loquebatur Jesus principibus sacerdotum et pharisæis in parabolis, dicens: Simile factum est regnum cœlorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo etc.

Mt 22,1–14

Ezután Jézus beszélni kezdett, és példabeszédekben szólt a főpapokhoz és írástudókhöz: „Hasonló a mennyek országa egy királyhoz, aki menyegzőt készített fiának. Elküldte szolgálait, hogy hívják el a meghívottakat a menyegzőre, de azok nem akartak eljönni. Ekkor más szolgálát küldött ezekkel a szavakkal: »Mondjátok meg a meghívottaknak: Íme, a lakomat elkészítettem, ökreimet és bizlalt állataimat levágtam,

135 Hallván az Úr haragudott
 És elküldé seregét:
 Hogy égensék fel a várost
 S kobozzák el mindenét.
 Akkor mondá szolgálainak:
 „Mennyekzöm itt van készen:
 De nem valának rá méltók
 Kiket hívott személyem.

És új parancsot ada ki
 A jámbor, hű szolgálknak:
 Hogy híjanak meg mindenkit,
 Akárkit hol találtnak.
 És megtellék a ház néppel
 A király is belépett:
 És láta szennyes öltönyben
 Közöttök egy vendéget.

136 „Barátom – úgymond a király
 Mikép jövéll ide be,
 Nem levén mennyekzős
 ruhád?”
 S az semmit sem felele.
 És megkötözve ő legott
 Fogságra taníttatott:
 Mivel sok a hivatalos
 De kevés a választott.

minden készen van. Jöjjetek a menyegzőre. « De azok nem törődtek vele. Elmentek, egyik a földjére, a másik az üzlete után, a többiek pedig megragadták a szolgálait, gyalázatokkal illették és megölték.

Haragra gerjedt ekkor a király, s elküldte hadseregét. A gyilkosokat elpusztította, a városukat pedig felégette. Azután azt mondta a szolgálainak: »A menyegző ugyan kész, de a meghívottak nem voltak rá méltók. Menjetek hát ki a bekötő utakra, s akit csak találtok, hívjátok a menyegzőre. « A szolgák kimentek az utakra és összegyűjtöttek mindenkit, akit csak találtak, gonoszokat és jókat egyaránt, s a menyegzős ház megtelt vendégekkel. Amikor a király bement, hogy megnézzze az asztalnál ülőket, észrevett ott egy embert, aki nem volt menyegzős ruhába öltözve.

Azt mondta neki: »Barátom, hogyan jöttél be ide menyegzős ruha nélkül? « Az nem szólt semmit. Erre a király azt mondta a felszolgálóknak: »Kötözzétek meg kezét-lábát és dobjátok ki őt a külső sötétségre. Lesz majd ott sírás és fogsíkkorgatás! Mert sokan vannak a meghívottak, de kevesen a választottak. « »

137 Püsköst után XX Vas.

Királyi ember járula
 Jézushoz esdekelve;
 Hogy szenvedő beteg fián
 Könyörüljön szerelme
 S mit hő keble gyöngyként rejte
 – Szive tiszta érzetét, –
 Úr Jézus megjutalmazá,
 Meggyógyítván betegét.

Miként reménytelen járult
 Az élet szent Urához:
 Akként Úr Jézusban bízva
 Tér vissza a családhhoz.
 Meggyógyultnak hívá fiát
 Amint Jézus ígerte:
 Miről tudósítá is őt
 Elébe jött cselédje.

138 És kérdezé a hű szolgát
 „Mely órában történt ez?”
 S felevén: „hogy hét órákor
 Mult a hideglelés el.”
 Ép akkor mondá Jézus is:
 „Menj el a te fiad él”
 S így nyere a gondos atya
 Az égi jót Istennél.

Dominica XX. post
 Pentecosten.

Joann. 4. f.

In illo tempore: Erat quidam
 regulus, cuius filius infirmabatur
 Capharnaum etc.

Jn 4,46b–53

Abban az időben volt egy királyi tisztviselő, akinek a fia beteg volt Kafarnaumban. Amikor meghallotta, hogy Jézus Júdeából Galileába érkezett, elment hozzá, és kérte őt, hogy jöjjön és gyógyítsa meg a fiát, mert az már a halálán volt. Erre Jézus azt mondta neki: „Hacsak jeleket és csodákat nem láttok, nem hisztek!” A királyi tisztviselő erre azt felelte: „Uram, gyere el, amíg meg nem hal a gyermekem!” Jézus azt mondta neki: „Menj, a fiad él!” Hitt az ember a szónak, amit Jézus mondott neki, és elment. Amint hazafelé tartott, már eléje jöttek a szolgálói, és jelentették, hogy a fia él. Megtudakolta tőlük, hogy melyik órában lett jobban. Azt felelték neki: „Tegnap a hetedik órában hagyta el őt a láz.” Így megértette az apa, hogy ez éppen abban az órában történt, amikor Jézus azt mondta neki: „A fiad él.” És hitt ő és egész házanépe.

Az élet szenvedési közt,
Ha földi bajok nyomnak:
S érzed kinos nehéz terhét
A keserű nyomornak:
Kiálts az élet Urához
Ki imád meghalgtaja;
S beteg s könyörgő gyermekét
Nem hagyja el irgalma.

139 Óh Jézusom! légy orvossa
Bűnös beteg lellemnek:
Midön a vezeklés útján
Fohászaim keresnek.
Az élet zajló tengerén
Benned helyezem reményem:
Mert nincs – egyedül csak
te vagy
Kitől üdvöm reméllem. –

140 Püünköst után XXI. Vas.

A király munkás szolgálait
Számvételre összehívta:
És egy fizetni közölök
Adósságát nem bírta.
Ezért parancsolá ura
Hogy mindenét eladják;
De az esdvén... s felejtve lön
A roppant nagy adósság.

Ő ekként nem irgalmazott
Szegény adóstársának:
Hanem kínzá – míg eleget

Dominica XXI. post

Pentecosten.

Matth. 18. c.

In illo tempore: Dixit Jesus discipulis
suis parabolam hanc: Assimilatum
est regnum caelorum homini regi,
qui voluit rationem ponere cum
servis suis etc.

Mt 18,23–35

[Abban az időben Jézus
tanítványainak a következő
példabeszédet mondta:]

„Hasonlít a mennyek országa egy

Nem tesz a tartozásnak.
Mit látván szolgáló társai
Uroknak megjelenték:
S parancsából a szivtelent
Rögtön hozzá idézték.

királyhoz, aki el akart számolni szolgálóival. Amikor elkezdte az elszámolást, odavitték hozzá az egyiket, aki tízezer talentummal tartozott. Mivel nem volt miből megadnia, az úr megparancsolta, hogy adják el őt, a feleségét, a gyerekeit, és mindenét, amije csak van, és úgy fizessen. A szolgáló erre a földig hajolt, és leborulva kérte: »Légy türelemmel irántam, és mindent megadok neked.« Megegett a szíve az úrnak a szolgálón, elbocsátotta hát őt, és még az adósságot is elengedte neki. Ez a szolgáló azonban, mihelyt kiment, találkozott egyik szolgáló társával, aki tartozott neki száz dénárral. Megragadta őt, fojtogatta és követelte: »Add meg, amivel tartozol.« A szolgáló társá a földig hajolt, és kérlette: »Légy türelemmel irántam, és megadom neked.« Az azonban nem engedett, hanem elvitte és börtönbe vetette őt, amíg megadja a tartozását. Amikor a szolgáló társai látták a történeteket, nagyon elszomorodtak. Elmentek és elbeszéltek uruknak mindent, ami történt.

141 S az Úr, szivtelenségéért
Szigorún megdorgálta;
Midön előtte irgalmat

Akkor az úr magához hívta őt és azt mondta neki: »Te gonosz szolgáló! Én az egész tartozást

Keresett szolgatársa.
 És meghagyá a kínzóknak:
 „Hogy őt gyötörjék vérig;
 Mignem a roppant tartozást
 Lerója egy fillérig.”

Uram a sok talentommal
 Én tartozom tenéked:
 Mert lelkemben mint fergeteg
 Pusztitva dúl a vétek.
 De irgalom, oh szent Atyám
 Imázva kér gyermeked:
 Im esküszöm oh irgalom!
 esdésem meg nem veted.

- 142 Hogy megnyerjem irgalmatad
 Szeretem ellenségem:
 Szeretnem őt példát adál
 A szent kereszten nekem.
 Azért mindenkinek mindent
 Szivemből megbocsátok:
 És irgaloméért irgalmat
 Egyedül tőled várok.

143 **Pünköst után XXII Vas.**

Úr Jézus ellenségeit
 Dicsőn megszégyeníté:
 Midőn ravasz szándékokat
 Oly bölcsen felderíté.
 Hozzá jöttek a küldérek
 Tudás vágyat szinelve:
 Pedig ép csak szavát lesé
 Az álnokság rosz lelke.

*elengedtem neked, mert kértél
 engem. Nem kellett volna neked
 is megkönyörülni szolgatársadon,
 ahogy én is megkönyörültem
 rajtad?« És az úr haragjában
 átadta őt a kínzóknak, amíg csak
 meg nem adja egész tartozását.*

*S így tesz majd mennyei Atyám is
 veletek, ha mindegyiktek szívből
 meg nem bocsát testvérenek.”*

Dominica XXII. post

Pentecosten.

Matth. 22. b.

In illo tempore: Abeuntes pharisai
 consilium inierunt, ut caperent
 Jesum in sermone. Et mittunt ei
 discipulos suos cum Herodianis etc.

Kérdék őt az adó felől,
Mit szólna s mint itélné:
„Szabad-e adózni vagy nem:
Mint szól ennek törvénye?”
De tudta, hogy csak kísértik
S íranta rossz az érzet:
Mit hogy legyőzzön, a zsebből
Egy adópénzt kivétett.

144 „Kié e kép s e felírás?”
„A császáré” feleltek.
„Adjátok néki mi övé;
S ami Istené, Istennek”
Mivel Őt meg nem ejthették,
Bosszújok jobba égett:
Vérét, halálát szomjazák
E szégyenítés végett.

Ember! ne légy csalárd, s ne járd
A bűnös ármány útját:
Hanem igazszívűséggel
Lépéseid azt fussák.
Becsüld önnön s mások lelken

Mt 22,15–21
Ekkor a farizeusok elmentek és kitervelték, hogy hogyan csalják őt törbe szóval. Odaküldték hozzá tanítványaikat a Heródes-pártiakkal és azt mondták neki: „Mester! Tudjuk, hogy igazmondó vagy és az Isten útját az igazság szerint tanítod, nem törödsz senkivel, mert nem nézed az emberek személyét. Mondd meg tehát nekünk, mit gondolsz: Szabad-e adót fizetni a császárnak, vagy nem?” Jézus azonban felismerte gonoszságukat és így szólt: „Miért kísértetek engem, ti képmutatók! Mutassátok meg nekem az adópénzt!” Azok odahoztak neki egy dénárt.

Ekkor megkérdezte tőlük: „Kié ez a kép és a felirat?” Azt felelték neki: „A császáré.” Erre azt mondta nekik: „Adjátok meg tehát a császárnak, ami a császáré, és az Istennek, ami az Istené.”

Az isteni műképet;
Mely lélek s melynek üdvéért
A megváltó elvérzett.

145 Óh Istenem! te szent kezéd
Hozott a létre engem:
Mely jóságért buzgó szívvel
Örök hálámat zengem.
Sokat adtál nekem Atyám!
Kincset, vagyont és éltet:
Örök adósod így vagyok,
Mig csak kegyelmed éltet.

146 Pünköszt után XXIII Vas.

Jézushoz egy fejedelem
Zokogva, sirva járult
Mert lánya csak imént hult el
Az élet szép fájáról.
A gyászos házhoz kérte őt,
Hol halva – feküdt lánya: –
Hogy elhunytját hívná vissza
Az élőknek sorába.

Megjörttekor haza küldé
A könnyező bús népet:
S aztán a tanítványokkal
A holt lányhoz belépett:
Amint kezét megérinté
A holt leány felébredt:
Melynek csoda szerű hire
Betölté a környéket.

**Dominica XXIII. post
Pentecosten.**

Matth. 9. c.

In illo tempore: Loquente Jesu ad
turbas, ecce princeps unus accessit, et
adorabat eum, dicens: Domine, filia
mea modo defuncta est etc.

Mt 9,18–26

[Abban az időben, amikor Jézus
a tömeghez beszélt], odajött egy
előljáró, leborult előtte és *azt
mondta: „A lányom most halt
meg, de gyere, tedd rá a kezedet és
élni fog.”* Jézus fölkel és követte őt
a tanítványaival.

[Mt 9,23–26]

*Amikor Jézus bement az előljáró
házába és látta a fuvalásokat
és a tolongó tömeget, így szólt:
„Távozzatok! Nem halt meg a*

- 147 Egy nő szintén – kit vérbaja
Tizenkét évig gyötrött:
Ekkor nyere égéségét
Mint lelkében könyörgött.
„Meggyógyulok – úgymond –
 ha csak
Ruháját is érintem:”
És orvosolva lön baja
Az irgalomnak kincsen.

Ha testi inség vesz körül
Istenbe bizva remélj:
Kitől egyedül csak jöhet
Számodra égi segély.
Ha tested végkép gyenge lesz
S erőre lesz szükséged:
Ismét bizzál az Istenben
– S még a halált sem féled.

- 148 Ha a nő az érintésre
Nyert testi épséget:
S a holt leánynak kézfogás
Adott ismét új éltet,
Annál inkább meggyógyuland
Bűnös s beteges lelkünk:
Midön szent áldozásunkban
Jézussal egyesültünk.

*kislány, csak alszik.” De azok
kinevették. Mikor kiküldték a
tömeget, ő bement, megfogta a
lány kezét, és a kislány fölkel.
Ennek a híre elterjedt azon az
egész vidéken.*

[Mt 9,20–22]

*Ekkor egy tizenkét éve vérfolyásos
asszony hátulról odament, és
megérintette a ruhája szegélyét.
Azt gondolta magában: „Ha
csak a ruháját érintem is,
meggyógyulok.” Jézus megfordult,
meglátta őt és azt mondta
neki: „Bízzál, lányom! A hited
meggyógyított téged.” És abban az
órában meggyógyult az asszony.*

149 Pünköst után XXIV Vasárnap.

Óh halljátok keresztények
 Az üdvirat ígéit!
 Melyek a világ pusztulást
 Ha nekünk elbeszéli.
 Roppant szorongatás leszen
 Nap és hold elsötétül;
 A csillagok lehullanak
 Megfosztva minden fénytől.

Elküldi Isten angyalait
 A világ négy tájára:
 Kik nagy szóval lekiáltanak
 Minden megholt sírjába
 S felkelnek mind az emberek
 Kiknek nagy része jajgat:
 Mert bűnös öntudat miatt
 Érzik a kint, fájdalmat.

Dominica XXIV. post
 Pentecosten.

Matth. 24. b.

In illo tempore: Dixit Jesus discipulis suis: Cum videritis abominationem desolationis, quæ dicta est a Daniele propheta etc.

Mt 24,15–35

[Abban az időben Jézus ezt mondotta tanítványainak:]
 „Amikor látjátok, hogy *a pusztító gyalázat*, amelyről Dániel próféta beszélt, ott áll a szent helyen – aki olvassa, értse meg! –, akkor azok, akik Júdeában vannak, fussanak a hegyekbe. Aki a tetőn van, ne szálljon le, hogy elvigyen valamit a házából, aki pedig a mezőn, ne térjen vissza, hogy elvigye köntösét! Jaj a várandós és szoptató anyáknak azokban a napokban! Imádkozzatok azért, hogy menekülésetek ne télen és ne szombaton legyen. *Mert olyan nagy szorongatás lesz akkor, amilyen még nem volt a világ kezdetétől mostanáig, és nem is lesz többé.* Ha meg nem rövidítenék azokat a napokat, nem menekülne meg egyetlen élőlény sem; de a választottakért megrövidítik azokat a napokat. Akkor, ha valaki azt mondja

150 Midőn Józsafát völgyében
 Mind összegyűlve megáll;
 S a feltámadt nép egymástól
 Vagy jobbra, balra megáll,
 Ekkor keleten feltűnik
 Megváltónk szent keresztje;
 Mit üldözött s le nem győzött
 A hitlenek serege.

Úr Jézus e'közt megjelen
 S dörg ajkán végítélet:
 A melyre a gonoszok is
 Remegve hajtanak térdet.
 Az áldott nép örök hálát

nektek: »Íme, itt a Krisztus«,
 vagy »ott«, ne higgyétek. Mert
 hamis krisztusok és hamis
 próféták támadnak, nagy jeleket
 és csodákat művelnek, hogy
 ha lehet, még a választottakat
 is tévedésbe ejtsék. Íme, előre
 megmondtam nektek. Ha tehát
 azt mondják nektek: »Íme, a
 pusztában van«, ne menjetek
 ki; »íme, a belső szobákban«,
 ne higgyétek. Mert amint a
 villám napkeleten támad és
 napnyugtig látszik, olyan lesz
 az Emberfiának eljövetele is.
 Ahol ugyanis a holttest van, oda
 gyűlnek a keselyűk. *E napok
 szorongattatásai után a nap
 elsötétedik, a hold nem sugározza
 fényét, a csillagok lehullanak az
 égről, s az ég erői megrendülnek.
 Aztán feltűnik az égen az
 Emberfia jele, s akkor mellét veri
 majd a föld minden népe. Látni
 fogják az Emberfiát, amint eljön
 az ég felhőin hatalommal és nagy
 dicsőséggel. Elküldi angyalait
 nagy harsonaszóval, s azok
 összegyűjtik választottait a négy
 égtáj felől, az ég egyik szélétől a
 másik végéig. Vegyetek példát
 a fügefáról: amikor már zsenge
 az ága és a levelei kihajtottak,
 tudjátok, hogy közel van a nyár.*

Zeng a bíró Istennek:
Óh mintha hallnám... mint
szórják
Az átkot a rosz lelkek.

Így ti is, amikor mindezeket
meglátjátok, tudjátok meg, hogy
közel van, az ajtóban.

151 Igaz bíróm kegyes Jézus!
Ne ítélj bűnöm szerint:
Ne űzd magadtól a síró
S a bűnbánó teremtményt
Hanem ha ég s föld elmulik
S lesz örökké valóság:
Legyen enyém irgalmadból
A boldog üdv – menyország.

*Bizony, mondom nektek: nem
múlik el ez a nemzedék, amíg
mindezek meg nem történnek. Ég
és föld elmúlnak, de az én igéim el
nem múlnak.*

152– lacuna
159

160 Ehe Lied

O du himmlischer Bräutigam
[etc.]

ÖSSZEGZÉS

Elme Imre 1870-ben, vasárnapi ájtatosságokra írt kántorkönyve a későjosefinizmus szellemében íródott. Hasonló célt követett, mint a monarchia területén élő többi nemzetiség vallásgyakorlásában bevett szabályozás: a kántor ezen evangéliumi énekek által meg tudta ismertetni a latinul nem tudó néppel a vasárnapi perikópákat, szorgalmazta a bűnbánat felindítását, a szentgyónást és a szentáldozást. Az evangéliumi részletek verses-énekes formában és a gyülekezet anyanyelvén jobban rögzültek, egyúttal a nép vallásosságát a korszak igényeire szabva formálták, hiszen a szent szövegek helyes értelmezése a mindennapokban visszaszorítja a babonákat – mindenestre II. József még így gondolhatta, alig egy évszázaddal Elme könyve előtt.

A II. Vatikáni zsinat rendelkezései átformálták az egyházi évet. A vasár- és ünnepnapok olvasmányai és evangéliumai jelenleg hároméves ciklust (A, B és C év) követnek. Elme Imre kántorkönyve még abból az időből származik, amikor az evangéliumok egyetlen éves ciklusba rendeződtek és vasárnapokra is csak egy olvasmányt írt elő a misekönyv, a mai kettő helyett. A népi vallásosság tudatos megélésében döntő fordulatot jelentettek II. József istentiszteleti rendelkezései, melyeknek nyomán a nép – nagyrészt a latinul nem tudó parasztság – nem csak kalendáriumi, de az egyházi liturgikus év ciklusába is bekapcsolódhatott, közelebb kerülve a perikópák és katekézisek világához.

■

■

ADALÉKOK ELME IMRE KÁNTOR ÉLETRAJZÁHOZ

TARI LÁSZLÓ (ZENTA)

A közelmúltban, egy felkérésre kezdtem foglalkozni Elme Imre (1847–1914), néhai temerini kántor eddig hiányos életrajzi adatainak a feltárásával. A kutatás kezdete után nem sokkal kiderült, hogy a kántor eddig említett származási helye, a délvidéki Szentfülöp¹ nem fedi a valóságot, nincs is okmányszerűen alátámasztva. A kutatás folyamán a későbbiekben más családi összefüggések is napvilágot láttak, amelyek Tolna megyéhez és Zentához köthetők, s ezek függvényében alakult, formálódott Elme Imre családi élete, illetve kántori pályafutása.

Részben ezért tartom fontosnak előbb ismertetni a zentai katolikus kántorok működését, a 18. század második felétől kezdődően, mivel ezek figyelembe vételével lehet megérteni Elme Imre életének, és kántori működésének alakulását.

A kántorok minden település megbecsült polgárai voltak. A régi krónikákban és helytörténeti leírásokban nevük együtt szerepel a település előljáróinak, illetve jelentősebb funkciót betöltő polgárainak a nevével. Az oktatással kapcsolatos monográfiákban hasonlóképpen van a kántor-tanító neve összekötve – a katolikus iskolákban – a tanítói állással.

A kántori állás zentai vonatkozásban a helyi egyházi szervezéstől függött. A katolikus egyház Zentán 1755-ben alakult újra, miután Mária Terézia uralkodónő 1751-ben létrehozta a Tiszai korona-kerületet, s elrendelte a török hódoltság utáni, többnyire lakatlan délvidéki terület benépesítését katolikus lakossággal.

A Zentára visszatelepedett, főként magyar katolikus lakosság vallási igényeit eleinte a Szabadkáról idejövő ferences atyák biztosították, illetve Zenta 1751 után a szabadkai plébániának volt a leányegyháza. A hívek számának növekedése azonban már megkövetelte, hogy helyben is legyen egy lelkész, s 1754 júniusának végétől már itt lakott a Ferenc-rendi Oszlányi Anzelm, aki novembertől javadalmazást is kapott a várostól, s 1757-ig volt

¹ Franz Metz, *Das Kirchenlied der Donauschwaben*, München 2008, 83.

itt helyi káplán. A kalocsai érsekség 1754-ben még nem tekintette a zentait önálló egyháznak, csak 1755-től.²

A kalocsai érsek rendelkezésére 1756 januárjában a ferences szerzetesek összeírást szereztek be az egyházi épületekről, a hívek számáról és a lelkészek járandóságáról. Plébánialak Zentán 1756-ban még nem létezett, a lelkész egy parasztházban lakott a kápolnától 130 lépésre, amit a hívek béreltek számára. Volt ezen összeírás szerint 1756-ban kántortanító is (ludimagister), aki azonban a saját maga által vásárolt házban lakott.³

Az első zentai világi plébános 1758. évi októberi beiktatásakor megkötötték a plébánosi párbérszerződést, amelynek utolsó 6. pontja rendelkezik a kántor javadalmazásáról:

„Stóla a keresztelés, temetés és házasságkötés után a pap, az orgonista vagy kántor részére az egyházmegyei szokás szerint, aminek statútuma a plébánosnál van.”⁴

Az első, kezdetleges templom az 1769. évi nagy városi tűzvészben leégett. Kamarai segélyből azonban 1769 és 1770 között gyorsan felépült az új, provinciális barokk stílusú, már templomnak nevezhető, hagymakupolás toronnyal ellátott épület. A plébánialak 1772-ben épült, öt szobával, s az összes többi szükséges helyiségekkel.⁵

Elsőként a neves zentai történész Dudás Gyula (1861–1911), említi a régi idők kántorát, a *Zentai Közlöny* 1891. aug. 17.-i száma tárcájában *Városunk múltjából* címmel:⁶

² Gyetvai Péter, *A Tiszai korona-kerület telepítéstörténete I.*, Kalocsa 1992, 374.

³ Gyetvai Péter, *Egyházi szervezés – főleg az egykori déli magyar területeken és a bácskai Tisza mentén*, München 1987, 194.

⁴ Gyetvai Péter, *A Tiszai korona-kerület telepítéstörténete I.*, Kalocsa 1992, 375.

⁵ Uo., 376–377.

⁶ TLZ, F: 381 Joca Vujić gyűjteménye – Dudás Andor krónikája I. (az 1803. évnél: *Városunk múltjából*, III. közlemény).

„Az 1808. évben városunkban csak két magyar katolikus iskola volt; egyik azon helyen, hol jelenleg a városháza áll. Itt akkor még a határ-örvidéki időből való középület állott: a másik ott volt, hol jelenleg a kántorlak áll. A jelenlegi kántorlak az akkori Koplányi Márton községi kántornak képezte tulajdonát, s ő engedte át iskolahelységül a ház egyik lakosztályát, melyért a község bizonyos árendát fizetett neki.”

Mivel ismert volt a név, immár lehetett keresni a 18. század második feléből megmaradt zentai adókönyvekben, hogy mikor jelenik meg először Koplányi Márton neve és meddig vezetik a könyvek a nevét, mint kántort.

A zentai Történelmi Levéltárban az évenkénti névszerinti jegyzett adózást egyrészt a városi adókönyvekben (1766-tól), másrészt az ún. Rovatos összeírásokban (1774–1845) lehet nyomon követni.

A Rovatos összeírások 1780/81. évi könyvében jelenik meg először Koplányi Márton neve, a 655. sorszámom, s az utolsó rovatban megjegyzik, hogy ő az egyház szolgálja (lat: „Servus Eccl.”). A következő 1781/82-es évben a 663-as sorszámom van Koplányi, szintén mint egyházi szolga („Servus Ecclesiae”). Tehát 1780-tól folyamatos Koplányi nyilvántartása a Rovatos összeírásokban, csak váltakozó sorszámok alatt, pár év után a „Cantor” megjelölést kapja az egyházi szolga helyett. Így van nyilvántartva már az 1784/85-ös évben is a 682. sorszám alatt, 1796/97-ben a 811. sorszámnál, stb.

Családi körülményeiről keveset tudunk, mivel a zentai katolikus anyakönyvek részben csak 1795-től vannak meg; ebből kifolyólag Koplányi kántornak csak két gyermeke van bejegyezve a születések könyvében: 1796-ban József Sebestyén, 1798-ban pedig Anna Eleonóra. Mivel utánuk már nem született több gyermekük, ebből kiindulva Koplányi ekkor már közel járhatott az ötvenes éveiehez. Felesége Czabafi Ilona volt, de egyikük sincs a halottak anyakönyvébe beírva, ami azt jelenti, hogy 1823 előtt haltak meg mindketten (ugyanis ez évtől van meg a halottak anyakönyve).

Minden bizonnyal Koplányi előregedésével új kántor után kellett nézni, akit 1811-ben meg is találtak Miklósvári Antal személyében, ő lett aztán a Szent István templom- és plébánia új kántora.⁷ Az 1812/13. évi Rovatos

⁷ TLZ, F: 381 Joca Vujić gyűjteménye – Dudás Andor krónikája I. (az 1811. évnél).

összeírásban Koplányi Márton rovatában az áll, hogy „az öreget elbocsátották” (senex exmisso), mármint a kántori állásból. A következő, 1813/14. évi összeírások Koplányit szintén „öreg” emberként jegyzik (senex), tehát valóban már nem volt képes ellátni feladatait. Összesítve az adatokat, Koplányi Márton 1780-tól 1811-ig volt a zentai Szent István templom- és plébánia kántora.

Miklósvári Antal 1777 körül született (eddig ismeretlen helyen), s került valószínűleg harmincas éveiben Zentára (egyelőre nem tudni honnan). Az új kántor családjáról az egyházi anyakönyvekben található néhány adat, ezek alapján mindössze két gyermekük született Zentán: Alajos Gábor 1816. márc. 23-án, és Jenő Imre 1818. okt. 21-én. Évekkel később az utóbbi gyermek, Jenő lép majd apja nyomdokába, s folytatja a kántorságot a belvárosi Szent István templom- és plébánián.

1824-ben kicserélték a templom régi orgonáját. Az akkor 52 éves hangszer pont egyidős volt a plébánia épületével, utóbbit 1772-ben adták át a használatra (az 1769-es városi tűzvészben elpusztult paplak helyett). Az új orgonát Welter Ferenc temesvári orgonaművész készítette 3000 forintért olyanformán, hogy a régi orgonát elvihette, s ez mellett az élelmezéséről is gondoskodtak. Az új orgona Szent István napján, augusztus 20-án szólalt meg először „Miklósvári Antal m. prior Város orgonistája és énekesé” által.⁸

Miklósvári Antal viszonylag hosszú ideig, 41 éven át volt Zenta város katolikus kántora. 1852. szeptember 30-án halt meg 75 évesen, felesége már korábban elhunyt. Nem sokkal a kántor halála után a városi közgyűlés 1852. október 11-i ülésén, a 135. sz. határozatával foglalkozott a megüresedett kántori állással kapcsolatban. A tanácsülésen felolvasták Lóránt Sándor plébános-helyettes levelét, melyben felszólítja a tanácsot, hogy a Miklósvári Antal elhunytával megüresedett római katolikus kántori állást „egy alkalmas egyén által betölteni méltatnék.”⁹

A közgyűlés, tekintettel arra, hogy a megboldogult fia, Miklósvári Jenő, mint segédkántor, eddig is bizonyoságot tett alkalmasságáról, ideiglenes

⁸ TLZ, F: 381 Joca Vujić gyűjteménye – Dudás Andor krónikája I. (az 1824. évnél).

⁹ TLZ, F: 381 Joca Vujić gyűjteménye, leszámozott iratok, (1–500): 391. sz.

jelleggel – amíg a rendes kántori állás be nem lesz töltve – közakarattal kinevezte kántornak. A közgyűlés arról is határozott, hogy a kántor fizetését – ami eddig pénzben és terményekben valósult meg – a jövőben egy új szabállyal rendezzék, s megkérték Lóránt Sándor plébános-helyettest, hogy terjessze elő a kántori állás fizetési tervét, amit a legközelebbi gyűlésen megvitatnak a kántori állás véglegesítése ügyében.

A városi közgyűlés 1853. január 12-én tárgyalta a kántor javadalmazásának ügyét. A római katolikus egyház 1840. évi Canonica Visitatio szabályai alapján, melyek a kántori fizetésre és természetbeni juttatásaira vonatkoztak, a közgyűlés úgy döntött, hogy a kántor fizetése – az újonnan megállapított természetbeni javadalmak mellett – évi 600 pengő forint legyen.¹⁰ A közgyűlésen megfogalmazták és rögzítették a kántor kötelességeit is, hogy ne kerülhessen sor bármilyen önkényre. Ezek a következők voltak:

- „1. Köteles a kántor vasár- és ünnepnapokon, reggeli első – a deákok – és nagymise alatt, délután lytania vagy vesperás, valamint hétköznapokon beharangszói mise alatt orgonálni énekelni, úgy szinte temetés, körmenetek, szóval minden egyházi foglalatosságoknál, hol ének vagy orgonálás kivántatik szolgálatot tenni.
2. A beteghez szentséggel menő papot kíséрни.
3. Keresztelés, avatás valamint eskütetéskor is a hivataloskodó papnak szolgálni.
4. Ha a körülmények kívánandják egyszerre a két temetőbei temetést, ennek is eleget tenni, két segédet is tartani.
5. A Szent Áldozatra szükséges ostyát a várostól meghatározott díjért és saját lisztjéből és fájánál megsütni és áldozatra elegendő mennyiségben elkészíteni.
6. A kántori lakul szolgáló községi épületben a kisebb javításokat tulajdon költségén tenni, és az épületet tisztán és jó karban tartani, amilyenbe ez néki a Várostul most átal adattni fog (...), fenntartani.”¹¹

¹⁰ Uo.

¹¹ Uo.

Miklósvári Jenő, aki már korábban segédkantorkodott apjánál, annak méltó örökösévé vált. A kántor háza a plébánia melletti épület volt a 362-es (akkori) házszámon, míg a plébániát a következő, 363. házszámon jegyezték a Személyes kereseti adókönyvek (1. kép). Miklósvári Jenő jó néhány évig Szíjjártó István plébános mellett kántorkodott, majd 1858-tól Benedek Elek lett a Szent István templom plébánosa.

Az új kántor családi körülményeiről – az apjához hasonlóan – ismét csak az egyházi anyakönyvek adnak némi tájékoztatót. Miklósvári Jenő 1818. október 21-én született Zentán. Apja Antal, anyja Búza Anna. A későbbiek folyamán, amikor nősülésre került sor, Jenő nem zentai lányt vett feleségül, mert nincs bejegyezve az itteni esküvői anyakönyvbe (a kor szokásainak megfelelően az esküvőt a lányos háznál tartják). Felesége Rehák Terézia, első gyermekük Jenő, Antal 1842. január 30-án született, s utána még hét közös gyermekkel gyarapodott a család: Anna Ilona (1844), Teréz (1846), Mária (1848), Etelka (1851), Antal (1853), Emília (1854), és Anna Eugénia (1861). A gyermekek közül csak öten érték meg a felnőttkort, viszont férfi nem volt közöttük (az elsőszülött Jenő 1843. ápr. 8-án, a másik fiúgyermek Antal, 1853. dec. 1-jén halt meg).

Miklósvári Jenőről és lányairól Novoszel Andor 1928-ban megjelent novellájában olvashatunk:

„Amikor Zenta városában öreg Benedek Elek volt az apátplébános, a kántor Miklósvári Jenő, akinek mestersége és állása örökségképpen apjáról, Antalról maradt rá. Miklósváry Jenő, akit az egész város és környék csak kántor Géninek vagy Géni bácsinak hívott, jómódú házakkal és földbirtokkal rendelkező úriember volt... Miklósváry Géninek öt csodaszép, igen művelt leánya volt. Mari nevű leánya már tizenkétéves korában olyan művészién játszott zongorán, hogy Liszt Ferenc, ki Reményivel a hatvanas években Zentán hangversenyzett, el akarta vinni művészi körútra Miklósváry Marit, azonban Géni bácsi nem adta oda, mivel a kis Mari még akkor főzni nem tudott. Már pedig úri házaktól a kisasszony leányokat addig nem adták ki, amíg a nevelésük be nem fejeződött, ehhez pedig hozzá tartozott a főzni tudás. A kis Mari tökéletes művésznő lett ugyan, de soha művészi körútra nem ment. Férjhez

ment Elme Imre temerini kántorhoz, boldog és sok gyermektől megáldott házas életet élt s most bár elmúlt már nyolcvan éves, még ma is él özvegyi körében, az egész falu szeretetétől és tiszteletétől környezve.”¹²

1860-ban Zenta város lakóinak száma már 17.227 főre duzzadt. Ebből kb. 14 ezren voltak katolikusok, viszont egyetlen templom volt a belvárosi Fő téren, s ennek a templomnak a lelkészei gondozták nemcsak a városi híveket, de a zentai határban lévő tanyai-szállási katolikus lakosságot is. Az 1860-as év statisztikája szerint a születések száma Zentán évente 800–900 körül, a haláleseteké pedig 500–600 körül mozgott. Mivel a lakosság 81%-a volt katolikus, ez azt jelenti, hogy az év minden napjára kb. három keresztelés illetve temetés jutott, nem számítva az esküvőket. Ez nagy megterhelést jelentett a kántor számára, ezért segédkántorokat is alkalmaztak. Így kerülhetett Miklósvári Jenő kántor mellé Elme Imre, aki feltehetően az 1870-es évek elején, vagy valamivel korábban jött Zentára. Bizonyára nem csak segédkántorkodott, hanem tanult is, az akkor már ismert Miklósváritól.

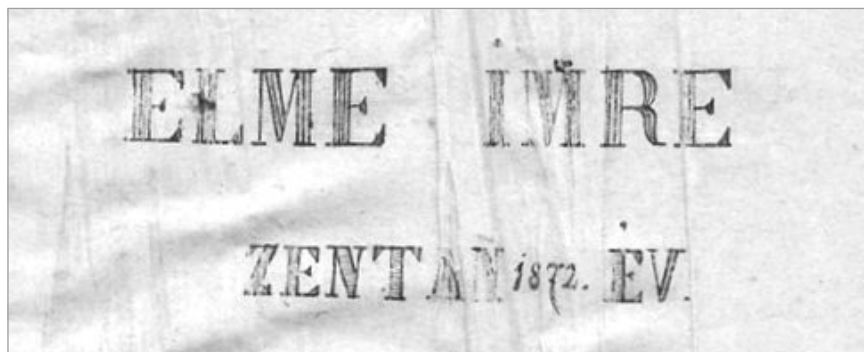
1. kép: A belvárosi Szent István templom és plébánia az 1876-os indikációs térképen (TLZ, F: 351 Kataszteri térképek, 46. szelvény)

¹² Novoszel Andor „Így a koma...” novelláját idézi Nagy Abonyi Ágnes, Balassy Gyula, a zentai kántor. In: *Létünk* XXVIII/3-4 (1998), 257–267, itt: 258.

Itt illeszkedik a történetbe Miklós Réka kutatása illetve felfedezése:

„Néhány hónapja kezdtem el feltérképezni Bácska és Bánság német kéziratok kántorkönyveit, és éppen a temerini plébánián voltam. Az orgonapad fiókjában kutatva, galambürülék és más hulladék alatt négy kántorkönyvet találtam. Bár csak az egyikben találtam a vége felé német repertoárt, többnyire jozefinista miseénekeket, meglepődtem, mert a belső címlapon ugyanazon Elme kántor nevét láttam, és pedig magyarul, valamint azt az adatot, hogy a kántor az énekanyagot 1872-ben Zentán jegyezte le (2. kép). A négy füzetből álló ciklus a teljes egyházi évre és különböző ünnepekre tartalmaz énekeket. Meglepődtem, mert nem értettem, hogy kerül ide Zentára ez az Elme Imre kántor?”¹³

Tehát Elme Imre a segédkántorkodás mellett jegyezte le a négy füzetből álló énekeskönyvét. A segédkántori működést nem jegyezték az adókönyvek, mivel a kántor saját javadalmazásából fizette a segédkántort; így csak Miklósvári Jenőt vezették a Személyes kereseti adókönyvek (természetesen a 362-es házszámon), őt minden évre vonatkozóan meg lehet találni e

2. kép: Elme Imre egyik zentai kántorkönyvének belső címlapja az 1872-es évszámmal (Temerini plébánia tulajdona)

¹³ Miklós Réka, *Imádunk óh angyali eledel. Énekek az Oltáriszentségről Elme Imre 1872-es zentai kántorkönyvében* (kézirat), 2021.

könyvekben. Különben ezeket az adókönyveket 1854-től egészen 1918-ig vezették.

Mivel a kántor lakása a plébánia mellett – egyébként pedig a város tulajdonában – volt, Elme Imre is itt kapott lakást. Közben megismerkedett a kántor zenei tehetséggel is megáldott lányával, a 23 éves Miklósvári Máriával, és 1872. október 14-én, Zentán össze is házasodtak. Mellesleg e napon Miklósvári kántor másik fiatalabb leánya, a 20 éves Etelka is házasságot kötött Govorkovics Bélával, Kósz Anna özvegyével (Régebben gyakori volt, hogy a család több tagja is egy napon kötött házasságot. Másik érdekes jelenség volt, hogy a 19. században legtöbbször november hónapban esküdtek, mivel ekkor már véget értek a mezőgazdasági munkák és az évközben learatott, begyűjtött terményekért is megkapták a családok a javadalmat, tehát a lakodalomnak megvolt az anyagi alapja).

Az esküvői bejegyzés alapján Elme Imre kántor illetve katona volt, Franz von Liechtenstein herceg hadtestének 9. századában szolgált. Ez ad alapot annak a feltételezésnek, hogy Elme Imre a katonasággal együtt jöhetett Zentára, annak ellenére, hogy akkor a városban nem volt még kaszárnya,

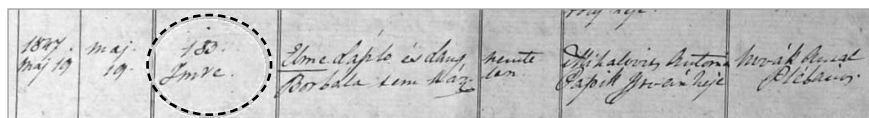
99	1872	Americus Elme, Lajos-Briga- lai es Barbarae Lang, Pémerui	24
	14 Oet.	filius, miles, cog. St. Leuta R. Brui. Liechtenstein 362 A. Bsch.	
100	1872	Adalbertus Govorko- vics viduus Annae	32
	14 Oet.	Közp. Miklósvári Adalbertus Miklósvári vári, filia Eugenii es Theresia es Theresia Bekah ambo civ. c. Leuta 362	20.

3. kép: Anyakönyvi bejegyzés 1872. okt. 14-i keltezéssel a Miklósvári házban tartott kettős esküvőről Zentán (TLZ)

de azért előfordult, hogy időszakosan kisebb katonai egységek rövidebb ideig itt tanyáztak. Az esküvői bejegyzés másik fontos adata volt, hogy a vőlegény az apósa és menyasszonya házának laccímén van (3. kép), de neve mellé odaírták, hogy temerini illetőségű.¹⁴

A temerini születési- és halotti anyakönyvek átnézése után derült fény arra, hogy az Elme család (valójában Elm) nem temerini, hanem Mélykútról származik. Ez pedig Elme Imre nővérének, Elm Teréznek az 1914. évi halotti bejegyzéséből derült ki, ahol beírták Teréz születési helyét is (Mélykút).

Ez után került a látótérbe Mélykút, s a település anyakönyveiből sikerült összeállítani az Elm-család tagjainak névsorát.¹⁵ Ebből pedig kiderült, hogy Elm László és Lang Borbála ismert tíz gyermekéből (mivel nem ismert a házaspár esküvőjének ideje) az első öt Mélykúton született 1831–1838 között. Utána került az Elm család a délvidéki Temerinbe (ahol jelentős német közösség élt), ahol már „Elme” néven vezették őket tovább az anyakönyvekben. Elme Imre 1847. május 19-én született Temerinben (4. kép), s utána még két gyermeke született az Elm-Lang házaspárnak, József 1848-

4. Elme Imre születési bejegyzése (KFL)

- ¹⁴ Franz Metz a szentfülöpi Turnowsky-diákok sorában említi az „Emmerich Elme” nevet és bár megjegyzi, hogy Elme később temerini kántor lesz, az adatközlés pontosításra szorul. Elme Imre, bár később tényleg Temerinbe tér vissza, nem szentfülöpi származású, mint a vele amúgy rokonságban álló Léh család, hanem bizonyíthatóan Temerinben született. Vö. Metz, *Das Kirchenlied der Donaueschwaben*, 83. (Szerk megj.).
- ¹⁵ Elm Borbála Rozália (szül. 1831. aug. 30-án Mélykúton); Elm László (szül. 1833. ápr. 6-án Mélykúton); Elm Mária (szül. 1835. ápr. 19-én Mélykúton); Elm Teréz (szül. 1836. okt. 9-én Mélykúton – megh. 1914. nov. 10-én Temerinben); Elm Eleonora Regina (szül. 1838. febr. 21-én Mélykúton); Elme László Miklós (szül. 1840. dec. 6-án Temerinben); Elme Borbála (szül. 1844. ápr. 11-én Temerinben); Elme Imre (szül. 1847. május 19-én Temerinben – megh. ugyanitt 1914. dec. 16-án); Elme József (szül. 1848. dec. 8-án Temerinben); Elme László (szül. 1850. dec. 16-án Temerinben).

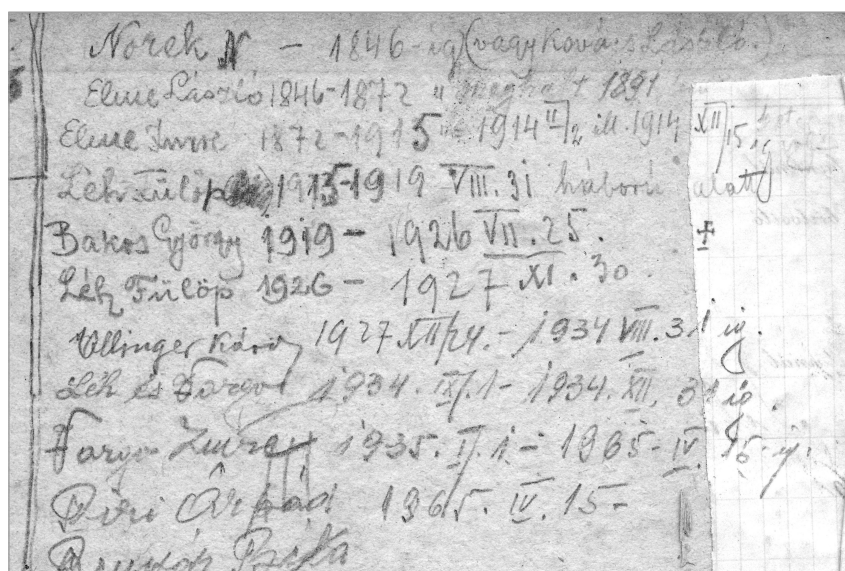
ban és László 1850-ben. Egy temerini oktatási kimutatás szerint Elm(e) László a helyi iskolában is tanított 1856-ban.

Végül, a Miklós Réka által felfedezett kottás kántorkönyv belső borítólapjára beírt adatok is sok kérdést megoldottak. Az 1872-es, Zentán írt kántorkönyv egyik kötetében, a keményfedél belső oldalán a temerini templomban szolgáló kántorok névsorát láthatjuk (5. kép). Ezt Bakos György későbbi kántor kezdte el bevezetni ceruzával, utódai egészen 1965-ig folytatták. Eszerint Temerinben 1872-ben volt egy kántori váltás, apáról fúrá szállt a mesterség avagy a szolgálat:

„Norek N – 1846-ig (vagy Kovács László)

Elme László 1846–1872 meghalt 1891

Elme Imre 1872–1913¹⁶ = 1914.II.2 ill. 1914.XII.15ig

5. kép: Temerini kántorok névsora az 1872-es zentai kántorkönyv belső fedelén (Temerini plébánia tulajdona)

¹⁶ Ez valószínűleg 1913 lehet, a hármast át van ceruzával javítva ötösré (szerk. megj.).

Léh Fülöp 1915¹⁷–1919.VIII.31 háború alatt

Bakos György 1919–1926.VII.25.

Léh Fülöp 1926–1927.XI.30. (...)”

Fentebbiekből kiderül, hogy Imre apja, Elme László is kántor volt, ugyanis nevénél be van írva a kántori működési ideje (1846–1872), valamint elhalálozási éve (1891). Mivel ez utóbbi évnél nem találtam meg a halotti bejegyzést a temerini anyakönyvben, így átnéztem az előtte és az utána lévő éveket, s így került meg a halotti bejegyzés, miszerint Elme László 1892. február 20-án halt meg, 84 éves korában.

Az anyakönyvi bejegyzésben szerepel az elhunyt származási helye és lakhelye. Itt derült ki, hogy Elme László születési helye a Tolna megyei Döbröcköz.¹⁸ A németek által is lakott településen még a 2011-es népszámlálás is a lakosságnak 3%-a magát németnek vallotta.

Az Elm-család vélhetően a családfő házassága után került Mélykútra, onnan meg a délvidéki Temerinbe. Mivel mind a férj, mind a feleség német vezetéknevűek voltak, joggal feltételezhető, hogy Elme Imre német gyökerekkel rendelkező családból származott.

Visszatérve Elme Imre pályafutására, a Temerinben őrzött kéziratos kántorkönyv bejegyzése alapján apja, Elme László 1872-ig kántorkodott Temerinben, s Imre nevénél a kezdő dátum az 1872. év. Tehát Elme Imre apjától vette át a kántori posztot, zentai esküvője után – feltehetőleg 1872 késő őszén – s immár Temerinben folytatta kántori pályafutását.

Elme Imre apósa, a kántor Miklósvári Jenő 1887. december 21-én hunyt el Zentán. Családi sírboltja 1975 elején még megvolt, mert *Zenta Község Hivatalos Lapja* 1975. febr. 14-i számában névsor jelent meg az elhagyatott sírokról, s ezek között volt a Miklósvári-család sírboltja is. Az ízléses, kovácsoltvas-kerítésű sírkert mégiscsak megmenekült, mert az unoka (néhai Balassy Gyula, mellesleg szintén kántor) kiváltotta a sírhelyet,

¹⁷ Jól láthatóan az 1913 volt átjavítva 1915-re (szerk. megj.).

¹⁸ Település Tolna és Baranya megye határán. A döbröcközi várban Tinódi Lantos Sebestyén is sokat tartózkodott és szerzett itt énekeket. (Az Elm-család felmenőinek további kutatása a döbröcközi katolikus egyházi anyakönyvekben folytatható.)

s ennek köszönhetően az egyik fő temetői út mellett ma is megtalálható a Miklósvári család sírhelye: a fekete, kereszttel ellátott obeliszk főútra néző oldalán a Balassy-család elhunyt tagjai, a másik oldalán meg a Miklósvári család elhunytjai vannak felvésvé (6. kép).

Elme Imre 1914. december 16-án, 67 éves korában hunyt el Temerinben, gégerákban. Lányai közül a harmadik, Anna (akit Ninának hívtak), 1907-ben férjhez ment Balassy Mihály jegyzőhöz, s három fiuk született: Imre, Mihály és Gyula. Közülük a legfiatalabb, Gyula lett kántor, 1934-ben

6. kép: A Miklósvári kántorok családi sírboltja Zentán (Tari László felvétele)

szerzett kántori oklevelet Szabadkán, s 1940-ben került Zentára, a Szent István templom plébániájára, ahol 1964-ig szolgált. Utána kis kihagyással 1965-től a Páduai Szent Antal templom kántora volt haláláig. Balassy Gyula – mint Miklósvári Jenő unokája – 1913-ban született Pacséron, s 1997-ben hunyt el Zentán. Hosszú ideig, 63 éven keresztül kántorkodott, s a város egyik ismert, közkedvelt alakja volt.¹⁹

Eme „kántori élettörténetek”-szerű kibontakoztatása csakis úgy sikerülhetett, hogy a generációkon átívelő, családi összeköttetések nyújtotta információk felkutatása, majd ezen adatok beillesztése az adott helyzetbe elvittek odáig, hogy immár megoldódott a sokáig homályba burkolózó „Elme-rejtély”, s megmentődött az utókor számára Elme Imre becses kántori hagyatéka, illetve méltó keretet és helyet kapott a neves kántor életműve és emlékezete.

Források

Kalocsai Főegyházmegyei Levéltár (a továbbiakban KFL), E-kutatás, Matricula-Historia-Online szolgáltatás: Mélykút és Temerin vonatkozó anyakönyvei (1826–1914).

Történelmi Levéltár Zenta (a továbbiakban TLZ), F: 560 Zenta mezőváros, Zenta, Rovatos Összeírások (1774–1845).

TLZ, F: 381 Joca Vujić gyűjteménye – Dudás Andor krónikája I.

TLZ, F: 381 Joca Vujić gyűjteménye, leszámozott iratok, (1–500).

TLZ, F: 005 A zentai Szent István plébánia anyakönyvei.

¹⁹ Nagy Abonyi Ágnes, Balassy Gyula, 258.

ÉNEKKEK KÍSÉRTEK UTOLSÓ UTAMON. A HALOTTBÚCSÚZTATÁS HAGYOMÁNYA SZAJÁNBAN

JENOVÁN FLÓRIÁN (SZAJÁN)

Bevezetés

2023 októberében ünnepeltem egyházzenei tevékenységem tíz éves jubileumát. Bár már nem szülőfalumban, Szajánban látom el a kántori teendőket, az elmúlt tíz év szolgálatának több mint felét itt töltöttem. Az évforduló kapcsán elgondolkodtam azon, kik lehettek az elődeim, kik ültek előttem az orgonapadon, valamint arról, hogy hogyan alakul majd a már jobb napokat is látott szajáni kántori intézmény sorsa. E kérdések indíttatására kezdtem kutatómunkámba: többet szerettem volna megtudni a kántorokról, pontos névsorukon és szolgálati idejükön kívül. Bár korábbi kutatásaim, népénekek gyűjtése során már érintettem az egykori kántorok hagyatékát, most pontosabb információkra vágytam munkakörük jellegéről, elsődleges feladataikról, továbbá érdekelt a személyiségük is. Utóbbi vonatkozásban kihívást jelentő feladat volt a válaszok megtalálása. Kutatómunkám során nem csupán a kántorok hagyatékát vizsgáltam, hanem interjúkat készítettem egykori munkatársaikkal, énekeseikkel. Miután elődeim munkásságában feltártam a búcsúztatás hagyományának kiemelkedő szerepét – amiről ebben a rövid ismertetőben lesz szó –, a kutatás további aspektusait is számbavettem. A kántorok tevékenysége mellett részletes vizsgálat alá kerültek a temetkezéssel kapcsolatos szokások, a néphit és a népi vallásosság is.

Szaján kántorai

Szaján gazdag és virágzó halottbúcsúztató hagyománnyal büszkélkedhet, annak dacára, hogy napjainkban ez a szokás – sok másik helyhez hasonlóan – állandó, hivatásos kántor hiányában itt is hanyatlak. Kutatásaim során egy kántor házaspár, néhai Német István római katolikus kántor és neje, Német (szül. Janda) Valéria búcsúztatóit tanulmányoztam. Mie-

lőtt részletekbe bocsátkoznék munkásságukkal kapcsolatban, szeretnék kitérni a vidékünkön jellemző kántori szolgálatra és említést tenni Szaján kántorairól.

Az elmúlt évszázadok alatt a kántornak nem csupán a hitéletben, hanem a közéletben is kiemelt helye volt, így volt ez egészen a második világháború végéig.¹ Egyházzenei tevékenysége mellett az iskolában tanított², szükség esetén hitoktatást is végzett. Helyi plébános hiányában az irodai munka és a plébánia ügyeinek intézése is a vállára nehezedett. Emellett aktívan részt vett a helyi kulturális életben. Fő feladatkörét a szentmisék zenei szolgálata jelentette, itt orgonán játszott és a hívek vagy az énekkar énekét vezette. Aktív részvétel jellemezte a kántort további liturgikus események egész során, mint például esküvőkön és temetéseken, valamint különféle ájtatosságokon. Feladatai közé tartozott ezenkívül még az énekkar megszervezése és betanítása is. Ez egy igen komoly, mindenek előtt teljes embert és megfelelő szaktudást igénylő munka volt. A *Historia Domus*³, vagy magyarul a Ház Könyve, a következő sorrendben jegyzi a Szajánban szolgálatot teljesítő kántorokat:

Név:	Szolgalati idő:	
1. Balogh András ⁴	1828–1844	16 év
2. Bakonyi Ferenc	1845	1 év

¹ Törköly István, Nem csak énekelt, tanított is. Régi szajáni kántorok érdemeiről. In: *Létünk* XXVIII/3-4 (1998), 236–239; itt: 236.

² A kántortanítói funkció az 1920-as trianoni döntés után megszűnt, ugyanis az Szerb-Horvát-Szlovén Királyság államosította a katolikus iskolákat. Törköly, Nem csak énekelt, 238.

³ A Ház Könyve nem csupán plébániai krónika, hanem a település életének jelentős pillanatait is hivatott megörökíteni. A *Historia Domus parochiae Szajániensis*-t a plébánia 1806-os újraalapításától kezdve 2000-ig hiánytalanul vezették.

⁴ Balogh András a falu első hivatalosan is jegyzett kántora. Előtte vélhetően egy jó hangú férfi hívó vezette a közösség énekét, hisz nincs írásos bizonyítéka annak, hogy a plébánia alapításakor kántori állást is létesítettek volna. Törköly István, *Híjuk az élőket, siratjuk a holtakat. Szaján története*. 2000 Szaján, 175.

3. Zákány János	1845–1848	3 év
4. Holács János	1849–1881 ⁵	32 év
5. Holács Imre	1881–1911	30 év
6. Lányi (Leicht) Alajos	1911–1927	16 év
7. Tóth Béla	1928	1 év
8. Luxeder András	1929–1932	3 év
9. Sárközi Sándor	1933–1953	20 év
10. Szakál István	1953–1956	3 év
11. Tizócki Mihály	1956–1964	8 év
12. Csincsák János ⁶	1964–1967	3 év
13. Német István	1967–1992	25 év
14. Gubacskó Zoltán	1994–2012	18 év
15. Tóth Elvira ⁷	2012–2014	2 év
16. Jenován Flórián	2013–2021	8 év
17. Détári Margita ⁸	2022–	

Fentebbi adatok alapján megállapítható, hogy Holács János töltötte be a kántori tisztséget a leghosszabb ideig, 32 éves szolgálattal. Őt követi Holács Imre, aki 30 évnnyi szolgálat után következik, majd Német István 25 évvel, és Sárközi Sándor 20 évnnyi kántori szolgálattal.⁹

⁵ A templom ma is használatban lévő orgonája 1881-ben épült Aradon. A hangszer Dangel Antal, neves orgonaépítő fia készítette.

⁶ Csincsák János kántor úr szolgálati ideje alatt az orgonát elektromos fűjtató motorral látta el. Ebben Sötét Károly asztalosmester volt segítségére.

⁷ A hódegyházi Tóth Elvira kántornő szajáni szolgálati ideje 2014-ig van jegyezve, Jenován Flórián neve mellett pedig 2013 a szolgálat kezdetét megjelölő évszám. Ennek magyarázata, hogy az akkor 13 éves fiút a kántornő vezette be a liturgikus zenei szolgálatba. Mivel Elvira kántornő egy ideig csak a hónap két vasárnapján tudott Szajánba utazni, ez idő alatt felváltva orgonáltak a szentmiséken, később Jenován Flórián átvette a szolgálatot.

⁸ Törköly István a Ház Könyvének feljegyzései alapján 1994-ig jegyzi a falu kántorainak névsorát. Az utolsó három névvel értelemszerűen kibővítettem a Ház Könyvének feljegyzéseit, mivel a krónikát csak 2000-ig vezették.

⁹ Törköly, *Híjuk az élőket, siratjuk a holtakat*, 175.

A halotti búcsúztató műfaja Szajánban

A magyar halotti énekköltészetet négy különböző fő műfajra lehet bontani: sirató ének, virrasztó ének, halottbúcsúztató, és sirató vagy búcsúztató ballada. Bár ezeket négy külön műfajként említjük, a műfajok közötti szigorú határok nem mindig észlelhetők. A sirató ének improvizatív jellegű és női előadóktól származik. Bár a műfaj napjainkra feledésbe merült, hatása még mindig érezhető a virrasztó- és néha a búcsúztató énekeken is. Míg a sirató egyéni műfaj, addig a félig népi, félig egyházas virrasztó ének közösségi előadásmódot igényel, színhagyomány útján való alakulását írásos formája előzi meg. A virrasztó ének közelebb áll a búcsúztatóhoz, mint a siratóhoz, és még megtalálható benne a nemek és korcsoportok szerinti munkamegosztás emléke. Kutatásom központi témája a halotti búcsúztató műfaj, amely szertartásos jellegű, egyházas és írásbeliségre támaszkodik. Minden búcsúztató egyedi megrendelésre készül; általában férfiak, erre specializálódott személyek előadásában hangzik el. Ez a műfaj közelebb áll a virrasztó énekekhez, mint a siratókhoz. Jellemző a búcsúztató műfajra, hogy vallásos, ponyva és egyéb hatásokat is befogad. A negyedik műfaj, amely kívül esik a hivatalos és közösségi szertartáson, a sirató vagy búcsúztató ballada. Ez az alkalmi jellegű ének hasonlít az énekes búcsúztatóhoz, de jóval több hatást fogad be a balladák és a búcsúztató népdalok világából. Ezt a műfajt akár elégtételt szolgáltató műfajnak is nevezhetjük. A négy röviden bemutatott műfaj közül talán először a sirató ének szorult vissza, majd a virrasztó ének, amihez az ottthoni virrasztást korlátozó törvények is hozzájárultak. Egyes vidékeken még mindig hallható énekes búcsúztató és sirató ballada is.¹⁰

A búcsúztatók évszázadok óta jelen vannak kultúránkban, legkorábbi írásos emlékeink a 17. századból származnak. Többféle megközelítéssel vizsgálták már a búcsúztató műfaját, kapcsolatát a siratóéval; ezalatt felmerült a kérdés, hogy esetleg a búcsúztató a sirató szerepét vette-e át. Annak ellenére, hogy számos kutató foglalkozott a témával, a búcsúztató

¹⁰ Bihar Mária, Halotti búcsúztatók Szajánban. In: Juhász Antal (szerk.), *Szajáni gyűjtés*. (Táj és Népi Kultúra, 4). Szeged 2003, 139–179; itt: 142.

szokás kialakulásának és fejlődésének történetét még mindig kevésbé ismerjük, mintegy fehér foltok fedik azt.¹¹ Szaján kántorainak fő feladatai közé tartozott a búcsúztatás. Az adatközlők beszámolója szerint egyetlen elhunyt sem maradt búcsúztatás nélkül a faluban. A végtisztességadás ezen formája mindenkit egyenlőképp megilletett, és az Anyaszentegyház, bár fenntartásokkal viseltetett iránta, tolerálta ezt a szokást. A második vatikáni zsinat előtt az egyházi szertartások kizárólag latin nyelven zajlottak, így a magyar nyelvű búcsúztató ének központi szerepet kapott a temetési szertartásban. Ez lehetőséget biztosított a latinul nem tudó nép számára az örök életről, a lélek halhatatlanságáról és a feltámadásról való tanulásra. Emellett erkölcsi támogatást, buzdítást nyújtott a gyászolóknak a keresztyén életre, és vigasztalta őket a hit igazságaival, tanításaival. A búcsúztató éneknek nemcsak vallási, hanem lélektani és pszichológiai szerepe is volt, enyhítve a gyászolók fájdalmát és segítve az elengedés folyamatát. Német (szül. Janda) Valéria, adatközlőim egyike – Német kántor úr özvegye – a búcsúztató lélektani szerepéről így vélekedett: „Lőhet, hogy ha ez mindön temetésné möglönne, akkor jobb lönne. Most e van fásúva a nép, magyarú mondva ... amikő egy ilyen dolog gyün, akkő kigyün belülle, s akkő sírnak.” Elmondása szerint régen ez volt a temetési szertartás azon pillanata, amikor a családtagok végérvényesen búcsút vettek elvesztett szerettüktől, és az a családtag, akihez a búcsúztatóban szólt az elhunyt, hangosan sírt, vagy ahogy ő fogalmazott, „sivalkodott”. Talán ma ez a folyamat hiányzik az emberek életéből, mivel nem merjük nyilvánosan megélni a fájdalom és veszteség érzését, noha ezek elfojtása köztudottan negatívan befolyásolhatja a gyász feldolgozási folyamatát.

Német István 1944. július 6-án született Szajánban, és 1993. január 4-én, mindössze 49 évesen fejezte be földi zarándokútját. Énekének emléke még ma, három évtized elmúltával is él a templompadokban ülő hívek emlékezetében. Munkásságáról özvegyével, Német Valériával készült beszélgetéseim során számos érdekes részletet tudtam meg. Vali néni mindig szívesen fogadott, segítette munkámat, és nagyon barátságos, segítőkész

¹¹ Bihar, Halotti búcsúztatók Szajánban, 143–145.

volt. Mint megtudtam, Német István kántori tanulmányait Adán végezte Nagypál Mihály kántortanítónál. A képzés hat hónapot ölelt fel. Kutatásaim során kiderült, hogy Nagypál Mihály az 1930-as években kezdte meg kántortanítói munkásságát Adán, a Szentháromság templomban. Itt mintegy negyven évig, vélhetően 1978-ig szolgált és szervezett kántori képzéseket. A képzés négy éven át tartott; a hallgatók évente vizsgáltak az egyházmegye központjában, Szabadkán. A kántortanoncok a képzés során harmónium- és orgonajátékot, zeneelméletet, összhangzattant tanultak, valamint ismerniük kellett latin nyelven a liturgikus szertartások menetét.¹²

Német István sikeres vizsgát tett Nagybecskereken, az akkori Apostoli kormányzóság központjában, ezt követően pedig Szajánban kezdett kántorkodni. Később, a katonai szolgálat letöltése után átkerült a dél-bácskai Kucorára, innen tért majd vissza Szajánba, ahol élete végéig, 25 éven át szolgált. Özvegye elmondása szerint Német István teljes odaadással végezte munkáját, ami számára nemcsak feladat, hanem hivatás volt. Így emlékezett férjére: „Jobban szeretött ott (a templomban), mint itthon. Mindégy vót neki, csak ha möhetött, ott löhetött. Nagyon szeretött ott lönni.” Szolgálata során szentmiséken orgonázott, énekkart szervezett és vezetett, ezenkívül főként búcsúztatókat írt.

Szaján kántorai a búcsúztatók írásának kiemelkedő figyelmet szenteltek, munkásságukban ez a tevékenység gyakorlatilag központi szerepet töltött be. Német István hagyatékában 25 évnyi szolgálat búcsúztatói találhatóak meg. Érdeemes megemlíteni, hogy nem csupán Szajánban, hanem a környező településeken is vállalt temetéseket, beleértve Padét, Tizzaszentmiklóst, Hódegyházát (Jázovát), Csókát, Bocsárt és Nagyikindát. A kántorok tehát nem csupán egy adott településen, hanem annak környékén is teljesítettek szolgálatot.

Elsők közt a kántorok értesültek a halálesetről, mivel a hozzátartozók hozzájuk fordultak a búcsúztató megírásával kapcsolatban. Német István özvegye, Vali néni, aki nemcsak a templom harangozója volt, hanem sekrestyés is egyben, elárulta, hogy a búcsúztatókhoz szükséges adatokat egy füzetbe jegygették fel. Ezt a füzetet (1. kép) nekem is sikerült áttanul-

¹² Bács Annamária, adai kántornő szíves közlése.

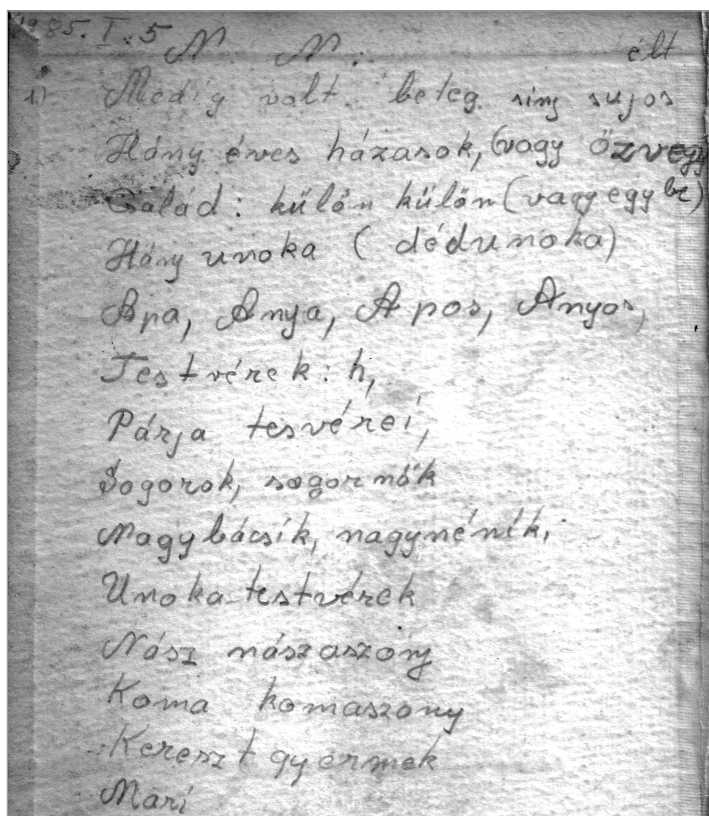
mányoznom. A fedőlap belső oldalán gondosan rögzítették, hogy milyen információkra van szükség az elhunytról és annak családjáról a búcsúztató megírásához, amelyek nélkülözhetetlenek a méltó emlék megőrzéséhez (2. kép). Ezek a következők:

- Az elhunyt személy neve
- Életkora
- A halál oka/Betegsége

1. kép: A Német kántor házaspár búcsúztatós füzeté

- A házasságban vagy özvegységben töltött éveinek száma
- Család (az elhunyt gyermekei)
- Unokák, dédunokák
- Apa, anya, após, anyós
- Testvérek
- Párja testvérei
- Sógorok, sógornők
- Nagybácsik, nagynénik

2. kép: A búcsúztatókhoz szükséges adatok
a fedőlap belső oldalán

- Unokatestvérek
- Nász, nászasszony
- Koma, komaasszony
- Keresztgyermek(ek)

Ezeket a feljegyzéseket rendkívül szigorúan kezelték, mivel a kihagyott információk sértődést okozhattak volna a családban. A hozzátartozókat olykor teljes névvel, néha keresztnév szerint, máskor csak rokoni kapcsolatukat megjelölve, név nélkül említik a búcsúztatóban, mindenkor a megrendelő döntése alapján. A családi és rokoni kapcsolatokon kívül a búcsúztatóban említést kaptak különböző imatársulatok is, ha például az elhunyt a rózsafüzér- vagy Mária-társulat tagja volt; olykor előfordult a szövegekben egyházi személyekre való hivatkozás is. A családi, személyes vonatkozású adatok mellett rögzítették a füzetben a temetés dátumát és időpontját is. Az említett füzetben 1985 januárjától 1994 áprilisáig található búcsúztatókhöz szükséges adatok.

Német kántor úr 1993 januárjában hunyt el, de betegsége miatt munkássága utolsó szakaszában már felesége, Valéria vette át a búcsúztatást, aki nemcsak az éneklésben, hanem a búcsúztató megírásában is részt vett. A kezdetekben csak az adatok rögzítésében és a búcsúztató lejegyzésében segédkezett: „Én írtam, Pista bátyád diktát”; később: „...mikó mán rám ismert”, az alkotó munka is az ő felelősségi körébe tartozott. Férje halála után 1994-ig járt búcsúztatni. A búcsúztatás nagyfokú önuralmat igényelt, ahogyan fogalmazott: „Az ebbe, hogy mongyam, bele kő gyünni. Ebbe jóformán bele kő, hogy érozzed magadat is.” „A zelejin nehéz vót. Akkó vót nehéz, mikó Pista bátyád a korházba vót Beográdba. Odavót hat hónapig. Akkó vót nehéz, de ebúcsúztattam azé. Evégeztem, aztán, hogy itthon hogy éroztem magamat, de ott emontam a zenyimet.” Az alkotási folyamat első lépése tehát az adatok rögzítése volt, amit a dallam kiválasztása, majd a szöveg megírása és összeállítása követett. Német Valéria részletezte, hogy búcsúztatóikhoz két különböző dallamot alkalmaztak. A búcsúztató dallamát mindig ők választották ki, ebbe a kérdésbe a megrendelő nem szólt bele. Az első, talán gyakrabban alkalmazott dallam Szajánban rózsafüzér társulati énekként ismert, *Van egy gyönyörű kert, gyémánt az ajtaja kez-*

dettel (1. kottapélda). Ez az egyik legkedveltebb népének-dallam, melyet búcsúztató, kilencedes, balladás és halottas szöveggel is összekapcsolnak.

A négysoros népies dallam egyszerűsége megkönnyíti mind az előadó, mind a hallgatóság dolgát. Az egyszerű, kis ambitusú népi dallam nem melizmatikus, így a ráénekeltszöveg könnyen érthetővé válik. Előadásmódja parlando-stílusú, ami szabad, kötetlen, a szöveg kiejtéséhez alkalmazkodó ritmikát jelent. További variánsai fellelhetők Kónya Sándor, Volly István, Silling István, Burány Béla, dr. Karsai és Jenován Flórián gyűjtéseiben is.¹³

Szövegpélda a négysoros dallamra:

Bánatos udvar ez, szomorú a lélek,
egy drága jó anya sötét sírba megy le.
Szívünk fájó könnye perog az útjába,
mert költözik tőlünk örökös honába.

(Német István búcsúztatója
Moldován Erzsébet felett,
élt 68 évet.)

1. kottapélda: A *Van egy gyönyörű kert*
kezdetű, négysoros népének-dallam

¹³ Kónya Sándor, *Harmatozzatok, egek! Népünk vallásos énekei Észak-Bánságban*, Zenta 2004, 150. ének (252–253. old.).

A Német házaspár által használt másik dallam, a *Jézus az én reményem*¹⁴ kezdetű ének dallama (2. kottapélda):

2. kottapélda: A *Jézus az én reményem*
kezdetű dallam: „a nyolcsoros”

A második dallamot Vali néni nyolcsorosnak nevezte. Elmondása szerint ezt a dallamot ritkábban alkalmazták, bár a kántor úr ezt jobban kedvelte: „Pista bátyád... azt monta, hogy ez könnyebb. Akkó azt írtam, amit mondott.”

A dallam sokkal művibb, kevésbé népi ihletésű, jellege pedig inkább indulószerű. Az előadásmódjára talán leginkább a rubato stílus jellemző, mely lehetővé teszi a hangok értékének rövidítését vagy meghosszabbítását. További variánsai megtalálhatóak a *Téged Isten dicsérünk*¹⁵ és a *Közép-Bánát gyöngyszemei*¹⁶ című népénekgyűjteményekben, valamint a Zsasskovszky-féle *Énektárban*.¹⁷

¹⁴ Ujházy Miklós, *Válogatott római katolikus halotti búcsúztatók*, Eger 1930, 13. dallam (23. old.).

¹⁵ Hermann Szabolcs, *Téged Isten dicsérünk énekeskönyv, a Szatmári Római Katolikus Egyházmegye népénekeinek gyűjteménye*, Csomaköz 2017, 106. ének (180–181. old.).

Szövegpélda a „nyolcsoros” dallamra:

Ó, mily fájó érzelem
 vesz tégedet körül,
 aki messze, messze mész
 kedveseid közül.
 Kihült szívedre borul
 zokogva bánatunk,
 utolsó nagy utadon
 fájóan siratunk.

(Német István búcsúztatója
 Tóth Katalin felett. Élt 68 évet,
 temetése 1979. május 2-án volt.)

A szöveg megírása, összeállítása során nagy előnyükre szolgált, hogy jól ismerték a település lakóit: „Ismertük a falut és tudtuk azt, hogy ki hogy élt, és akkó az után csinátuk.”¹⁶ Mindemellett fontos megjegyezni, hogy bár ismerték a családokat, a búcsúztató nem közölhetett kényes részleteket. Német Valéria álláspontja szerint minden családban vannak problémák, de ügyeltek arra, hogy a búcsúztatóban ne kerüljenek elő az érzékeny témák. Ennek ellenére a búcsúztató nem mentes az érzelmektől sem, amikor például leírja az elhunyt érdemeit vagy társadalmi státuszát. A megíráshoz segítséget nyújtott Ujházy Miklós *Válogatott római katolikus halotti búcsúztatók* című könyve, amelyet a kántor úr kucorai szolgálata idején kapott, valamint azok a formulák és már elkészített búcsúztatók, amelyeket adatai tanulmányai során mesterétől, Nagypál Mihálytól kapott. A Német házaspár gyűjteményében különféle halálesetekre íródott búcsúztatók találhatók: gyermek

¹⁶ Jenován Flórián, *Közép-Bánát gyöngyszemei római katolikus népénegyűjtemény*, Újvidék 2022, 74. ének (206–207. old.).

¹⁷ Tárkányi Béla, Zsasskovszky Ferenc és Endre (szerk.), *Katholikus Egyházi Énektár, a bevett közajátossági énekekből, újjakkal bővítve, kath. egyházi éneklők s e pályára készülők számára*. 3. kiad., Eger 1900, 424. ének (532–533. old.).

¹⁸ Német (Janda) Valéria (76 éves, született 1947-ben Szajánban) közlése.

búcsúztatók, hirtelen halállal elhunytak felett mondott búcsúztatók, hosszú betegségben szenvedők búcsúztatói, özvegy búcsúztatók, öngyilkosok temetésén énekelt búcsúztatók. Szövegeik elemzése során látható, hogy az egyes formulákat különböző módon alkalmazták, és számos szép hasonlatot, teológiai utalást fedezhetünk fel, amelyekkel hangsúlyozzák az Istennek tetsző, hívő élet fontosságát. A búcsúztató nemcsak az elhunyt búcsúzását testesíti meg, hanem egyben figyelmeztetés a közösség számára. A búcsúztató megírásához elengedhetetlen a lírai véna, amivel melleleg mindkét kántor rendelkezett, Valéria talán méginkább, mint a férje. Hosszukat tekintve ezek a búcsúztatók az egységességet követik. A Német házaspár igyekezett mindenkinek azonos hosszúságút írni, de ez persze a megrendelőtől is függött: „Mögvót az, hogy versre fizettek. ... Mindig úgy néztük, hogy összerakjuk, hogy né sokajja sënki sē, tudod, hogy mit köll fizetni, hogy mennyit köll fizetni. ... Azt néztük, hogy réalissan lögyünk, hogy né sokajják az összegöt.”¹⁹

A búcsúztatókhöz 13 különböző szövegmintát használtak, amelyek közül hármat az első számú dallamra, nyolcat a második számú dallamra alkalmaztak, míg két szövegminta esetében a dallam ismeretlen. Az ilyen szövegminták sokszínűsége további érdekességeket fedhet fel a kántorok alkotói folyamatával kapcsolatban, valamint azt is bemutathatja, hogy hogyan alkalmazkodtak a különböző esetekhez és személyekhez a búcsúztatókban.

SZÖVEGMINTÁK

Kezdősor:	Dallam:	Búcsúztatók száma:
1. Eljöttél hát értem, végre, hideg halál	I.	9
2. Van egy temetőhely özvegyek számára	I.	13
3. Ó, de szomorúan zúg megint a harang	I.	25
4. Megrendült lélekkel állunk körül téged	I.	14
5. Átölel a halál hideg karja engem	I.	23
6. Bánatos harangszó máma sokat felsírt	I.	1

¹⁹ Német Valéria közlése.

7. Bánatos udvar ez, szomorú a lélek	I.	14
8. Temetésre szólta ma a nagyharang szava	I.	26
9. Jézus az én reményem	II.	9
10. Ó, mily fájó érzélem	II.	23
11. A hosszú út véget ér	II.	21
12. Ember, tekints magad körül	ismeretlen	1
13. Kicsi szíved többé nem dobog	ismeretlen	1

Zárszó

Bár adatgyűjtésem nyomán még csak részeredményekről számolhatok be, kutatómunkám nyomán vázolhattam a Német-házaspár kántori hagyatékának főbb zenei vonatkozásait. Búcsúztatóikat összegyűjtöttem további szövegelemzés céljából, dallamaikat pedig lejegyeztem és elemeztem. Jelen írás ezekbe ad betekintést. Céлом munkámmal, hogy a magyar népköltészet – szerény véleményem szerint – méltatlanul lebecsült és elfeledett műfaját mentsem a feledéstől. Mindezek mellett szembeötlő módon nyer teret a hivatását őszinte alázattal megélt kántor házaspár munkássága. A férj és feleség által használt kották és dalszövegek, búcsúztatók mögött ott rejlik az igazi keresztény lelkiület, a tenni akarás és a segítőkészség. Kutatómunkám ezzel még nem ért véget. A Német házaspár hagyatékának feldolgozása után a sorban őket követő kántorok egyházzenei dokumentumainak feltárása következik, melynek nagy részét már sikerült begyűjtenem. Ezenkívül jelenleg is adatokat gyűjtök a Német házaspár előtti szajáni kántorokról. A Német házaspár hagyatékának feldolgozása során egy érdekes jelenségre leltem: az úgynevezett „kiéneklésre.” Ez a gyakorlat rendszerint a gyászmisék részét képezte; ez utóbbi énekes műfaj, a búcsúztatóhoz hasonlóan megrendelésre íródott, s általános információkat tartalmazott az elhunyt személyről. A kiéneklési énekrepertoár egy igen érdekes egyházzenei gyakorlathoz kapcsolódik, fennmaradt kordokumentumai pedig egy következő kutatás kiindulópontját is jelenthetik.

Szövegközlés

Válogatott búcsúztatók Német István és Valéria füzetéből

LÁBADI KLÁRA FELETT – 87 évet élt,
temetésének időpontja: 1973.02.25. (Német István kézírása, 3. kép)

25. II - 73 Lábadi Klára 87 élt
 Van egy kmető hely - Özegek száma
 A kálváriának - Megmentelt határa
 Ut Jézus Krisztusnak - Szenvedése helye
 Árvák és özvegek - Temetkezésre
 Oda menek tehát - Az árvák s özvegek
 Elhagyot regények - És bar jóverények
 Ott tündöklék az ő - Jutalmuk és fényük
 Ott várta öröme - És ő szenvedésük
 Mert a regény özvegy - Ha el van hagyatva
 Heszű és gyászos - Annak minden napja
 Minos az özvegynek - Más vigasztalója
 Mint egyedül Jézus - Árvák édes atya
 Meg kondult a harang - Mint ha csak felszóra
 87 évemmel - Megyek le a sírba
 A nagy végző utnak - Indulása kendül
 Bánatos arcokra - Sírató könyv percdül
 18 esztendő - Elkent özvegy ságban
 Eben 2 esztendő - Sínylőtem betekben
 6 hónap ota hogy - Elszakat szenvedtem
 És most egy szerűen - Bovegektem élttem

3. kép: Búcsúztató Lábadi Klára temetésére. Német István kézírása

Van egy temetőhely özvegyek számára,
a kálváriának megszentelt határa.
Úr Jézus Krisztusnak szenvedése helye,
árvák és özvegyek temetkezésére.

Oda mennek tehát az árvák s özvegyek,
elhagyott szegények és bús jövevények.
Ott tündöklük az ő jutalmuk és fényük,
ott válik örömré az ő szenvedésük.

Mert a szegény özvegy, ha el van hagyatva,
keserű és gyászos annak minden napja.
Nincs is az özvegynek más vigasztalója,
mint egyedül Jézus, árvák édesatyja.

Megkondult a harang, mintha csak felsírna,
87 évemmel megyek le a sírba.
A nagy végső útnak indulója zendül,
bánatos arcokra sirató könny perdül.

48 esztendőt éltem özvegységben,
ebben két esztendőt sínylődtem betegen.
6 hónap óta, hogy oly sokat szenvedtem,
és most egyszerűen bevégeztem életem.

György, kedves testvérem, hű ápolásodért
áldjon meg az Isten, minden lépésedért.
Köszönöm tenéked a sok szeretetet,
mellyel az életem mindig körülvetted.

Mária, testvérem, az özvegységben,
kedves családdal, Szűzanya segítsen.
István, jó testvérem, néked is kívánom,
párod s családdal Jézusom megáldjon!

Etel, jó testvérem, a kedves pároddal,
nem érhető ide utolsó búcsúdra.
Kedves családdal a messze távolban,
áldjon meg az Isten minden földi jóval!

András, kedves testvér, tőled is búcsúzom,
párod s családdal, Jézusom megáldjon.
Néktek is kívánom, unokatestvérek,
család'tok körében boldogok legyetek.

Mária társulat, tőletek is válok,
szent füzér'tekbe nem teszek több virágot.
Mária kegyelmét égből kérem rátok,
legyen az éltetek az Istentől áldott.

Összes jó rokonok, barátok, szomszédok,
s mind, kik körül álltok, Isten hozzád mondok.
Kiknek részvétkönyye én fölöttem hull most,
szerető szívemből hálám fogadjátok!

És most kegyes Jézus, Istennek szent Fia,
tehozzád szól ajkam utolsó imája.
Mária, Szűzanya, jöjj segítségemre,
lelkemet vegyétek az örök életbe.
Amen!

ERDEI ANNA FELETT – élt 57 évet,
temetésének időpontja: 1990.03.17. (Német Valéria kézírása, 4. kép)

17. III. 90 Erdei Anna 57 élt

Bánatos udvar ez - Szomorú a lélek
Égy drága jó anyja - Sötét sírba megy le
Szívünk feje könyve - Pereg az utjába
Mert költözik tőlünk - Örökös honába
-//-

A legszebb nő ez hogy - Drága édesanya
Bemre eseng az élet - Legtisztább sz. dala
Ha egyszer ez elvész - Nem pótolja semmi
Mert is kell jó anyánk - Neked sírba menni
-//-

57 esztendő - Éltem közöttetek
~~Amint egy nehéz - Néha titáletek~~
Régóta hogy én már - Sínylődtem betegen
4 napi kinommal - Véget ért az éltém
-//-

Élső szom hozzád nő - Sándor jó hitvesem
36 esztendő - Éltem együtt veled
Viseld békével az - Özvegyek bus terhet
Arassra rád az ég - Sok áldo kegyelmét
-//-

Gizella leányom - Tudom fáj a szíved
Hisz édesanyádat - Sírjába kíséred
Kívánom áldjon meg - A jó Isten téged
János jó pároddal - Boldogok legyetek

4. kép: Búcsúztató Erdei Anna temetésére.

Német Valéria kézírása

Bánatos udvar ez, szomorú a lélek,
egy drága jó anya sötét sírba megy le.
Szívünk fájó könnye pereg az útjába,
mert költözik tőlünk örökös honába.

A legszebb szó az, hogy drága édesanya,
benne cseng az élet legtisztább szent dala.
Ha egyszer ez elvész, nem pótolja semmi,
miért kell, jó anyánk, néked sírba menni?!

57 esztendőt éltem közöttetek,
amiért oly nehéz válnom titóletek.
Régóta, hogy én már sínylődtem betegen,
4 napi kínommal véget ért az éltém.

Első szóm hozzád szól, Sándor, jó hitvesem.
36 esztendőt éltem együtt veled.
Viseld békével az özvegyek bús terhét,
árassza rád az ég sok áldó kegyelmét.

Gizella, leányom, tudom, fáj a szíved,
hisz édesanyádat sírjába kíséred.
Kívánom, áldjon meg a jó Isten téged,
János jó pároddal boldogok legyetek.

Nándor, kedves fiam, karom feléd tárom,
mielőtt elmegyek, tőled is elválok.
Szűzanya, Mária vigasztaljon téged,
itt e földi létben áldja meg az élted.

Két kedves unokám, jertek ide hozzám,
nagyanyai áldást ad rátok kihült szám.
Búcsúzom, anyósom, e földi életbe'
özvegyi sorsodat viseld türelemmel.

Pál, kedves testvérem, Eszter hitveseddel,
Jézusom segítsen minden lépés'tekben.
Ilonka, jó ángyom, az özvegységben
családod körében boldogság övezzen.

Unokatestvérek, búcsúmat vegyétek,
nász és nászasszonyom, boldogok legyetek.
Komák, komaasszonyok, néktek is kívánom,
keresztgyermekeim, Égi Atyánk áldjon!

Kedves Annus néni, Isten már teveled,
az énekkarunk is búcsúzik tetőled.
Legyen álmod békés a sírhantok alatt,
a mi szívünk téged nem feled el soha.

Összes jó rokonok, barátnők, szomszédok,
s mind, kik körül álltok, Isten hozzád mondok.
Kiknek részvétkönyve én fölöttem hull most,
szerető szívemből hálám fogadjátok.

És most Jézusomnak szent nevét kiáltom,
légy kegyelmes bírám, én édes megváltóm.
Lelkem benned bízok, legyen hazám a menny,
s testem megnyugodjék szent nevedben. Amen!

PALATINUS MÁRIA FELETT – 59 évet élt²⁰

Jézus az én reményem,
mély sír földjön be bár,
nincs ok remegve félnem,
rám a menny üdve vár.
Boldog ki hisz nevedben,
e szó örökkön él,
s az üdv megmérhetetlen,
melyet nekünk ígér.

Békén megyek elődbe,
szerelmes Jézusom.
Te hívsz fel a nagy égbe,
hol nincsen fájdalom.
Te tisztítál meg engem,
s megkéreléd Atyád,
ki most nekem a mennyben
örök nyugalmat ad.

Ó, te áldott drága szív,
mely minket szeretett,
a halál hideg keze
miért tört meg tégedet?!
Csak még egyszer dobognál
a szívünkhöz közel,
de tégedet már máma
a síri hant föld el.

59 évemmel,
míg végre Jézusom

megkönyörült e tartós
szomorúságomon.

15 esztendei
szenvedésem után
bevezet az egeknek
ma megnyílt kapuján.

(ismétlés)
Jertek ide hozzám,
akiket szerettem,
had mondjon szám utolsó
meleg búcsút nektek.

Jöjj, Kabók Pál hitvesem,
Isten áldjon téged,
39 esztendő
éltem együtt veled.
Itthagylak már téged
özvegyek sorsára,
a fájó bús szívedet
Isten vigasztalja.

Kabók István, jó fiam,
tudom, hogy fáj szíved,
hiszen édesanyádat
sírába kíséred.
Balla Rozáliával
vegyétek búcsúmat,

²⁰ Német István búcsúztatója, a temetés idejét nem jegyezte fel. Dallam: 2. számú dallam (*Jézus az én reményem*).

a ti életeteket
óvja az Ég Ura.
Kabók Antal, szeretett
másik jó gyermekem,
Bazsó Erzsí menyemmel
boldogok legyetek.
Tartson védelmében
az Isten titeket,
szent kegyelme kísérjen
e földi életben.

Kabók Borbála, kedves,
drága, jó unokám,
búcsúzó tőled is,
e gyászos nyoszóján.
Kívánom áldjon meg
a jó Isten téged,
adjon sok-sok örömet,
s boldogságot néked.

Kabók Józsika, unokám,
csókol a kihült szám.
Itt e földi életben
ég küldjön vigaszt rád.
Óvjon minden bajtól
az Isten tégedet,
a boldogság ragyogjon
napként feletted.

Jöjj, Palatinus Péter,
testvérem, búcsúzó.
Párod és családdal
az Isten megóvjon.
Palatinus József, másik jó
testvérem,

párod, családotokkal,
Szűzanya segítsen.

Jöjj, Palatinus János,
harmadik testvérem,
a kedves hitveseddel
boldogan éljetelek.
A kedves páromnak
elhalt testvérenek
özvegységétől s családjától
búcsúzó örökre.

Jöjj, Kabók Karolina,
hitvesem testvére,
a te özvegységemben
Jézusom segítsen.
Kedves családdal
boldogság övezzon,
az én kihült bús szívem
azt kívánja néktek.

Nagybácsi és nagynéni,
búcsúzó fogadjátok,
a szeretetnek fénye
ragyogjon reátok.
Unokatestvérek
tőletek is válok,
párod s családotokkal
Égi Atyám áldjon.

Sógorok és sógornők,
Isten már veletek,
nászok és nászasszonyok,
boldogok legyetek.

Komák, komaasszonyok,
néktek is kívánom,
keresztgyermekeimmal
Jézusom megáldjon.

Összes kedves rokonok,
barátok, szomszédok,
mind akik körül álltok,
Isten hozzád mondok.
Foglaljon be lelketek
buzgó imáiba,

legyen nektek részetek
minden égi jóban.

Szűz Mária, jó anyám,
feléd fordul lelkem.
Már e földről távozom,
légy mostmár te velem.
Úr Jézus szent szíve,
végy szeretetedbe,
segítsétek a lelkem
hozzátok a mennybe.

Amen!

KOVÁCS MÁRIA FELETT – 76 évet élt, temetésének időpontja:
1989.10.31.²¹

A hosszú út véget ér,
a vándor elpihen.
Álom fogja le szemét,
s ajkán ül néma csend.
Egy lépést sem tesz többé,
velünk egy szót sem vált,
a teste már a földé,
s a lelke mennybe szállt.

Ó, te áldott drága szív,
mely minket szeretett,
a halál hideg keze
m'ért tört meg tégedet?!

Csak még egyszer dobognál
a szívünkhöz közel,
de tégedet már máma
a síri hant föld el.

76 évet éltem,
szerett'im, köztetek.
Hosszan tartó sínylődés
megtörte erőmet.
2 heti nagy kínommal
véget ért az é'item,
jobb is lesz már énnekem
síromban pihennem.

²¹ Német Valéria búcsúztatója. Dallam: 2. számú dallam (Jézus az én reményem).

Első szóm tehozzád szól,
János, jó hitvesem.
55 évet éltem
együtt én teveled.
Itthagylak már téged
özvegyek sorsára,
a fájó bús szívedet
Isten vigasztalja.

Ilona, kedves lányom,
tudom fáj a szíved,
hiszen édesanyádat
sírjába kíséred.
Antal, jó pároddal
vegyétek búcsúmat,
a ti életeteket
óvja az Ég Ura!

3 kedves unokám,
ki-ki a párjával.
3 kis dédunokám,
utolszor csókol szám.

Óvjon minden bajtól
az Isten titeket,
a boldogság ragyogjon
napként felettetek.

Az én kedves páromnak,
István, jó testvére.
Kedves családjaidal,
Szűzanya segítsen.
Özvegy nászasszonyom,
kedves családdal
éljete ti boldogan,
míg szívetek dobban.

Összes kedves rokonok,
barátnők, szomszédok,
mind, kik körülálltok,
Isten hozzád mondok.
Foglaljon be lelketek
buzgó imáiba,
legyen nektek részetek
minden égi jóban.

Szűz Mária, jó anyám,
feléd fordul lelkem.
Már e földről távozom,
légy mostmár te velem.
Úr Jézus szent szíve,
végy szeretetedbe,
segítsétek a lelkem
hozzátok a mennybe.
Amen!

ABSTRACTS, AUTHORS

Reform in the Hungarian way: snapshots from the musical life of the Matthias Church during the time of Mihály Bogisich (1882–1898)

From the 1860s onwards, the Hungarian Catholic church music scene showed signs of a gradual transformation. The changes were triggered by the most important reform movement in church music at the turn of the century, Cecilianism. The movement became institutionalised in 1897, when the National Hungarian Cecilian Association (Hungarian abbreviation: OMCE) was founded under the leadership of Mihály Bogisich (1882–1898). In my study, I seek to answer the question: what factors could have delayed the institutionalisation of the reform in Hungary to such a significant extent? In general: if we approach the question from the perspective of the history of the Cecilia movement in Hungary as a whole, should we really consider the three decades from the first traces of the reform as a period of temporary stagnation? I will attempt to answer the questions raised by examining the period between 1882 and 1898, i.e. Bogisich’s period of service in the Church of Our Lady of the Assumption in Buda Castle (Matthias Church). I will try to shed light on the supposed connection between the immediate antecedents of the formation of the OMCE and Bogisich’s work in Buda Castle by examining the parish *historia domus*, the parish archives and archival music and the material of the contemporary press organs.

MARIETTA BUKA-KASKÖTŐ, PhD (1988), musicologist. She has been working as an associate professor at the University of Miskolc, at the Department of Music Theory since 2014. She studied musicology at the Franz Liszt Academy of Music, Budapest (2007–2012), attended the same institution’s Doctoral Programme in Musicology, and defended her PhD dissertation on the history of Cecilianism in Hungary from 1897 to 1950 in spring of 2020. She won the KAAD scholarship in 2013, and the Zoltán Kodály scholarship in musicology on three oc-

casions. In 2023, she was awarded the Academic Youth Prize of the Hungarian Academy of Sciences for her research on the 19th-century church music of the Matthias Church.

A document of a bygone church music practice: the hymnal of Imre Elme from 1870

Imre Elme's manuscript hymnal was written in the spirit of late Josephinism in 1870. It contains hymns presenting in rhymes the texts of the Sunday gospels, and it is the first of a planned cycle of volumes. The hymnal was discovered only a few years ago in Temerin, Serbia, where it is preserved. It was probably used at Sunday vespers in the years preceding the Second Vatican Council, and its repertoire covers the whole liturgical year. The purpose of the vernacular hymns was primarily to enable people not understanding Latin to follow the cycle of the liturgical year, bringing them closer to the world of pericopes and catechesis. Congregational hymns promoted penance and participation at confession and Holy Communion. This is the first publication of the full text of this hymnal.

RÉKA MIKLÓS, obl. CCR (1979), graduated in music pedagogy in 2002 at the Transilvania University in Braşov, Romania. She pursued her studies in church music in Graz, Austria, at the University of Music and Performing Arts, focusing on Gregorian chant and choir conducting. She obtained her degrees in 2008 (BA) and 2010 (MA). She obtained her PhD degree at the Doctoral School of the same University in 2016. Since 2022 Réka Miklós is lecturer in Gregorian chant at the University of Music and Performing Arts, Graz. As a musicologist, she publishes mainly in the fields of Gregorian chant and hymnology. She is professional lecturer of Gregorian chant in the Benedictine community Schwanberg Rödelsee CCR. She is member of the International Gregorian Chant Association (AISCGre), and board member of the International Hymn Association (IAH).

Additions to the biography of Imre Elme

The biography of Imre Elme, cantor of Temerin (today in Serbia), is inevitably linked to the history of the cantors of St Stephen's Church in Zenta, as the development of local church music and church singing was determined by their activity since the last decades of the 18th century. A major role was played by the cantor Antal Miklósvári, who worked in Zenta between 1811 and 1852, and by his son Jenő Miklósvári, his successor, active from 1852 to 1887. Imre Elme was assistant cantor alongside him in the early 1870s. This short time in Zenta was a decisive period of his life; it was here that he recorded his hymnbooks found in Temerin, which are of unparalleled value today. An examination of Imre Elme's family background revealed that the family had German roots. Their name was Elm, and they came from Döbrököz, a village in Hungary, where a significant German minority lived. They moved to Mélykút, later they settled in Temerin, where Imre Elme's cantorial career was fulfilled.

LÁSZLÓ TARI (1954) local history researcher, public writer. Founding member of the *Vojvodina Hungarian Local History Society*. His local history monographs and studies have been published since 1995. He regularly publishes in local educational journals, in the *Circle of Friends of the Gyula Dudás Museum and Archives*, and in the publications of the *Zenta Historical Archives*.

They came along singing on my last journey. The tradition of the sung eulogies in Szaján

Sajan (Hungarian: Szaján), a village in Banat, Serbia, boasts a rich and flourishing tradition of Hungarian *sung eulogies* (these are written by the cantor for each departed person individually, and performed during the burial service). I have studied in the legacy of Roman Catholic cantor István Német and his wife Valéria Német (b. Janda) the sung eulogies of more than 25 years of service. At present I can only report partial results of my research, but it is clear from these that sung eulogies played a cen-

tral role in the work of the cantors of my home village. The Hungarian language sung eulogy is one of the main genres of Hungarian funeral poetry. It played an important role in the Latin-language funeral rite, providing an opportunity for people who did not understand Latin to learn about eternal life, the immortality of the soul, and the resurrection. It also provided comfort to bereaved relatives.

FLÓRIÁN JENOVÁN (2000), pianist, church musician. He studied at the University of Arts in Novi Sad (2019–2023), Serbia, where he is currently a master student. He has been in liturgical service as a cantor since 2013. From 2018 to 2021 he was organist of the Cathedral of St. John Nepomuk in Zrenjanin (Hungarian: Nagybecskerek) on occasional duty, and in 2021 he was appointed full-time cantor and choirmaster of the Cathedral. He is currently the choirmaster of the Church of the Sacred Heart of Jesus in Senta. He is a dedicated collector of Roman Catholic congregational hymns. In 2022, he published two collections of congregational hymns: *Észak-Bánát gyöngyszemei* (Pearls of North Banat) and *Közép-Bánát gyöngyszemei* (Pearls of Middle Banat). Both were published as hymnals and as organ books, too. In 2022 he was awarded *the Young Talent Award*, in 2023 *the Dositeja Scholarship*, awarded by the Young Talent Foundation to the 1550 most talented and successful university students in Serbia.

■

■

■

■

A *Délvidéki Himnológiai Füzetek* korábbi kötetei

Lélekkel és értelemmel, 2021
Egyházzene és kántorképzés, 2020

Délvidéki Himnológiai Füzetek 3.

